

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Pia Ložar

**Delo šolske svetovalne službe v primerih
medvrstniškega spolnega nadlegovanja**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2021

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Pia Ložar

**Delo šolske svetovalne službe v primerih
medvrstniškega spolnega nadlegovanja**

Magistrsko delo

Študijski program: Socialno delo v vzgoji in izobraževanju

Mentorica: Red. prof. dr. Vesna Leskošek

Ljubljana, 2021

Zahvaljujem se mentorici dr. Vesni Leskošek za usmerjanje pri nastajanju magistrskega dela.

Posebna zahvala gre sogovornicam, ki so z menoj delile svoje izkušnje in znanje.

Hvala tudi vsem bližnjim, ki so me tekom študija spodbujali in verjeli vame.

Delo šolske svetovalne službe v primerih medvrstniškega spolnega nadlegovanja

Povzetek magistrskega dela

Spolno nadlegovanje je stalna praksa slovenskih srednjih šol, prisotno pa je tudi med starejšimi osnovnošolskimi učenci. Naslavljanje spolnega nadlegovanja v šolah ni vedno najboljše ali najbolj učinkovito, saj ga obravnavajo v okviru medvrstniškega nasilja. Ukrepi za medvrstniško nasilje pa ne učinkujejo glede problematike spolnega nasilja. Na podlagi tega me je zanimalo, kako šolske svetovalne delavke rešujejo problem medvrstniškega spolnega nadlegovanja. Namen magistrske naloge je raziskati delo šolske svetovalne službe v primerih medvrstniškega spolnega nadlegovanja v osnovnih in srednjih šolah v Sloveniji. V teoretičnem delu opišem definicije spolnega nadlegovanja, pojavne oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja, vloge in delo šolske svetovalne službe in postopek dela šolske svetovalne službe pri obravnavi primera medvrstniškega spolnega nadlegovanja. Osrednji fokus empiričnega dela naloge je raziskati, kako šolske svetovalne delavke definirajo in pojmujejo spolno nadlegovanje, kako primere medvrstniškega spolnega nadlegovanja obravnavajo ter kako preventivno delujejo na tem področju. Podatke sem pridobila skozi kvalitativno raziskavo, izvedla sem šest intervjujev s socialnimi delavkami, ki so zaposlene v šolski svetovalni službi. Ključne ugotovitve so, da šolske svetovalne delavke poznajo definicije spolnega nadlegovanja, primere medvrstniškega spolnega nadlegovanja obravnavajo skozi individualne svetovalne razgovore z žrtvijo in povzročiteljem, z žrtvijo delajo na njenem opolnomočenju, pri povzročitelju pa želijo doseči sprejemanje odgovornosti za njegova ravnanja. V primeru sodelujejo tudi razredniki in starši, glede na stopnjo kršitve vključujejo še policijo in center za socialno delo. Glede na to, da se medvrstniško spolno nadlegovanje vrši na vseh šolah pa ugotavljam, da se na preventivnem področju naredi premalo.

Ključne besede: medvrstniško spolno nadlegovanje, šolska svetovalna služba, osnovna šola, srednja šola

The role of the school counseling service in cases of peer sexual harassment

Master's Thesis Abstract

Sexual harassment is a constant practice of Slovenian secondary schools, but it is also present among older primary school students. Addressing sexual harassment in schools is not always the best or most effective, as it is addressed in the context of peer violence. However, measures for peer violence have no effect on the issue of sexual violence. Based on this, I was interested in how school counselors address the problem of peer sexual harassment. The purpose of the master's thesis is to investigate the work of the school counseling service in cases of peer sexual harassment in primary and secondary schools in Slovenia. In the theoretical part I define sexual harassment, types of peer sexual harassment, the roles and work of the school counseling service and the work procedure of the school counseling service in dealing with a case of peer sexual harassment. The central focus of the empirical part of the thesis is to investigate how school counselors define and conceptualize sexual harassment, how they deal with cases of peer sexual harassment and how they act preventively in this area. I obtained the data through a qualitative survey, I conducted six interviews with social workers employed in the school counseling service. The key findings are that school counselors know the definitions of sexual harassment, deal with peer sexual harassment cases through individual counseling with the victim and the perpetrator, work with the victim on his / her empowerment, and want the perpetrator to accept responsibility for his / her actions. Class teachers and parents are also involved in the case, and depending on the degree of violation, they also include the police and the center for social work. Given that peer sexual harassment is carried out in all schools, I find that too little is being done in the field of sexual harassment prevention.

Key words: peer sexual harassment, school counseling service, primary school, high school

Kazalo vsebine

1. TEORETIČNI UVOD	1
1.1. Spolno nadlegovanje	1
1.1.1. Vrste spolnega nadlegovanja	2
1.1.2. Znanje o spolnem nadlegovanju	3
1.2. Spolno nadlegovanje v šoli	3
1.2.1. Kako pride do spolnega nadlegovanja v šoli?	5
1.2.2. Poledice spolnega nadlegovanja pri učenkah in učencih	6
1.2.3. Poročanje o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	7
1.2.4. Normalizacija spolnega nadlegovanja v šoli	7
1.3. Šolska svetovalna služba	9
1.3.1. Opredelitev šolske svetovalne službe	9
1.3.1.1. Osnovne vrste dejavnosti	10
1.3.2. Temeljne funkcije šolske svetovalne službe	11
1.3.2.1. Svetovanje	11
1.3.2.2. Posvetovanje	11
1.3.2.3. Koordinacija	12
1.3.3. Prispevek socialnega dela v šoli	12
1.4. Šolska svetovalna služba in spolno nadlegovanje	14
1.4.1. Preventivno delo	14
1.4.2. Obravnava medvrstniškega spolnega nadlegovanja v šolski svetovalni službi ..	17
1.4.2.1. Načela obravnave medvrstniškega nasilja	17
1.4.2.2. Ravnanje ob zaznavi medvrstniškega nasilja	19
1.4.3. Primeri dobrih praks in delavnic na temo spolnega nadlegovanja	21
2. FORMULACIJA PROBLEMA	23
2.1. Raziskovalna vprašanja	23
3. METODOLOGIJA	24
3.1. Vrsta raziskave	24
3.2. Merski instrumenti	24
3.3. Populacija in vzorčenje	25
3.4. Zbiranje podatkov	25
3.5. Obdelava in analiza podatkov	26
4. REZULTATI	28
4.1. Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja	28
4.2. Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja	29
4.3. Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja	31
4.4. Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja	34
4.5. Močna področja socialnega dela v šoli	35
4.6. Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	35

5. RAZPRAVA IN SKLEPI	38
6. PREDLOGI	47
7. UPORABLJENA LITERATURA	48
8. PRILOGE	52
8.1. Priloga 1: Transkripti intervjujev in določitev enot kodiranja.....	52
8.2. Priloga 2: Odprto kodiranje	67
8.3. Priloga 3: Osno kodiranje	94

1. Teoretični uvod

1.1. Spolno nadlegovanje

V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja je Catherine MacKinnon (1979) v svojem delu, povezanim z nadlegovanjem na delovnem mestu, prvič uporabila pojem spolno nadlegovanje. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja vse več raziskovalk in raziskovalcev ugotavlja problem spolnega nadlegovanja tudi nad ženskami na univerzah. Zadnjih dvajset let ugotavljamo, da se spolno nadlegovanje začne že mnogo prej kot na univerzi in da je to značilnost življenja mnogih deklet v njihovih domovih, skupnostih in šolah (Berman idr., 2002, str. 266). Termin spolno nadlegovanje nima enotne razlage, ki bi žrtvam spolnega nadlegovanja pomagala, da bi zlahka opredelili takšno vedenje. Prvotno definicijo zapiše MacKinnon (1979), in sicer, da gre pri spolnem nadlegovanju za obliko spolne diskriminacije, ki se dogaja, ko se ustvarja spolni pritisk na nekoga, ki se ne more upreti in braniti. Direktiva Evropskega parlamenta (2006) spolno nadlegovanje opredeljuje kot kakršnokoli obliko verbalnega, neverbalnega ali fizičnega vedenja spolne narave, z namenom ali učinkom kršitve dostojanstva osebe, zlasti pri ustvarjanju zastrašujočega, sovražnega, ponižujočega ali žaljivega okolja. Dejanja spolnega nadlegovanja se običajno izvajajo kot zlorabe moči, obljube nagrad ali grožnja z maščevanjem. Druge definicije spolnega nadlegovanja vključujejo še nezaželena, ponavljajoča se in po naravi prisilna dejanja kot vidik družbenega spolnega vedenja ali kot splošna zloraba na delovnem mestu. (Uggen in Blackstone, 2004, str. 65). Louise Fitzgerald (1988) je oblikovala vprašalnik o spolnih izkušnjah, da bi razločila pojme spolno nadlegovanje, spolna prisila in spolna pozornost.

Po objavi knjige Catharine MacKinnon je spolno nadlegovanje postajalo bolj opazno v družbi, avtoričine razlage pa so postale široko sprejete. Feministične teorije na spolno nadlegovanje gledajo kot na produkt spolnih sistemov, ki so utemeljeni na normativni moškosti. Neenakost in diskriminacija na podlagi spola se vzdržujeta z medsebojnimi odnosi med različnimi spolnimi subjekti v širšem sistemu spolov. Čeprav so lahko tako fantje kot dekleta žrtve spolnega nasilja in ravno tako storilci takšnega dejanja, je spolno nadlegovanje še vedno dejanje reprodukcije neenakosti med spoloma (Gårdin in Stein, 2017, str. 921). Connell (1987) predstavi koncept hegemonične moškosti, to je spolni sistem, ki daje prednost heteroseksualni moškosti pred vsemi oblikami ženskosti in alternativnimi oblikami moškosti. Spol in spolnost sta opredeljena kot sistema moči in prevlade, pri čemer imajo moški moč, da uveljavijo in ohranijo prevlado nad ženskami. MacKinnon (1979) pripisuje procesu

socializacije odločilni pomen pri kulturnih definicijah deviantnega in konformnega spolnega vedenja na ravni posameznika in družbe ter vsiljevanju moči, ki se iz ekonomske sfere seli tudi na sfero spolnih neenakosti.

Zaradi neenakosti spolov, ki izhaja iz kulturnih konstrukcij, moški in ženske drugače obravnavajo in doživljajo spolno nadlegovanje. Spolno nadlegovanje je oblika spolnega nasilja, skozi katerega se neenakost spolov utrjuje. Mogoče ga je opredeliti kot izraz seksizma, ki odraža in krepi neenako moč moških in žensk v naši patriarhalni družbi (Uggen in Blackstone, 2004, str. 70). Ženske spolno nadlegovanje dojemajo kot ogrožajoče, saj jih že v zgodnjih letih življenja učijo, naj bodo zaskrbljene zaradi svoje telesne varnosti, moške pa manj poučujejo o morebitnih spolnih napadih, saj so tarče spolnega nadlegovanja v večini ženske, storilci pa v večini moški (Prav tam, str. 69).

1.1.1. Vrste spolnega nadlegovanja

Spolno nadlegovanje ima različne oblike:

- a) besedno nadlegovanje, ki vključuje ponižujoče komentarje, žaljivke, širjenje govoric, zahteve, spolne šale, grožnje, nadlegovanje po telefonskih klicih, slabšalno klicati nekoga gej ali lezbijka in rasistične pripombe;
- b) telesno nadlegovanje, kar pomeni grabež, dotikanje, razkazovanje, ščipanje v seksualnem smislu, božanje, iztrgati ali vleči oblačila z nekoga, drgniti se ob nekoga in prisiliti nekoga k poljubu ali drugim oblikam spolnega vedenja in
- c) vizualno nadlegovanje (opredeljeno tudi kot nebesedno nadlegovanje), pod to štejemo pohotno gledanje, buljenje, opazovanje nekoga (npr. na stranišču ali v šolski slačilnici), spogledovanje, prikazovanje pornografije, fotografij, risb in poniževalne napise (npr. v straniščih) ter grafito (Berman idr., 2002, str. 266; Fineran & Bennett, 1999, str. 627).

S tehnološkim napredkom, ko se spreminja način komunikacije, druženja in povezanost ljudi, se spreminjajo tudi oblike spolnega nadlegovanja, ki so danes prepoznane tudi izven delovnega mesta, kampusov in šol (Herovic idr., 2019, str. 40). Spletno spolno nadlegovanje je razmeroma pogost pojav, zlasti pri starejših mladostnikih. Dogaja se v internetnih klepetalnicah ter na različnih spletnih mestih, tudi na socialnih omrežjih. Med to spada pošiljanje in/ali javno objavljanje oz. grožnje objavljanja eksplicitnih slik, videoposnetkov ali besedilnih sporočil. Večina študij ugotavlja, da tovrstno nadlegovanje največkrat doživljajo

dekleta, medtem ko ga fantje povzročajo. Dekleta večkrat kot fantje takšna dejanja opredeljujejo kot neprijetna in stresna (Mitchell & Štulhofer, 2020, str. 266).

1.1.2. Znanje o spolnem nadlegovanju

Raziskava FRA (2014) o nasilju nad ženskami v Evropski uniji ugotavlja, da je spolno nadlegovanje pojav v vseh izobrazbenih skupinah, ampak porazdelitev splošne razširjenosti spolnega nadlegovanja glede na stopnjo izobrazbe kaže, da so ženske z višjo stopnjo izobrazbe večkrat nadlegovane kot ženske z nižjo izobrazbo. Več kot dve tretjini žensk, ki so dosegle univerzitetno izobrazbo so bile izpostavljene spolnemu nasilju, medtem ko je malo manj kot polovica žensk z doseženo osnovnošolsko izobrazbo v svojem življenju od 15. leta dalje spolno nasilje doživela vsaj enkrat. Razlika je lahko posledica ozaveščenosti o problemu. Predvidevamo lahko, da ženske z višjo stopnjo izobrazbe primerov spolnega nasilja in nadlegovanja ne tolerirajo ali ta problem dojemajo kot resnejši v primerjavi z ženskami z nižjo stopnjo izobrazbe. Verjetno bodo ženske z višjo izobrazbo na višjih poklicnih položajih in bodo zato tudi bolj obveščene o zakonskih določbah v zvezi s spolnim nasiljem.

Potrebno je podariti, da moramo informacije in znanje o spolnem nadlegovanju in nasilju čim prej vplesti v šolsko okolje. Učenke in učenci se morajo podučiti, kaj spolno nadlegovanje je ter tudi kakšne posledice ima. Naučiti se morajo, kaj je primerno vedenje v šoli, na zmenkih ali v romantičnih razmerjih ter kako spoštljivo sodelovati med seboj. Intervencije na vseh ravneh izobrazbe, namenjene izobraževanju o spolnem nadlegovanju in/ali spodbujanju zdravega partnerskega odnosa, so ključnega pomena tako za ženske kot za moške, da se nezreli odnosi do spola in moči ne prenesejo v odraslo dobo (Martin, 2008, str. 100).

1.2. Spolno nadlegovanje v šoli

Spolno nadlegovanje je problem v izobraževanju in je razširjeno na vseh stopnjah. Nadlegovanih naj bi bilo tudi do 80 % učenk in učencev, skoraj tretjina jih je bila nadlegovana že pred 7. razredom osnovne šole (Martin, 2008, str. 101). Avstralska raziskava, ki so jo izvedli na Australian Human Rights Commission (2016, str. 6) kaže, da je 51 % učencev doživelo spolno nadlegovanje v šolskem okolju, britanska pa, da je 59 % deklet med 13. in 21. letom starosti, doživelo spolno nadlegovanje prav tako v šolskem okolju (Girlguiding, 2014, str. 8). Ameriška raziskava med dekleti med 7. in 13. letom starosti

pokaže, da jih je 33 % že doživelo spolno nadlegovanje, v obliki šal, neprimernih komentarjev in vedenj (Apriliana, 2018, str. 6).

Ko govorimo o spolnem nadlegovanju v šoli, ga raziskovalci omenjajo kot eno izmed oblik medvrstniškega nasilja ali trpinčenja oz. bullyinga. Tudi v slovenskem priročniku za obravnavo medvrstniškega nasilja, spolno nadlegovanje in nasilje obravnavajo kot del ustrahovanja (ang. bullyinga). Pod spolno nasilje štejejo: namigovanje na spolnost in šale s spolno vsebino, opolzko gestikuliranje in govorjenje, nadlegovanje zaradi pripadnosti spolu, nagovarjanje na spolnost, prikazovanje pornografskega materiala, otipavanje, zalezovanje in spolni napad (Lešnik Mugnaioni in drugi, 2016, str. 14). A Clear (2014, str. 1204) opozarja, da moramo znati ločevati spolno nadlegovanje od ustrahovanja. Kadar se bullying uporablja za opis spolnega nadlegovanja, se odvzame pomen spolnih vlog, ki je ključni del definicije spolnega nadlegovanja. Ustrahovanje oz. bullying je namreč posebna vrsta agresije, pri kateri storilec namerno povzroča škodo žrtvi, to vedenje se sčasoma pojavlja in stopnjuje in med storilcem in tarčo obstaja neravnovesje moči. Spolno nadlegovanje pa vključuje seksualizirane interakcije in je usmerjeno na osebo na podlagi spola ali spolne usmerjenosti ter je povezano s sociokulturnimi konstrukcijami spola in (hetero) spolnosti (Gådin in Stein, 2017, str. 921).

Chiodo (2009, str. 247) pod spolno nadlegovanje v šoli šteje fizične oblike spolnega nasilja (vlečenje, slačenje oblačil; drgnjenje ob drugo osebo, zgrabljanje ali stiskanje) in verbalne oblike spolnega nadlegovanja (spolni komentarji, posmeh, širjenje govoric in spolne šale) (Hill in Kearl, 2011, str. 10). Geji, lezbijske, biseksualci in transspolni učenci so velikokrat tarče spolnega nadlegovanja. Pod spolno nadlegovanje tako štejemo tudi homofobične opazke, ki vključujejo uporabo neprimernih besed povezanih z domnevno ali s prevzeto spolno identiteto, ki so pogosto izražene na zaničljiv način (Rinehart and Espelage, 2015, str. 1).

Spolno nadlegovanje v šoli (praviloma) največkrat vključuje ustne ali pisne komentarje, geste, prikazovanje eksplicitnih fotografij in uporabo fizične prisile, oz. kombinacijo naštetega. Poteka lahko osebno ali prek elektronskih sredstev, kot so besedilna sporočila in socialna omrežja (Hill in Kearl, 2011, str. 10).

Martin (2008, str. 101) ugotavlja, da žrtve spolnega nadlegovanja večinoma o tem ne povedo učiteljem, svetovalni službi ali vodstvu šole. Menijo namreč, da nihče ne more nič storiti glede tega. Mnogi pa menijo tudi, da so takšna vedenja normalna, ali da to ni »nič hudega«.

1.2.1. Kako pride do spolnega nadlegovanja v šoli?

Poznamo tri spremenljivke, ki razložijo nastanek spolnega nadlegovanja. Ključna spremenljivka je spol. Fitzgerald (1988) v svojih študijah ugotavlja, da od 1 % do 15 % moških doživi spolno nadlegovanje na delovnem mestu, medtem ko približno 50 % žensk poroča, da so vsaj enkrat doživele spolno nadlegovanje v službi, ravno tako je 50 % študentk žrtev spolnega nadlegovanja na univerzah. Agencija Evropske unije za temeljne pravice (FRA) je leta 2012 izvedla raziskavo o nasilju nad ženskami. Anketirali so 42.000 žensk, od tega v Sloveniji 1500. Ugotovili so, da je 16 % Slovenk in 35% Evropejk doživelo fizično, spolno ali psihološko nasilje pred 15. letom starosti. 44 % Slovenk je doživelo spolno nadlegovanje po 15. letu, evropsko povprečje pa je 55 %. (FRA, 2014).

Druga spremenljivka je moč in razlika v moči. Sicer se ta variabla ne uporablja v študijah, ki raziskujejo medvrstniško spolno nadlegovanje, saj je hierarhija v skupini najstnikov odsotna. A raziskovalci pravijo, da se družbena moč in privilegiran položaj moških nad ženskami odraža v spolnem nadlegovanju najstnikov (Fineran & Bennett, 1999, str. 628).

Tretja spremenljivka je odnos med žrtvijo in nadlegovalcem. Ni točnih podatkov ali se spolno nadlegovanje največkrat vrši med vrstniki, ki se poznajo, med tistimi ki so ali so bili v romantičnem ali intimnem razmerju ali med tistimi, ki se med seboj sploh ne poznajo oz. se bežno poznajo. Podatki kažejo, da od 10 % do 30 % srednješolcev v razmerju doživlja nasilje, podoben procent je tudi pri študentih (Fineran & Bennett, 1999, str. 628 –629).

Na razvoj medvrstniškega spolnega nadlegovanja in tudi drugih oblik nasilja med drugim vpliva šolsko okolje in šolska klima ter kultura. Šolska kultura se ustvarja skozi vrednote, cilje, norme, pričakovanja, učne prakse, stile vodenja in birokratske strukture šole. Raznorazno nadlegovanje v šoli je tako povezano s karakteristikami šole. Če se učenci v šoli ne počutijo varne, npr. da bi poročali o neprimernem vedenju ali če se žrtvam nadlegovanja ali nasilja ne verjame oz. ne ukrepa zoper storilce, se ustvari zahrbtni krog nasilja. To pa vpliva na ostale učence tako, da opazujejo in posnemajo neprimerna vedenja svojih sošolcev. Možnost za povečanje agresivnega vedenja se poveča. Učenci se iz svoje neposredne okolice naučijo in ponotranjijo prevladujoča stališča, ki lahko vodijo v povečano raven predsodkov in neprimernih vedenj (Rinehart and Espelage, 2015, str. 2).

1.2.2. Poledice spolnega nadlegovanja pri učenkah in učencih

Po prebranih študijah ugotavljam, da medvrstniško spolno nadlegovanje največkrat izvajajo fantje, medtem ko so dekleta po navadi žrtve nadlegovanja (Martin, 2008, str. 102; Fineran in Bennett, 1999, str. 627; Rogers, 2011, str. 36). To pa ne pomeni, da fantje niso spolno nadlegovani ter da dekleta spolno ne nadlegujejo. Dekleta spolno nadlegovanje dvakrat bolj razburi in vznemiri kot fante ter imajo zaradi tega večje psihološke in izobraževalne posledice (Ashbaugh & Cornell, 2008). Clear (2014, str. 1205) navaja, da so adolescentna dekleta psihološko bolj prizadeta in imajo nižjo samozavest zaradi spolnega nadlegovanja ter ta dejanja obravnavajo bolj osebno. Ženske žrtve ponavljajočega se spolnega nadlegovanja so večkrat poskusile storiti samomor kot moški.

Učenci, ki pogosteje doživljajo medvrstniško spolno nadlegovanje, imajo večje težave v šoli, kot npr. učne težave, izostajanje od pouka, slabšanje kakovosti znanja, ponavljanje razreda, slabši učni uspeh, izgubljanje prijateljev, izpuščanje in zamujanje k pouku. Pojavljajo se tudi problemi z duševnim zdravjem – pomanjkanje apetita, izguba interesa glede vsakdanjih aktivnosti, nočne more ali slabša kvaliteta spanca, občutek izoliranosti od prijateljev in občutek žalosti, potrnosti, jeze ter osamljenosti (Fineran & Bennett, 1999, str. 628). Žrtev se pogosto boji, izgubi zaupanje v sošolce in šolo, počuti se nepriljubljeno in se šoli ali določenim lokacijam ob šoli izogiba (Gădin in Stein, 2017, str. 928).

Raziskava Inštituta za kriminologijo o nasilju v osnovnih šolah je pokazala, da imajo učenci, ki so doživeli med drugim tudi spolno nadlegovanje, največ neprijetnih in bolečih čustev. Tu gre za problematično obliko viktimiziranosti s hujšimi čustvenimi posledicami, to pa zato, ker ima žrtev pri takšni obliki nasilja izrazito izgubo nadzora in moči (Muršič in Brvar 2010). Doživljanje medvrstniškega nasilja je v času adolescence še posebej težavno, saj so odnosi z vrstniki v tem času razvojno psihološko pomembni. V tem obdobju najstnikom sošolci predstavljajo čustveno in socialno oporo, hkrati pa tudi dejavnik tveganja, če so odnosi med njimi negativni. Pomemben je tudi odnos z učitelji. Če imajo učenci z učitelji slabši odnos, jim to lahko predstavlja dejavnik tveganja viktimizacije. Pri viktimizaciji pa so pomembne tudi osebnostne značilnosti učenca. Bolj, ko ima učenec slabšo razvite socialne in čustvene kompetence, bolj bo lahko podvržen medvrstniškemu nasilju. Žrtve nasilja so velikokrat »lahke tarče«, nesamozavestni, sramežljivi učenci (Pivec in Kozina, 2019, str. 62).

1.2.3. Poročanje o medvrstniškem spolnem nadlegovanju

Kljub temu, da šolski delavci ponavljajo, naj učenci na glas govorijo o nasilju, spolnem nadlegovanju in ustrahovanju med njimi, se večina učencev ne odloči za poročanje o tem. Le del učencev, ki so doživeli spolno nadlegovanje s strani sošolcev, poroča o tem. DeLara (2012, str. 289) pravi, da o medvrstniškem spolnem nadlegovanju v šoli največkrat poročajo učenci, pripadniki LGBTQ+. Učenci naj bi o medvrstniškem nasilju poročali le takrat, ko njihove lastne strategije za spoprijemanje z nadlegovanjem niso več v pomoč. Takrat se navadno obrnejo na odraslo osebo – učitelja, šolskega svetovalnega delavca ali starše. Kadar pa poskusi ob pomoči odrasle osebe ne zaležejo in se nadlegovanje ne zmanjša, se mladostniki najverjetneje ne posvetujejo več z odraslo osebo. Po ugotovitvah deLare (2012, str. 292 –294) med 41 % in 64 % učencev nikoli še ni poročalo o medvrstniškem nasilju odrasli osebi. Vzroki, zakaj učenci o medvrstniškem spolnem nadlegovanju ne govorijo, so občutek nemoči, sram, občutek samostojnosti in samozaupanja glede reševanja težav na lastno pest, vsevednost odraslih oseb in zaradi drugačne definicije nadlegovanja, kot jo imajo odrasli ljudje. Učenci poročajo, da so spolno nadlegovanje in druge oblike nasilja med vrtniki »normalne«, da so se tega privadili in da »tako pač je«.

1.2.4. Normalizacija spolnega nadlegovanja v šoli

Obstaja več dejavnikov, ki povečujejo tveganje za normalizacijo spolnega nadlegovanja v šoli. Eden od dejavnikov je, da se zaradi pogostosti spolnega nadlegovanja takšna vedenja obravnavajo za običajna. Bolj ko so pogosta, večje je tveganje za povečano intenzivnost, kar lahko vodi v to, da je spolno nadlegovanje samoumevno in da se prag za to, kar šteje za spolno nadlegovanje, poviša in nenazadnje, da se spolno nadlegovanje normalizira v organizaciji šole. Če se spolno nadlegovanje normalizira, se njegovo prepoznavanje ovira oz. zavira in postaja bolj ogrožajoče za žrtev, ki je vedno bolj objektivizirana. Kriterij, kaj je normalno, sprejeto vedenje, se spremenijo in se premaknejo v višji tolerančni prag. Tveganje za normalizacijo je večje tudi, če se pojav spolnega nadlegovanja prikrije in se o njem nikoli ne razpravlja v šoli. Konstrukcija moškosti in ženskosti v družbi, ki je globoko povezana s stališči, da so moški dominantni in spolno agresivni, medtem ko so ženske podrejene in seksualno objektivizirane, lahko poveča tveganje, da se spolno nadlegovanje fantov nad dekleti razlaga kot normalno vedenje (Gådin in Stein, 2017, str. 922).

Bacchi (1998) trdi, da lahko kultura institucije nehote podpira spolno nadlegovanje in mu omogoči razcvet. Šola lahko vzdržuje in producira patriarhalni spolni red, torej družbene spolne režime, ki sistematično privilegirajo moške kot vrednoteno družbeno skupino, ženske pa za to prikrajšajo. Način, kako se spol ustvarja in reproducira v določenih institucijah, označuje režime spolov. To so posebni predpisi o razmerjih moči med moškimi in ženskami, o delitvi dela in razporeditvi virov (Connell, 1987). Šola je institucija, v kateri se učitelji in učenci dogovarjajo o spolnem režimu in v kateri fantje in dekleta že od malih nog gradijo in rekonstruirajo moškost in ženskost. Tako je šola pomembno prizorišče sprememb v odnosih med spoloma – med posameznimi fanti in dekleti, prav tako pa tudi med fanti in dekleti kot dvema izrazitima spolnima skupinama (Connell, 2002).

Spolno nadlegovanje je lahko sprejet del šolske kulture, ki ureja in krepi tradicionalne hetero seksistične spolne norme. Obstaja večje tveganje, da se spolno nadlegovanje povečuje kot posledica normativnosti, če norme spolov v šoli odobravajo stereotipna stališča o moškosti in ženskosti. S tem podpirajo idejo o delitvi dela med spoloma, nesimetričnost moči med ženskami in moškimi ter esencialistični pogled na moške in ženske kot na popolnoma različne med seboj (Gădin in Stein, 2017, str. 923).

Številne raziskave (Renold, 2000; Wilson, Griffin in Wren 2005; Meyer, 2008) navajajo, da je spolno in homofobično nadlegovanje sprejet del šolske kulture, kjer učitelji, šolski svetovalci in drugi redko ali nikoli ne intervenirajo in ustavijo nadlegovanje. Učenci poročajo, da učitelji, prisotni v avli ali razredu stojijo ob strani in omogočajo, da takšna škodljiva vedenja ostanejo nesporna in nevidna. Raziskava, ki jo je opravila deLare (2008, str. 82) o medvrstniškem spolnem nadlegovanju v šoli ugotavlja, da učitelji in drugi šolski delavci ne opazijo spolnega nadlegovanja med učenci ali ga dojemajo kot najstniško flirtanje. Če šola dovoli, da si učenci lahko med seboj izkazujejo ljubezen in naklonjenost, je prepoznavanje spolnega nadlegovanja težje. Mayer (2008) v svoji raziskavi ugotovi, da učitelji menijo, da vodstvo ne bi odobrilo njihovega posredovanja, če bi se vmešavali v na videz nenasilna medvrstniška dejanja. Po njihovem mnenju se uprava šole nerada ukvarja z verbalnim nadlegovanjem in drugimi oblikami psihološkega nadlegovanja, sicer pa imajo dosledna in jasna načela glede fizičnega nasilja. Asocialno vedenje se tako povečuje, kadar je podpora vodstva šole nekonsistentna in ko ne sprejema potrebnih ukrepov. Učitelji se prav tako ne počutijo dovolj izobraženi in usposobljeni ter pripravljeni, da bi posegali v primere nadlegovanja, ki se tičejo spola in spolne usmerjenosti.

Mnenje, da je spolno nadlegovanje med vrstniki nekaj normalnega v fazi odraščanja, je v nasprotju s kazenskimi določbami glede spolnega nadlegovanja ter tudi s posledicami, ki jih

žrtve zaradi tega doživljajo (Fineran & Bennett, 1999, str. 627). Izpostavljenost spolnemu nadlegovanju ima namreč številne negativne posledice, kot je psihološka stiska, slabo telesno zdravje, nizko zadovoljstvo z življenjem in simptomi travm (Gådin in Stein, 2017, str. 921).

1.3. Šolska svetovalna služba

Svetovalno delo v šoli se je kot oblika pomoči učencem v šoli oz. otrokom v vrtcu razvila v šestdesetih letih 20. stoletja. Šole so, da bi nudile strokovno pomoč učencem in staršem, začele zaposlovati psihologe, socialne delavce in pedagoge (Resman, 1999).

1.3.1. Opredelitev šolske svetovalne službe

Temeljna naloga in cilj šolske svetovalne službe je optimalni razvoj otroka, ki je neodvisen glede na spol, sociokulturni status, pripadnost religiji, narodno oz. etnično pripadnost in telesno ter duševno konstitucijo. Šolska svetovalna služba je eden od podsistemov v šoli, njeni cilji tako sovpadajo s cilji šole. Delo šolske svetovalne službe je opredeljeno kot interdisciplinarno zaradi kompleksne povezanosti pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj. Gre za dejavnosti pomoči, razvojne in preventivne dejavnosti ter dejavnosti načrtovanja in evalvacije. S temi osnovnimi nalogami pomaga vsem udeleženi v šoli vsakodnevno na različnih področjih šolskega dela in življenja:

- učenje in poučevanje,
- šolska kultura, klima in red,
- telesni, osebni in socialni razvoj,
- šolanje in poklicna orientacija in
- pomoč glede socialno ekonomskih stisk družin (Programske smernice 2008, str. 5 – 6).

Svetovalna služba v šoli pomaga na osnovi svojega posebnega strokovnega znanja in opravlja posebna strokovna dela z namenom čim bolj uspešnega zadovoljevanja zadanih vzgojno – izobraževalnih ciljev. Preko svetovalnega odnosa vzpostavlja, razvija in vzdržuje vez z vsemi udeleženi v procesu svetovanja ali pomoči. Svetovalna služba je tisto mesto pomoči v šoli, ki *mobilizirajo strokovne in človeške moči za pomoč in podporo učencem s ciljem, da se vsakokrat znova zagotovi optimalne pogoje za njihovo napredovanje v razvoju in učenju* (Prav tam, str. 16).

V svojem delu je svetovalna služba vedno avtonomna in je dolžna neodvisno podati korektna strokovna mnenja. Glede strokovnih vprašanj in načinu dela odloča sama. Vedno pa pri svojem delu pristopa celostno in kompleksno in se ne omejuje zgolj na individualni pristop. Težave si prizadeva reševati na individualni ravni, neposredno pri delu s posameznikom ter tudi na ravni konteksta (Prav tam, str. 8).

Osrednje delo šolske svetovalne službe je dogovarjanje, usklajevanje, sodelovanje, razvojno delo in pomoč in vključuje in nagovarja vse učence, njihove starše, učitelje ter upravo šole, po potrebi pa tudi druge zunanje strokovne delavce. Šolski svetovalni delavec mora biti vsem enako dostopen, dostopnost pa mora biti vsem enako dobro razvidna, sicer pa si mora prizadevati zato, da bo dostopna vsem, ki se ne čutijo nagovorjeni (Prav tam, str. 16).

1.3.1.1. Osnovne vrste dejavnosti

Programske smernice (2008, str. 14 –15) opredeljujejo naslednje osnovne, med seboj povezane in prepletene vrste dejavnosti svetovalne službe v šoli:

- Dejavnosti pomoči – to so vse naloge šolske svetovalne službe, ki zadovoljujejo potrebo pomoči kateregakoli udeleženca v vzgoji in izobraževanju. Svetovalna služba v dejavnost pomoči vključuje večvrstne in neposredne oblike pomoči na ravni posameznika ali skupine. Tu spadajo tudi posredne strokovne aktivnosti, ki so potrebne znotraj ali zunaj institucije.
- Razvojne in preventivne dejavnosti – spadajo v del razvojnih nalog šole kot ustanove. Skozi razvojno in analitično delo svetovalna služba ugotavlja in spremlja, kakšno je obstoječe stanje v šoli. Tako svetovalna služba sodeluje, načrtuje glede sprememb ali izboljšav v vzgojno izobraževalnem procesu in koordinira različne razvojne, inovativne in preventivne projekte na šoli. Pod razvojne naloge spada tudi preventivna dejavnost, ki niso nujno usmerjene le na posameznika ali skupino, temveč se usmerjajo tudi na odstranjevanje ovir in vzpostavljanje primernih pogojev v vzgojno izobraževalnem okolišu.
- Dejavnosti načrtovanja in evalvacije – ti dve dejavnosti se prepletata z nudenjem pomoči in razvojno-preventivnim delom. Načrtovanje in evalvacija sta pomembni za operacionalizacijo, vrednotenje in zagotavljanje celostnosti nepretrganost doprinosi šolske svetovalne službe pri reševanju individualnih, skupinskih in drugih raznoraznih kompleksnih težav v šoli. To je ključni pogoj za kvalitetno opravljeno delo ter ustvarjalni razvoj tako svetovalne službe, kot tudi šole.

1.3.2. Temeljne funkcije šolske svetovalne službe

Temeljne funkcije svetovalne službe so svetovanje, posvetovanje in koordinacija. Te funkcije so opravljene na način posebnega odnosa.

1.3.2.1. Svetovanje

Svetovalna služba se ukvarja s svetovanjem in pomoč učencem in njihovim staršem ter učiteljem in drugim zaposlenim na šoli pri izbiranju informacij, raziskovanju ugodnih rešitev in pravih odločitev (Kovač, 2013, str. 14). Svetovanje Resman (1999, str. 70) definira kot »nuditi pomoč človeku«. Pri tem govorimo o širokem spektru zadovoljevanja raznovrstnih potreb svetovanca. Te so izboljšanje razumevanja sebe, sposobnost sprejemanja odločitev, reševanje in preprečevanje problemov, razvoj potencialov svetovanca, ki zanj pomenijo čustveno, psihološko in socialno blagostanje; ter sprememba vedenja. Svetovanje je osrednja dejavnost in je naravnana na neposredno pomoč učencem. (Kovač, 2013, str. 18). To izvršujejo šolski svetovalni delavci na individualni ravni z učencem, v skupinah učencev, v oddelkih ali v večjih skupinah učencev (Resman, 1999, str. 70). Individualno svetovanje se po navadi osredotoča na specifične težave učencev. Svetovalni delavec jim pomaga pri iskanju rešitev in doseganju zastavljenih ciljev. Takšno svetovanje je bolj kurativne narave, medtem ko je skupinsko svetovanje po navadi preventivne narave. Pri skupinskem svetovanju se učence spodbuja pri prepoznavanju in ozaveščanju njihovih težav. Cilj tega je, da učenci pridobijo čim več znanja in ustreznih spretnosti za pomoč pri njihovem vsakdanjem življenju. Ravno zato je pomembno, da šolska svetovalna služba daje skupinskemu svetovanju več poudarka, da lahko učenci pravočasno odkrivajo svoje stiske in probleme. Zato je pomembno, da svetovalni delavec pozna razvoj človeka in osebnosti, intrapersonalne ter interpersonalne odnose, procese sprejemanja odločitev in reševanja težav ter vzpostavljanje zaupnega odnosa (Kovač, 2013, str. 18).

1.3.2.2. Posvetovanje

Posvetovanje je delo s tretjo stranko, to so starši, učitelji ali vodstvo šole in drugi, ki jim je fokus dobrobit učenca, nanj imajo vpliv in jim je pomembno njegovo delo in razvoj (Resman, 1999, str. 71). Pri posvetovanju gre za trikotnik, ki ga sestavljajo svetovalci (šolski svetovalni delavec), posvetovanec (starš, učitelj, ravnatelj) in svetovanec (učenec). Tu

svetovalec in posvetovanec s pomočjo različnih strokovnih vodil delujeta v dobrobit svetovanca, učenca. Posvetovanje zajema posredovanje informacij, predstavitev poučevanja, posredovanje predlogov za reševanje specifičnih situacij in problemov ter spodbujanje načrtovanja. Posvetovanci s pomočjo šolskega svetovalnega delavca pridobivajo specifične kompetence in znanja, spoznavajo učence, znanje glede dela s posameznikom ali oddelčno skupnostjo pri vodenju učnega procesa in pri sodelovanju s starši ter drugimi udeleženci (Kovač, 2013, str. 19). Svetovalni delavec je v pomoč tudi pri izboljšanju samozaupanja in dviganju samozavesti učiteljev ter optimističnega pogleda na vzgojno-izobraževalno delo (Resman, 1999, str. 71).

1.3.2.3. Koordinacija

Koordinacija je proces, ko šolski svetovalni delavec da ali prevzema pobudo pri upravljanju in vodenju različnih aktivnosti ali programov, ki se nanašajo na rast, razvoj, življenje in delo posameznikov ali skupino učencev. Svetovalni delavec je iniciator sprememb, zahteva za to pa izhaja iz tega, da se mora zaradi normalnega razvoja učenca okolje prilagoditi ali spremeniti zato, da bo bolj naklonjeno učencu. Koordinacija vključuje sodelovanje svetovalnega delavca v timu in na projektih, ki vključujejo programe izobraževanje učiteljev in drugih zaposlenih ali staršev. Je tudi sodelovanje svetovalnega delavca z lokalnimi skupnostmi, organizacijami, društvi ipd. Funkcija koordinatorja zahteva specifično usposobljenost šolskega svetovalnega delavca in je vezana na dobro poznavanje šole kot socialnega sistema (Resman, 1999, str. 71).

1.3.3. Prispevek socialnega dela v šoli

Socialno delo v šolski svetovalni službi se drži istih doktrinarnih načel in konceptualnih pristopov kot socialno delo na drugih področjih (Poštrak, 2003, str. 26).

Socialno delo nas uči in nam narekuje, da smo v delovnem odnosu spoštljivi in odgovorni zavezniki učenca ter strokovnjaki na podlagi osebnih izkušenj. Naloga socialnega dela v šolski svetovalni službi je intenzivna skrb v projektih reševanja socialnih problemov otrok (Janušič, 2016, str. 206). Po Čačinovič Vogrinčič (2005) je prva naloga socialnega delavca, da vzpostavi delovni odnos. Njegovi elementi so: dogovor o sodelovanju, instrumentalna definicija problema in soustvarjanje rešitev ter osebno vodenje. Opreti se moramo še na štiri pomembne sodobne koncepte socialnega dela: perspektiva moči, etika udeležенosti, znanje za

ravnanje in ravnanje s sedanostjo. Socialni delavec v šoli v delovnem odnosu poveže vse – učenca, učitelje in starše v izvorni delovni projekt pomoči učencu.

Čačinovič Vogrinčič (1999 v Resman Metod) v Svetovalnem delu v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah povzema Lussijevo delitev načina ravnanja v socialnem delu. Deli jih na šest vlog:

- Svetovanje: osredotočanje na učenčevo težavo, usmerjanje socialnega delavca k rešitvi problema. Skozi svetovanje se učenec uči tudi socialnih veščin, ima možnost za izkušnjo samospoštovanja, spoštljivega ravnanja z drugimi, poslušanje, govorjenje, pogajanje in skrb zase ter druge. Sicer pa se s svetovanjem ozavešči, bolj razume problem in njegova rešitev.
- Pogajanje: eden izmed možnih načinov iskanja rešitev med učencem in tretjim klientom, npr. z njegovo družino ali razrednikom. Otrok se nauči kompetentnosti pogajanja, kar je zelo pomembno izkustvo.
- Interveniranje: socialni delavec intervenira proti volji enega od udeležencev, prevzeti mora odgovornost za ravnanje.
- Zastopanje: učenca zastopa tam, kjer ta nima dovolj socialne moči, da bi rešil svojo stisko in obvaroval svoje pravice.
- Priskrbovanje: napotiti učenca k virom moči.
- Oskrba, suport: socialni delavec učencu ali družini stoji ob strani, da bi bili kosnalogi, življenjskim oviram. Nudi pomoč in sredstva pri reševanju težav.

Socialni delavec v šoli mobilizira moč učenca, njegove talente, znanje, sposobnosti in vire; s ciljem, da podpre njegova prizadevanja, da bi zadane cilje dosegel in s tem izboljšal kvaliteto svojega življenja. Skupaj načrtujeta dejavnost, se pogovorita o tem, kaj je problem, stiska oz. socialna težava. Skupaj definirata predmet dela. Nato pa skupaj načrtujeta in soustvarjata postopek procesa reševanja definiranega problema. Za uresničitev dogovorjenega izida sta odgovorna oba. Socialni delavec je odgovoren, da strokovno in kompetentno vodi postopek. Učenec pa je odgovoren, da uresniči dogovorjene korake reševanja problema glede na svoje zmožnosti in sposobnosti. Učenec mora ob tem čutiti, da je aktiven in odgovoren pri reševanju problema. Pomemben je tudi pojem zornega kota. Socialni delavec v šoli naj upošteva zorni kot vseh vpletenih v problemu. Tako uvidi, kaj neko dejanje nekomu pomeni, npr. lahko je spolno nadlegovanje med vrstniki za nekoga disciplinski prekršek, za drugega pa neustrezen odziv na ogrožajoče stanje. Šolski svetovalni delavec mora učenca skrbno poslušati, vpogledati v njegov življenjski svet, iz katerega izhaja. Učenec je namreč najbolj

kompetenten opisovalec sebe, svojih emocij, strahov in ravnanj ter je aktiven udeleženec v procesu reševanja težav, v katerih se je znašel (Poštrak, 2003, str. 30 –33).

Ko govorimo o soustvarjanju v šoli, premalokrat preslišimo mnenja, ideje oz. glas učencev. Kodele in Kvarternik (2011) v svojem prispevku opozarjata na to, da šolski delavci premalokrat upoštevajo otrokovo perspektivo pri reševanju težav. Pravita, da soustvarjanje lahko prenese tudi na področje preventivnih projektov v šolskem okolju. To pomeni, da bi bili učenci aktivni udeleženci in soustvarjalci preventivnih programov na šoli, tako da šolski svetovalni delavec ali učitelj, skupaj z učenci išče njihovo znanje in vedenje o situacijah, ki so zanje pomembne, tvegane ali o tematikah, ki so v tistem času za njih aktualne. Nato pa šolski delavec s skupnim dialogu z učenci raziskuje ravnanja v določenih situacijah. V šoli šolski svetovalni delavci učencem podajajo informacije in znanja, kako se izogniti tvegani ali neprijetni situaciji, za katere menijo, da so za učence tvegane. Ne prisluhne pa se učencem samim, kaj so resnično njihove potrebe in interesi, zato pri preventivnih dejavnostih ne smemo izključiti otrok, ampak jim prisluhni in skupaj soustvarjati.

1.4. Šolska svetovalna služba in spolno nadlegovanje

Glede na negativne posledice, ki jih spolno nadlegovanje ima na žrtve, mora šola in šolska svetovalna služba vsak primer medvrstniškega spolnega nadlegovanja resno jemati. Šola ima dolžnost, da vsakemu učencu omogoči optimalen razvoj, zato je problem medvrstniškega spolnega nadlegovanja ena izmed nalog šolske svetovalne službe. Zelo pomembno je, da je šolski svetovalni delavec odprt, zaupanja vreden sogovornik in se učencu pridruži. Pristen in zaupljiv odnos, ki ga imata učenec in šolski svetovalni delavec lahko hitro intervenira, reši šolske probleme, tudi glede spolnega nadlegovanja (Apriliana, 2018, str. 9; Čačinovič Vogrinčič, 2005, str. 7 –8).

1.4.1. Preventivno delo

Ena izmed pomembnejših dejavnosti šolske svetovalne službe je preventivno delo. Svetovalna služba mora spremljati in ugotavljati obstoječe stanje, sodelovati pri načrtovanju sprememb in izboljšav v vzgojno-izobraževalnem procesu ter voditi in koordinirati različne razvojne ali preventivne projekte (Programske smernice, 2008, str. 15). Če svetovalna služba v okviru pristojnosti šole preprečuje nastajanje ali ponavljanje situacij, okoliščin ali razlogov, ki povzročajo probleme, to pomeni, da opravlja funkcijo preventivnega dela. Ločimo tri vrste

preventivnega dela, to so primarna, sekundarna in terciarna prevencija. Primarna prevencija so vse intervencije z normalno populacijo, da bi eliminirali pojavljanje določenih problemov. Sekundarna prevencija vključuje posege na začetku razvoja težav, še preden se te zares razvijejo. Terciarna prevencija ima nalogo zmanjšati in omejiti obstoječe motnje ali probleme (Resman, 1999, str. 81). Preventivne intervencije torej izpolnjujejo predvidene razvojne potrebe učencev. Šolski svetovalni delavci vnaprej predvidijo, da se bodo učenci srečali z okoliščinami v katerih bodo njihova prepričanja, vrednote in stališča postavljena na preizkušnjo. S prevencijo jim bodo pomagali raziskati in spoznati njihova čustva, pridobiti zaupanje vase in v svoje sposobnosti, kako razumeti sebe in druge (Kovač, 2013, str. 21). Takšno delo zahteva od šolskih svetovalcev neposredno delo z učenci in tudi z učenčevim okoljem. Poznamo več oblik preventivnega dela – delo s posameznikom, skupinsko delo ter delo z učenčevim okoljem. Cilj tega je učenje veščin in neposredno vplivanje na vedenje učencev. To lahko poteka skozi različne delavnice, tečaje, predavanja, treninge, ipd. (Resman, 1999, str. 81).

Za odpravo problema spolnega nadlegovanja v šoli je pomembno preventivno, interventno delo svetovalne službe. Šolski svetovalni delavci lahko z dobrim preventivnim delom preprečijo ali zmanjšajo medvrstniško spolno nadlegovanje. Preventivno delo v šoli mora vključevati tako dekleta kot fante. Potreba po preventivnem delu je nujna, saj so posledice spolnega nadlegovanja pri učencih lahko zelo škodljive. Tudi če iz šole popolnoma izločimo kakršnokoli spolno nadlegovanje, bo še vedno obstajala možnost, da bodo ženske, ki so v večini žrtve spolnega nadlegovanja, vsaj enkrat doživele kakršnokoli obliko spolne diskriminacije, ki pa ni nujno nadlegovanje. Zato se mora šola zavzeti za razbijanje spolnih stereotipov in norm, ki socializirajo in/ali normalizirajo moško agresivnost in žensko pasivnost. Šola mora zavzeti proaktivni pristop k izobraževanju deklet, da spolno nadlegovanje ni nekaj, kar je normalno moško mladostniško vedenje. Pravzaprav mora šola podučiti vse žrtve spolnega nadlegovanja, da to ravnanje ni normalno. Če učence ozaveščamo o spolnem nadlegovanju – kaj to je, kako ga prepoznamo in kakšen učinek ima na ljudi, potem se razumevanje in percepcija o spolnem nadlegovanju lahko spremeni in vpliva na to, da storilci spremenijo svoje vedenje (Martin, 2008, str. 102). To šolska svetovalna služba doseže z različnimi preventivnimi delavnicami, v obliki informiranja učencev, kaj spolno nadlegovanje je, kakšne posledice ima za žrtve in kakšni šolski ukrepi sledijo, če se bo takšno vedenje pojavljalo ali ponavljalo v šolskem okolju. Na takšen način učenci postanejo bolj seznanjeni in bolj pozorni na vedenje svojih sošolcev, prijateljev (Apriliana, 2018, str. 9). Bolj

ko šola uveljavlja prevencijo glede medvrstniškega spolnega nadlegovanja in temo naslavlja, večja je možnost, da takšno vedenje med učenci upade (Rinehart and Espelage, 2015, str. 2).

Martin (2008, str. 102) navaja šest kurikularnih področij, ki so ključnega pomena za zmanjševanje spolnega nadlegovanja v šolah: pregled spolnih vlog; pregled spolne zgodovine v državi; pregled vsebine o spolni dinamiki in agresivnosti; pregled spolnih vlog v medijih, literaturi ipd.; informacije o spolnem nadlegovanju in trening asertivnosti.

S preventivnim delom, ki spodbuja varno in podporno okolje za mlade, ki krepi pozitivno šolsko klimo, se problematično vedenja zmanjša. Pozitivno šolsko okolje vsebuje norme, ki podpirajo varnost in spoštovanje vseh članov šole, tudi šolsko osebje, ki mora biti model prosocialnega vedenja. Če učenci šolsko klimo dojemajo kot pozitivno, je manj verjetno, da se bodo agresivno vedli. Po drugi strani pa lahko kultura ustrahovanja v šoli spodbudi agresivna, neprimerna vedenja in odvrača poročanja o tem. Indikatorji dobre šolske klime so pripravljenost šole za posredovanje, ko gre za prijavo ali opazanje neprimernega ali nasilnega vedenja, ukrepi pri preprečevanju ponavljanja takšnega vedenju in ničelna toleranca do kakršnekoli oblike spolnega nadlegovanja in seksizma, s strani učencev in zaposlenih. Kadar učitelji in svetovalni delavci z dekleti in s fanti različno ravnavajo, tolerirajo spolne šale ali zanikajo, normalizirajo spolno nadlegovanje, se viktimizacija med učenci poveča in so manj pripravljeni poiskati pomoč (Rinehart and Espelage, 2015, str. 2).

V Navodilih in priročniku za obravnavo medvrstniškega nasilja v vzgojno-izobraževalnih zavodih (2016, str. 28– 29) priporočajo tri različne preventivne modele, ki naj jih šole vključijo v svoje preventivne aktivnosti. Preventivne dejavnosti navadno izvaja šolska svetovalna služba, v nekaterih primerih pa tudi zunanji strokovnjaki iz različnih organizacij. Te se lahko izvajajo skupinsko z razredom, individualno ali v manjših skupinah. Prvi model zajema različne načine aktivnosti, kot so delavnice, socialne igre in projektne dneve. Cilj je predstaviti razumevanje dinamike nasilja, vloge ki jih vsi vpleteni v nasilju imajo in učenje, kako se aktivno soočiti z nasiljem. Skozi te dejavnosti se učencem predstavi različne oblike nasilja, kako jih prepoznati ter kakšne posledice prinašajo. Otrokom se tako pove, kako naj se na nasilje odzovejo, kako naj vrstnikom pomagajo in komu naj o nasilnem dogodku poročajo. Seznanijo se tudi s svojo vlogo opazovalca. Drugi model se fokusira v vzroke izbire nasilja in učenje vedenj, komunikacije, ki nasilje preprečuje. To se stori skozi treninge asertivnosti, grajenje dobre samopodobe, učenje reševanja konfliktov na konstruktiven način, krepljenje emocionalne pismenosti za prepoznavanje in uravnavanje lastnih čustev in čustev drugih. Tretji model pa se usmerja v preprečevanje medvrstniškega nasilja v njegovem socialnem in strukturnem izvoru. Otroke, njihovo zaznavanje, vedenje in življenje namreč pogojujejo

različne kategorije, kot npr. spol, kulturna in verska pripadnost, seksualnost ter družbena pripadnost. Poleg tega pa ima vsak individualne psihološke značilnosti. Vse skupaj je ključno za razumevanje medvrstniškega nasilja. V tem modelu se torej ukvarjajo s strukturnimi dejavniki tveganja. Vzgojno-izobraževalno institucijo in njeno okolje je treba preučiti skozi sociološki, pedagoški, kriminološki pristop in iskati pogoje za sodelovanje z družino in lokalno skupnostjo, ki ji otrok vpleten v nasilje pripada. Tu potem preventivno, ampak odvisno od konteksta nasilja, ki se pojavlja, deluje z vsemi institucijami v lokalnem okolju.

1.4.2. Obravnava medvrstniškega spolnega nadlegovanja v šolski svetovalni službi

Največkrat se obravnava primera medvrstniškega spolnega nadlegovanja začne, ko žrtev dejanje razkrije in prijavi učitelju ali svetovalnemu delavcu. Problem pa je, ko dejanja spolnega nadlegovanja niso razkrita in tako ne morajo biti obravnavana, zato mora biti šolski svetovalni delavec bolj občutljiv za fizični in psihološki razvoj učencev (Apriliana, 2018, str. 7). Pomembno je, da je šolska svetovalna služba (in tudi drugi šolski delavci) pripravljena intervenirati v primeru opazanja ali poročanja medvrstniškega spolnega nadlegovanja. Viktimizacija se namreč poveča, če učenci zaznavajo, da pristojni na šoli niso pripravljeni posredovati. Bolj ko bo šolska svetovalna služba takšne primere jemala resno, bolj ji bodo učenci zaupali in poročali o spolnem nadlegovanju, ki se med njimi dogaja (Rinehart and Espelage, 2015, str. 2).

V Sloveniji nimamo eksplicitnih smernic za obravnavo medvrstniškega spolnega nadlegovanja med učenci v šoli. Medvrstniško spolno nadlegovanje se obravnava v sklopu medvrstniškega nasilja, v Navodilih in priročniku za obravnavo medvrstniškega nasilja v vzgojno-izobraževalnih zavodih je namreč zapisano: »*Medvrstniško nasilje je vsaka oblika fizičnega, psihičnega, spolnega, materialnega ali spletnega nasilja, pri kateri se otrok, nad katerim vrstnik oz. vrstniki izvajajo nasilje, počuti ogroženo*« (Lešnik Mugnaioni in drugi, 2016, str. 7). V nadaljevanju bom načela obravnave in ravnanje ob dogodku medvrstniškega spolnega nadlegovanja imenovala s pojmom nasilje, kot je v Navodilih in priročniku zapisano.

1.4.2.1. Načela obravnave medvrstniškega nasilja

Smernice za obravnavo vrstniškega nasilja v šoli naštevajo načela, ki se jih morajo šolski svetovalni delavci in seveda tudi drugi zaposleni na šoli, držati ob zaznavi nasilja. Vsi morajo

do kakršnekoli oblike nasilja imeti ničelno toleranco. Najpomembnejše je, da žrtvi verjamejo in s tem upravičijo zaupanje, ki ga je izkazala, ko je poročala o doživetem nasilju. Potrebno je verjeti vse, kar žrtev pove in zaupa sogovorniku, čeprav ni nujno, da gre za celovita dejstva. Opis je odvisen od časa, ki je pretekel od dogodka do prijave, števila udeležencev in števila morebitnih zaporednih dogodkov. Brez poznavanja žrtvinega razumevanja in opisa, lahko zgrešimo bistvo težave, kar lahko žrtvi povzroči dodaten stres in stisko. Nasilja se nikoli ne sodi glede na lastne izkušnje zaposlenega v delovnem okolju. Žrtvi morajo pustiti, da izrazi vsa čustva, občutke in zaznave ter jih legitimirati. Strokovni delavec mora žrtev usmerjati, da bo našla pot iz nasilja in ji pomagati s podporo pri izražanju čustev ter spoznanji. Žrtvi morajo dati jasno vedeti, da je za nasilje vedno kriv povzročitelj. Ta mora prevzeti odgovornost za svoja dejanja, šola ga mora voditi in naučiti, da se naslednjič izbere drugačno vedenje.

Nasilja se ne minimalizira, vrednoti ali primerja z lastnimi izkušnjami. Vsak ima namreč pravico do svoje izkušnje in občutenja. Šolski svetovalni delavec in ostali žrtvi ne smejo obljubljati, da se nasilje nikoli več ne bo zgodilo in da jo bodo zaščitili, saj na to nimajo absolutnega vpliva. Na takšen način bi žrtev izgubila zaupanje v šolske delavce in šolo kot institucijo. Obljubi se le tisto, kar se zagotovo da storiti. Žrtev je potrebno podpreti, ko govori o doživetem nasilju si mora svetovalni delavec za pogovor vzeti čas, narediti varen prostor za pogovor, jo pozorno poslušati in ji dajati občutek varnosti in sprejetosti. Potrebno se je truditi za zaupni odnos z otrokom. Žrtvi je pomembno povedati, da je pogumna, da je o nasilju spregovorila; da je močna, saj je preživela neko obliko trpinčenja. Otroka se opolnomoči za skupno soustvarjanje rešitve. Pri nasilju je potrebno upoštevati razmerja moči vpletenih oseb, saj gre velikokrat za zlorabo moči. Povzročitelji lahko krivdo racionalizirajo, drugače interpretirajo in se potem težje oceni ali gre za nadlegovanje ali ne. Žrtve in povzročitelja nasilja se ne sooča med seboj, ker se s tem lahko povzroči sekundarna viktimizacija. Žrtvi se s tem lahko povzroči dodatno škodo, povzročitelju pa lahko da misliti, da sta za storjeno nasilje in rešitev konflikta odgovorna oba soočena. Z vpletenimi v nasilnem dejanju se vedno pogovarjamo ločeno, od povzročitelja se zahteva sprejemanje odgovornosti, žrtev pa se podpre in se ji pomaga. Vsak šolski delavec, ali je to šolska svetovalna služba ali pa kdorkoli drug mora ob seznanitvi z nasiljem v skladu s svojimi pristojnostmi in usposobljenostjo ukrepati in odgovornosti ne sme prelagati na drugega. Če se problem premešča na druge, se lahko ta le še bolj razraste in žrtvam bolj škoduje. Poleg tega pa to vpliva na slabo šolsko klimo in kulturo in lahko postane resen problem šole (Lešnik Mugnaioni in Klemenčič, 2014 str. 45-48).

1.4.2.2. Ravnanje ob zaznavi medvrstniškega nasilja

Ob prijavi ali zaznavi nasilja, v našem primeru spolnega nadlegovanja med vrstniki, je postopek ravnanja sestavljen iz takojšnje in procesne intervencije. Takoj, ko je nasilno vedenje zaznano, je potrebno intervenirati, da se zaščiti žrtev, se jo umakne v varen prostor. Povzročitelju nasilja se ravno tako ponudi pomoč, da spremeni svoje vedenje (Lešnik Mugnaioni idr., 2016, str. 21).

a) Takojšnja intervencija

Strokovni delavec ali kdorkoli, ki nasilje zazna, mora poskrbeti za prekinitev le tega in zaščito žrtve. Žrtev in povzročitelj se morata umakniti vsak v svoj prostor. Žrtvi se nudi čustvena podpora, pogovor o dogodku in oblikovanje nadaljnjih korakov k reševanju nastalega problema. Cilj takojšnje intervencije, sicer ni raziskovanje dogodka ali svetovanje žrtvi ali povzročitelju. Gre za to, da se oba umirita in da se prekine nadaljnje nasilno ravnanje, ne pa nujno, da se razišče dogodek. Šolski delavec, ki je nasilje zaznal, mora to sporočiti najkasneje do naslednjega dne šolski svetovalni službi, če ta do sedaj ni bila vpletena; razrednikom vseh udeleženih in ravnatelju. Prav tako morajo biti o dogodku obveščeni starši žrtve in povzročitelja. Nato se ustvari zapis zaznave nasilja, kjer mora biti zapisano, kaj se je zgodilo, kje se je zgodilo, kdaj se je zgodilo, kdo vse je bil v nasilje vpleten in kakšno je bilo ravnanje šolskega delavca, ki je nasilje zaznal. Zapis je lahko isti kot zapis o nasilju nad otrokom v skladu s pravilnikom o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode. Nato se zapis izroči šolskemu svetovalnemu delavcu (Lešnik Mugnaioni idr., 2016, str. 22).

b) Procesna intervencija

V procesni intervenciji ima šolski svetovalni delavec osrednjo vlogo, ta je strokovno kompetenten za svetovalne razgovore in načrtovanje korakov dela s posameznikom, skupino in razredom. Šolski svetovalni delavec mora sklicati in voditi tim, v katerem poleg njega sodelujejo razredniki ter ravnatelj ali pomočnik ravnatelja. Vodja poskrbi, da je zapisnik dokončan, podpisan. Prav tako poskrbi zato, da zapisnik timskega sestanka podpišejo vsi prisotni. Svetovalni delavec podpiše morebitne ostale obrazce, dokumentacijo, ki jo hrani na varnem mestu in je v vpogled le timu, staršem ter drugim institucijam, ki se morda vključijo v tim. Na timskem sestanku se udeleženi opredelijo glede svojih vlog v problemu, če je potrebno obvestijo zunanje institucije, da se jim pridružijo ter presodijo, ali je potrebno organizirati preventivne dejavnosti v razredu. Vloga šolske svetovalne službe, ko se pojavi nasilje med učenci je, da vodi tim, ima z žrtvijo in s povzročiteljem nasilja svetovalne

razgovore, skrbi, da je šola varovalni dejavnik za vse udeležene; sodeluje z ravnateljem (obveščanje, načrtovanje), s starši, z učitelji in drugimi zaposlenimi; načrtuje in preventivno deluje, izobražuje učitelje in druge, dela z razredom ali skupino in v dogovoru z vodstvom sodeluje z zunanjimi organizacijami.

Če je na šoli več svetovalnih, naj tisti, ki ima na področju nasilja oz. spolnega nadlegovanja več izkušenj, opravi svetovalni razgovor z žrtvijo in s povzročiteljem. Z žrtvijo mora imeti toliko svetovanj, kolikor si jih žrtev želi oz. glede na to, kakšne se okoliščine in situacija nasilnega vedenja. Pri delu z žrtvijo se mora šolski svetovalni delavec držati načel zaupnega pogovora. To pomeni, da žrtvi verjame, da ne išče »objektivne resnice« oz. se zanima za drugo plat zgodbe, otroku mora dati vedeti, da za nasilje ni kriv on, temveč povzročitelj; povedati mu mora, da ni prav, kar se mu je zgodilo; dovoli mu izraziti čustva; in ne opravičevati, racionalizirati doživetega nasilja. Ko šolski svetovalni delavec presodi, da je žrtev zmožna ali si želi govoriti o dogodku, ji zastavi različna vprašanja o dogodku, da bi lahko dobil pojasnila, odgovore. Pri zastavljanju vprašanj mora biti miren, potrpečljiv, zaupljiv, obziren in previden. Žrtev posluša, ji da čas, da odgovori, je ne prekinja in ne posplošuje, vrednoti. Otroku da vedeti, da je pogumen, ga spodbuja, pohvali in povzema izrečeno, da se prepriča ali prav razume, kar žrtev pripoveduje. Pri svetovanju morata opredeliti problem, se pogovarjati o čustvih, žrtev je potrebno opolnomočiti in načrtovati prihodnja dejanja za iskanje rešitev problema. Šolski svetovalni delavec s svojim strokovnim znanjem žrtvi pomaga še tako, skupaj z njo razišče načine spoprijemanja z nasiljem, s spolnim nadlegovanjem. Svetovalni razgovor mora šolski svetovalni delavec opraviti še s povzročiteljem nasilja, saj je to edini način, da spremeni svoje neustrezno vedenje. Cilj pogovora je, da povzročitelj prevzame odgovornost za svoje vedenje in s tem tudi morebitne posledice, ki temu sledijo. Dobro je, da je na svetovanju prisoten ravnatelj. Na koncu svetovalna služba naredi zapisnik pogovora, obvesti starše, v primeru hujše kršitve pa CSD, policijo ali druge institucije.

V procesni intervenciji je dobro preventivno delovati z opazovalci medvrstniškega nasilja, z oddelčno skupnostjo. Nasilje ima namreč vpliv na dinamiko, klimo razreda. V okviru razrednih ur, projektov ali delavnic mora šola izvesti aktivnosti. Cilj tega je, da učenci opazovalci spoznajo, da imajo pomembno vlogo, ko opazijo nasilje. Jasno jim je treba sporočiti, da je nasilje nesprejemljivo in da bo šola vedno imela ničelno toleranco do tega. Učence je potrebno opozoriti na različne oblike nasilja ter kako jih prepoznati.

Pomembno je tudi delo s starši, ki so soustvarjalci šolskega okolja. Opozoriti jih je potrebno na njihovo vlogo pri medvrstniškem nasilju. Svoje otroke morajo poslušati in šolo

opozoriti, če jim otroka zaupa, da je žrtev medvrstniškega nasilja. Šola mora starše pri obravnavi nasilja vključiti v različne aktivnosti, kot so roditeljski sestanki, individualni pogovori in delavnice ali izobraževanja za starše o nasilju. Starše žrtve in povzročitelja mora šolska svetovalna služba povabiti na pogovor, na katerem morajo skupaj najti rešitve, strategije, ki bodo v pomoč otroku. Šolska svetovalna služba mora tu upoštevati načelo sodelovanja in celostnega pristopa v sodelovalnem odnosu. Starši morajo imeti občutek, da so razumljeni in spoštovani, saj bodo tako bolj zavzeto sodelovali pri obravnavi konkretnega primera. Prav tako pa jim je potrebno jasno razložiti, da bo šola vedno strogo ukrepala on nasilnem ravnanju otrok in da so ta ravnanja nesprejemljiva.

Če so medvrstniška nasilna dejanja hujša in ustrezajo opisu kaznivih dejanj iz Kazenskega zakonika, je potrebna tudi prijava policiji. A le če je povzročitelj že dopolnil 14 let, takrat je namreč že kazensko odgovoren (Lešnik Mugnaioni idr, 2016, str. 23–27).

1.4.3. Primeri dobrih praks in delavnic na temo spolnega nadlegovanja

1. Delavnica ACT (Awareness, cooperation, tackling)

Delavnica je del projekta ASBAE (Addressing Sexual Bullying Across Europe - Obravnava spolnega trpinčenja po Evropi). Namen je izobraževanje mladih v starosti od 13 do 18 let o prepoznavanju spolnega nasilja. Cilj je mlade ozavestiti o spolnem nadlegovanju, jim ponuditi orodja ter jih usposobiti, kako ravnati, ko se spolno nadlegovanje zgodi, ter kako ga preprečiti. Delavnica vsebuje podporo in izobraževanje mladih in tudi odraslih, npr. šolskega osebja, staršev. Izvajalke in izvajalci ACT delavnice si prizadevajo, da se šola na institucionalni ravni čim bolj učinkovito usposobi za temeljito odpravo spolnega nasilja na šoli in se angažira, da bi zaposlene čim bolj izobrazila in usposobila šolsko osebje o spolnem nadlegovanju. Delavnica traja dva dni in vsebuje sedem aktivnosti, ki se lahko prilagodijo tudi za mlade s posebnimi potrebami. Moderatorji ACT z učenci pogovarjajo o petih temah. Prva je ozaveščenost o spolnem trpinčenju. Cilj te aktivnosti je, da se mladi seznani s pojmom spolno trpinčenje in nadlegovanje, da znajo prepoznati različne vrste tega in razumeti razliko med šalo in nadlegovanjem. Druga tema je spol in seksualnost. Tu se izvajata dve aktivnosti, ki vključujeta tudi razpravo učencev o spolu in spolnosti, od kod ideje o tem izvirajo, kako se zoperstaviti zlonamernim dejanjem in kako lahko ta pojmovanja seksualnosti in spolnosti vodijo v spolno nadlegovanje. Nato se učenci sprašujejo in

poskušajo rušiti spolne stereotipe in predsodke. Tretja tema je seksting¹, tu se izvaja četrta aktivnost. Njen cilj je, da se mladi seznani, komu lahko zaupajo s pošiljanjem intimnih, osebnih sporočil in fotografij; razumevanje, da morajo vedno dobiti dovoljenje pošiljatelja za deljenje njegovih osebnih sporočil in fotografij; razumevanje, kako hitro se vsebine sporočila lahko širijo po spletu in tam trajno ostajajo ter seznanjanje s strategijami, kako zaščititi sebe in svoje prijatelje na spletu. Peta tema in peta aktivnost sta namenjeni pogovoru o posledicah spolnega nadlegovanja. Tu je cilj, da bi mladi razumeli, kakšen čustven vpliv ima spolno nadlegovanje na posameznika in kakšne so kratkoročne in dolgoročne posledice spolnega nadlegovanja za tistega, ki je to doživel. Zadnja, šesta tema je reševanje primera spolnega trpinčenja in sestoji iz dveh aktivnosti. Njun cilj je, da bi učenci razumeli, da lahko vsak od njih pomaga umiriti ali preprečiti spolno nadlegovanje; prepoznavanje, kaj se lahko prepreči v situaciji spolnega nadlegovanja; poznavanje korakov in varnih načinov interveniranja pred posredovanjem v situaciji spolnega nadlegovanja kot očividec; vadba posredovanja kot očividec; razprava, kaj storiti, če se sami znajdejo v vlogi žrtve spolnega nadlegovanja in kaj storiti, ko se to zgodi; razprava o razlogih, zakaj spolnega nadlegovanja morda ne bodo prijavili in opredelitev pomislekov; razmislek, kateri viri na lokalni ravni so jim na voljo, če kdaj izkusijo spolno nadlegovanje ter uporaba novega znanja za določitev osebnega načrta, kaj storiti, če doživijo spolno nadlegovanje (Milnes in drugi, 2015, str. 65–67).

2. Program Neon – Varni brez nasilja

To je slovenski program, ki ga je sofinanciralo Ministrstvo za zdravje RS. Namen projekta je krepitev primarne preventive za zaščito otrok in mladostnikov pred spolnim nasiljem in medvrstniškim nasiljem. Program se izvaja v slovenskih vrtcih, osnovnih šolah in srednjih šolah. Cilj je krepitev varovalnih dejavnikov otrok, da bi se zmogli in znali zaščititi pred nasiljem in da tega ne bi povzročali. Fokus programa je na pričah, saj naj bi kar 85 % otrok kot prič prispevalo k temu, da se nasilje med vrstniki nadaljuje in ne ustavi. Skozi delavnico se učenci seznani in naučijo kako zavarovati svoje pravice, da bi bili varni, svobodni in da bi spoštovali pravice drugih; razprava o vzrokih in posledicah nasilja; prepoznavanje medvrstniškega nasilja; krepljenje veščin nenasilne komunikacije in vedenja; kako se odzvati, če postanejo žrtev medvrstniškega nasilja; kako se odzvati, če so priče medvrstniškega nasilja in pomagati sošolcu, vrstniku; kako govoriti o lastni izkušnji nasilja odrasli osebi, ki ji zaupamo in kako zmanjšati in preprečiti medvrstniško nasilje (Program Neon, b. d.).

¹ Pošiljanje sporočil s spolno vsebino

2. Formulacija problema

Spolno nadlegovanje med vrstniki in sošolci je že od nekdaj prisotno v šolskem prostoru. Naslavljanje medvrstniškega spolnega nadlegovanja pa ni vedno najboljše ali najbolj učinkovito, saj ga obravnavajo v okviru medvrstniškega nasilja. Ukrepi za medvrstniško nasilje pa ne učinkujejo nujno tudi pri problematiki spolnega nadlegovanja oz. nasilja. V Sloveniji nimamo priročnika, kako ravnati v primeru medvrstniškega spolnega nadlegovanja, šolska svetovalna služba si tu pomaga z Navodili in priročnikom za obravnavo medvrstniškega nasilja v vzgojno-izobraževalnih zavodih. Tu spolno nasilje ne obravnavajo kot ločeno problematiko, zato ni jasnih smernic, kako delovati, ko do medvrstniškega spolnega nadlegovanja pride.

Na podlagi tega sem se odločila, da bom raziskala, kako se šolska svetovalna služba v slovenskih osnovnih in srednjih šolah spoprijema z omenjeno problematiko. Zanima me, ali imajo šolske svetovalne delavke znanje na tem področju, ali spolno nadlegovanje znajo definirati, prepoznati in kako poteka obravnava, ko do tega pride. Seveda pa me zanima tudi, kako pri tem sodelujejo s starši, z učitelji, kako učence in dijake informirajo in izobražujejo oz. kako preventivno ravnavajo.

2.1. Raziskovalna vprašanja

Ključno raziskovalno vprašanje, ki sem ga postavila, je: »Kakšna je praksa šolske svetovalne službe v osnovnih in srednjih šolah pri spopadanju z medvrstniškim spolnim nasiljem?«

To raziskovalno vprašanje bom podprla z drugimi raziskovalnimi podvprašanji:

- Kako šolska svetovalna služba prepozna spolno medvrstniško nasilje? Ali se v primer vplete sama, ali je za obravnavo potrebna pritožba učenke/učenca/starša?
- Kako šolska svetovalna služba obravnava primer medvrstniškega spolnega nasilja?
- Kako šolska svetovalna služba preventivno deluje glede medvrstniškega spolnega nasilja?

3. Metodologija

3.1. Vrsta raziskave

Raziskava, ki sem jo izvedla, je kvalitativna. Izvedena je z metodo spraševanja – intervjuja. Zato raziskavo sem se odločila, ker bom lahko dobila čim bolj natančne in poglobljene odgovore, ki jih s kvantitativno raziskavo ne bi mogla. S kvalitativno raziskavo lahko dosežem boljše razumevanje socialne situacije s perspektive udeležencev – intervjuvancev (Mesec, 1998, str. 20). Le-ta mi je omogočila raziskovanje poglobljenih mnenj in opisov praktičnih izkušenj intervjuvank ter možnosti za dodatna pojasnila in razčiščenje nejasnosti. Z izbrano raziskavo sem lahko preučila vsa postavljena raziskovalna vprašanja in teme moje naloge, ki bi s kvantitativno sicer lahko ostale skrite, nerazložene ali pa bi vsaj del njih ostal skrit.

3.2. Merski instrumenti

Merski instrument, ki sem ga uporabila je pol-strukturiran vprašalnik. Vnaprej sem pripravila vprašalnik oz. vodila za intervju, vprašanja so odprtega tipa. Nekatera vprašanja sem po potrebi izpustila ali preskočila, za dodatno razlago pa sem po potrebi intervjuvankam postavila dodatna vprašanja. Pol strukturiran intervju poteka bolj reflektivno in odprto (Mesec, 1998, str. 81). z omenjenim intervjuja bom pridobila poglobljen vpogled glede okoliščin in konteksta medvrstniškega spolnega nadlegovanja na posamezni šoli ter tudi podatke o stališčih, vrednotah in načinu razmišljanja šolskih svetovalnih delavcev glede raziskovanega problema. Pol-strukturiran vprašalnik mi bo pomagal ugotoviti, kako intervjuvanke gledajo na zastavljen problem moje magistrske naloge, kakšne izraze in terminologijo uporabljajo ko govorijo o tej tematiki, tako bom razumela kako raziskovan pojav pojmujejo (Kordeš in Smrdu, 2015). Hkrati pa s tovrstnim merskim instrumentom puščam odprt prostor za pogovor o temah, ki sem jih morebiti izpustila. Vprašanja sem sestavila sama, glede na literaturo, ki sem jo prebrala.

Teme naloge so:

Tema 1: usposobljenost šolskih svetovalnih delavcev pri definiranju, prepoznavanju in izobraževanju o medvrstniškem spolnem nadlegovanju

Tema 2: obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli

Tema 3: obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja

Tema 4: posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za žrtev, povzročitelja, razredno in šolsko klimo

Tema 5: orodja socialnega dela pri spopadanju z medvrstniškim spolnim nadlegovanjem

Tema 6: preventivno delo šolske svetovalne službe glede ozaveščanja učencev, učiteljev in staršev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju

3.3. Populacija in vzorčenje

Populacija moje raziskave so socialne delavke, ki so zaposlene v šolski svetovalni službi. Stvarna populacija so torej socialne delavke, ki so bile v obdobju mojega raziskovanja zaposlene v šolski svetovalni službi. Krajevna opredelitev populacije se nanaša na celotno Slovenijo, časovna opredelitev pa na mesec februar in marec 2021.

Vzorec je neslučajnostni, intervjuvanke sem iskala preko spletnega brskalnika Google, intervju pa sem izvedla z vsemi, ki so bile pripravljene sodelovati. Moj načrt je bil izvesti 10 intervjujev, a na koncu sem jih lahko le 6, saj sem od 22 kontaktiranih svetovalnih delavk, dobila le 6 odgovorov. Vse intervjuvanke so ženskega spola. Tri intervjuvanke delajo v osnovni šoli, od tega ena v šoli s prilagojenim izobraževalnim programom z nižjim izobrazbenim standardom ter posebnim programom vzgoje in izobraževanja. Tri intervjuvanke delajo v srednji poklicni šoli, od tega dve delata tudi v nižji poklicni srednji šoli. Dve intervjuvanki prihajata iz osrednjeslovenske regije, ena iz jugovzhodne, dve iz pomurske in ena iz savinjske regije. Intervjuvanke imajo različne delovne izkušnje, ena ima 2 leti delovnih izkušenj, dve 4 leta, ena 9 in drugi dve 18 in 20 let delovnih izkušenj na področju šolskega svetovalnega dela.

3.4. Zbiranje podatkov

Zbiranje podatkov je potekalo v mesecu februarju in marcu 2021. Intervjuje sem zaradi pandemije Covid-19 izvedla preko platforme Zoom ali Microsoft Teams, enega sem zaradi tehničnih težav izvedla preko telefonskega klica. Metoda zbiranja podatkov je pol-strukturiran intervju.

V mesecu februarju 2021 sem preko telefonskega klica ali e-pošte vzpostavila stik z intervjuvankami in jim predstavila temo in smoter moje raziskave. Nato sem se prilagodila njihovim željam glede platforme klica in termina intervjuja, ki so bili izvedeni individualno. Nekaterim se na njihovo željo vprašanja poslala vnaprej. Intervjuje sem z dovoljenjem

sogovornic snemala, da sem nato lahko zapisala transkript pogovorov. En intervju je potekal približno 45 minut.

3.5. Obdelava in analiza podatkov

Intervjuje sem obdelala na kvalitativen način. Analizirala sem jih s kodiranjem. Kodiranje sem uporabila zato, da sem dobljene podatke lahko razumela in interpretirala ter jih bolj temeljito predstavila.

Najprej sem v programu Word naredila transkript vseh intervjujev, vsakega sem označila s svojo črko (od A do F), nato sem jih uredila po temah. Teme magistrske naloge so usposobljenost šolske svetovalne delavke, obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja, obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja, posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja, orodja socialnega dela pri spopadanju z medvrstniškim spolnim nadlegovanjem in s preventivno delo. Nato sem uporabila metodo odprtega kodiranja, kar pomeni, da sem ob branju in preučevanju transkriptov vsaki izjavi, odgovoru ali povedi pripisala kod in pojem. Nazive za pojme sem črpala iz teorije in *iz skladišča zdravorazumskih pojmov* (Mesec, 1998, str. 107). Torej vsaki izjavi sem pripisala kode na različnih ravneh abstraktnosti. Pojme sem nato primerjala med seboj in podobne združila v iste kategorije, ki jih bom prav tako poimenovala. Npr. kode »dotikanje«, »grabljenje«, »ščipanje« sem kategorizirala kot telesno spolno nadlegovanje, itd. To pomeni, da sem besedilo razčlenila na izjave in jim pripisala označbo (B1, B2, B3 itd.). Na takšen način sem dobila enote kodiranja.

Primer: Vse, kar drugemu ne paše, ko se drugi otrok, oseba nelagodno počuti. (F1) To so lahko pogledi (F2), opazke, verbalno nadlegovanje, (F3) fizično. (F4)

OZNAKA	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA
F1	Vse, kar drugemu ne paše, ko se drugi otrok, oseba nelagodno počuti.	Dejanja, ki povzročajo nelagodje	Definiranje spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
F2	To so lahko pogledi	Vizualno spolno nadlegovanje	Definiranje spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
F3	... opazke, verbalno nadlegovanje ...	Besedno spolno nadlegovanje	Definiranje spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
F4	... fizično ...	Telesno spolno nadlegovanje	Definiranje spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja

Sledi osno kodiranje, razvrščanje pomembnejših, bistvenih pojmov za mojo raziskavo, od manj pomembnejših oz. primerjanje kategorij med seboj in znotraj njih. Gre za vzpostavitev hierarhije med kategorijami in podkategorijami (Kordeš in Smrdu, 2015, str. 57).

Primer:

Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja

Definiranje spolnega nadlegovanja

- Vse, kar posega v intimo (A1), (E4)
- Verbalno spolno nadlegovanje (A2), (B3), (C1) (D3), (F3)
- Fizično spolno nadlegovanje (A3), (B2), (C2),(D2), (E2), (F4)
- Vizualno spolno nadlegovanje (E3), (F2)
- Osebni ni več prijetno (A4), (F1)
- Pod spolno nadlegovanje šteje majhne stvari (B1)
- Vse oblike nezaželenega vedenja (D1)
- Namen spolnega nadlegovanja je ponižanje, zasmehovanje (D4)
- NeprostoVOLjno vedenje (E1)

Nadkategorijo predstavlja usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja, kategorijo pa definiranje spolnega nadlegovanja. Spodaj naštevam pojme, ki so označeni po izjavah, glede na enote kodiranja (A1, E4 itd.).

4. Rezultati

Rezultate kvalitativne raziskave bom predstavila skozi šest nadkategorij, ki sem jih s kodiranjem dobila.

4.1. Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja

Definiranje spolnega nadlegovanja

Ko sem intervjuvanke prosila za njihovo definicijo spolnega nadlegovanja, so vse pri tem omenile besedno spolno nadlegovanje (*»[...]ali pa besede, komentarji, ki so neprimerni [...] - B3, »Jaz smatram že, da se učenci nazivajo z opolzkimi besedami, namigovanji na seks« - C1, »[...]verbalno dejanje, ki je povezano s spolom« - D3*) in telesno spolno nadlegovanje (*»[...]že dotik, ki je neprimeren, ki osebi ne odgovarja[...]« - B2, »[...]od otipavanja»[...]« - E2*). Dve govorita tudi o vizualnem spolnem nadlegovanju (*»[...]fotografiranja [...]« - E3, »To so lahko pogledi« - F3*). Dve omenjata, da je to poseg v intimo, prav tako dve, da je to dejanje, ko osebi ni prijetno. Ena pod spolno nadlegovanje definira vse oblike nezaželenega vedenja, ena pa neprostoVOLjna vedenja, ena meni, da je namen ponižanje in zasmehovanje. Ena sogovornica pravi, da pod spolno nadlegovanje šteje že majhne stvari.

Znanje šolske svetovalne delavke o spolnem nadlegovanju

Tri svetovalne delavke svoje znanje o spolnem nadlegovanju ocenjujejo kot dobro. Ena pravi, da ne ve vsega (*»Verjamem, da nisem popolnoma vsevedna« - D5*), ena sogovornica si želi nadgraditi znanje o spolnem nadlegovanju, druga pa pravi, da morajo strokovni delavci imeti občutljivost za medvrstniško spolno nadlegovanje (*»Strokovni delavci na šoli moramo biti zelo občutljivi za te zadeve, ne smemo se delati da tega ni, ne smemo tega spregledati« - B4*). Ena intervjuvanka pove, da so meje za določitev spolnega nadlegovanja zabrisane (*»Hitro se zabriše meja, kdaj gre za spolno nadlegovanje« - F20*).

Izobraževanja o spolnem nadlegovanju

Tri sogovornice so se vsaj enkrat udeležile izobraževanja o spolnem nadlegovanju. Ena se še ni udeležila izobraževanja na to temo, druga pa pravi, da se je udeležila izobraževanja o nasilju nasploh. Ena sogovornica se spomni, da so takšna izobraževanja organizirali na policiji, CSD-ju in tudi na Fakulteti za socialno delo. Dve sogovornici pravita, da se o spolnem nadlegovanju izobražujeta sami (*»Jaz na to temo preberem pričevanja žrtev, tako se velik naučiš, prepoznaviš ta dejanja« - D6, »Sama se veliko izobražujem na lastno pest,*

opažam da pa v javni upravi ni dovolj zanimanja za to» – E7). Vse pravijo, da bi jih vodstvo podprlo, če bi se odločile za izobraževanje o spolnem nadlegovanju.

Prepoznavanje medvrstniškega spolnega nadlegovanja

Tri sogovornice povedo, da ne vidijo ali redko opazijo medvrstniško spolno nadlegovanje (*»Jaz ne hodim naokoli, tako da težko to vidim« – A21, »Ne, glede na to, da sem v pisarni nisem z učenci veliko v interakciji« – D18*). Dve pravita, spolno nadlegovanje prepoznata, ko ga vidita (*»Opazim in vidim vse, ker ni veliko učencev na šoli« – C14*). Ena intervjuvanka pravi, da je občutljiva do spolnega nadlegovanja med učenci in da jih vedno opozori, ko kaj vidi. Ena sogovornica še pove, da ne ve vedno, kdaj gre za spolno nadlegovanje, zato to preveri (*»Jaz opazim stvari, ampak je težko razbrati kaj nekomu ugaja in kdaj prekorači mejo, ko gre za spolno nadlegovanje, ko je osebi neprijetno« – F22, »Na videz to ne moraš zaznati, to moraš potem z vsakim opraviti razgovor« – F23*). Ista sogovornica pravi, da so nekatera dejanja normalna (*»Če se fantje malo pohecajo, polovijo, to še ni nasilje. Saj ne mislim v spolnem nasilju, ampak da se malo lovijo in potem hitro pride do nečesa« – F34*).

4.2. Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja

Prisotnost medvrstniškega spolnega nadlegovanja

Tri sogovornice pravijo, da je medvrstniško spolno nadlegovanje prisotno na njihovi šoli, a ga ne ocenjujejo kot problem (*»Ja se dogaja, ampak tega ni veliko. Ne vidim kot neke problematike« – C6, »Je prisotno na naši šoli, ne bi pa rekla, da je to problem« – D11*). Le ena sogovornica vidi medvrstniško spolno nadlegovanje kot problematično na njihovi šoli. Ena pa pravi, da so imeli nekaj resnejših problemov medvrstniškega spolnega nadlegovanja. Dve ocenjujeta, da se to začne, ko učenci vstopajo v puberteto, ko so starejši. Šolska svetovalna delavka, ki je zaposlena na šoli, kjer imajo tudi nižjo poklicno šolo, pravi, da se pri dijakih z nižjim poklicnim standardom in dijaki z motnjami v duševnem razvoju spolno nadlegovanje pojavlja večkrat (*»Oni se glede tega vedejo drugače, ne razumejo, kaj je spolno nadlegovanje. Npr. ne razumejo seksualnih, seksističnih sporočil, ne razumejo da udarec po zadnjici ni primeren« – B11*). Pove še, da nekatera dekleta normalizirajo spolno nadlegovanje usmerjeno v njih, medtem ko druga dekleta zaznajo neprijetnost in jim to ni všeč. Ena sogovornica pove tudi, da nekatera dekleta napeljujejo na svoje telo (*»Včasih kakšna punca, kaj spodbudi, napeljuje s stavki na spolne vsebine, na svoje telo« – F16*) in da so učenci kot živali, ki oddajajo signale (*»To je tako kot pri živalih, ki oddajajo signal« – F17*).

Število primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja

Dve intervjuvanki težko določita, koliko primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja so imeli. Ena pravi, da se pogosto pojavljajo manjše kršitve. Dve ocenjujeta, da bi lahko imeli od 3 do 5 hujših kršitev spolnega nadlegovanja letno, druga pa da imajo med 2 in 3. Spet druga ocenjuje, da jih imajo med 20 in 30 primerov letno in da je primerov najbrž še več, kot pa jih zaznajo. Največ medvrstniškega spolnega nadlegovanja je v prvem letniku, pravi ena od sogovornic (*»Je pa vedno največ problemov v prvem letniku, ko pridejo novi dijaki. To traja 2 do 3 mesece. Dokler se ne podredijo pravilom in ugotovijo, kakšni ukrepi sledijo. Prvi letniki so še vedno zelo otročji, igrivi in jih takoj želimo naučiti, kako postati odrasel, se primerno vesti«* – A13).

Oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja

Tri svetovalne delavke povedo, da na šoli največkrat vidijo telesno spolno nadlegovanje (*»[...] dotikanje deklet za prsa, zadnjico[...]«* – A15, *»Največ je dotikanja«* – B17, *»Najpogostejše je otipavanje, ščipanje«* – C12). Ena pravi, da pri njih še ni bilo fizičnega spolnega nadlegovanja. Vseh šest pa pravi, da zaznavajo besedno spolno nadlegovanje (*»Vedno gre le za verbalno spolno nadlegovanje«* – D13, *»Pojavljajo se tudi komentarji, žaljivke o telesni podobi, npr. poglej se, kakšna si, kakšne joške imaš, kurba«* – E17). Dve sogovornici zaznavata homofobično spolno nadlegovanje (*»[...]ko se je učenec zagledal v transspolno osebo in šele kasneje ugotovil njeno spolno identiteto in jo takrat začel žaliti, nadlegovati, z njo obračunavati«* – A19). Štiri govorijo o vizualnem spolnem nadlegovanju (*»[...]razpošiljanje golih slik«* – B20, *»Pošiljanje golih fotografij, fotografij v spodnjem perilu«* – E13). Ena intervjuvanka omenja, da se nasilje seli na splet v obliki govoric, izsiljevanja za gole fotografije (*»In to je velik izziv za nas svetovalne delavce, da to prepoznamo in potem ukrepamo. To je težje zaznati, fizično nasilje pa takoj opaziš«* – E14). Fantje so največkrat povzročitelji spolnega nadlegovanja, pravi ena od sogovornic.

Kraj dogajanja

Največkrat intervjuvanke kot kraj dogajanja medvrstniškega spolnega nadlegovanja navajajo hodnik in zunanost šole. Ena pravi, da je to med odmori, druga, da se v šoli s prilagojenim programom to dogaja v času podaljšanega bivanja, tretja pa, da se to dogaja še v garderobi, na stranišču in fotelju, ki ga imajo v šolski avli.

4.3. Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja

Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja

Vseh šest svetovalnih delavk pravi, da prijavo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju oddajo učenci (*»Po navadi prijave oddajo učenci sami, toliko smo jih že 'natrenirali', da vedo, da morajo oddati prijavo«* – A24, *Po navadi učenci* – D20). Pet sogovornic pravi, da prijavo oddajo tudi učitelji (*»[...]ali pa mi je kdo od učiteljev sporočil, da se nekaj dogaja«* – C16), tri pa da starši (*»[...]tudi starši«* – E22). Ena intervjuvanka pove, da učitelje učijo o prepoznavanju spolnega nadlegovanja med učenci. Ena pravi, da postopka obravnave medvrstniškega spolnega nadlegovanja ne začne sama, druga pa da to redko opazi, a ko opazi, ukrepa. Še ena sogovornica pravi, da vedno ukrepa, ko kaj opazi (*»Ko jaz kaj vidim, vedno ukrepam, ne glede za kakšno obliko nasilja gre«* – F25). Na eni od šol imajo v avli skrinjico, kamor učenci lahko oddajo anonimno prijavo nasilja ipd. (*»Dobra stvar, ki jo imamo, je skrinjica pri vhodu v šolo, kjer lahko dijaki anonimno ali ne oddajo prijavo o nekem dogodku, nasilju – sploh, če si ne upajo«* – E26). Ena šolska svetovalna delavka pa z anketnimi vprašalniki preverja počutje učencev na šoli.

Protokol dela

Vse opravijo razgovor z žrtvijo in s povzročiteljem (*»Najprej pove žrtev, kaj se je zgodilo«* – A27, *»Nato se pokliče še povzročitelja in še on pove, kaj se je zgodilo«* – A28). Smernice in protokol dela sta pri eni svetovalni delavki vedno ista. Dve pravita, da se pri obravnavi primera medvrstniškega spolnega nadlegovanja vedno držita pravil o medvrstniškem nasilju. Sogovornica, ki dela na šoli s prilagojenim programom, se smernic ne drži, saj je delo z njihovimi učenci drugačno, potrebujejo prilagojeno razlago (*»Našim učencem je potrebno prilagoditi zadevo, jim drugače razložiti«* – C20). Štiri intervjuvanke v delo vključijo starše učencev in razrednika, ena opravi še razgovor z učiteljem, ki je bil med incidentom prisoten v razredu ali na hodniku. Tri za razrešitev problema spolnega nadlegovanja z žrtvijo in povzročiteljem opravijo mediacijo, čeprav ena izmed njih pove, da mediacija včasih ni možna (*»Smo pa imeli že postopek dolgotrajnega homofobičnega zasmehovanja, takrat mediacija ni bila možna«* – D32). Prav tako štiri sogovornice povedo, da v primeru hujše kršitve v primer vključijo policijo (*»Če je prekršek hud, to predamo naprej policiji«* – D26). Dve omenjata, da kdaj v primer vključita Center za socialno delo. Ena svetovalna delavka opiše, da ko se zgodijo zmerne kršitve, opravi več razgovorov, če pa je prijava anonimna, izvede preventivno aktivnost v oddelku (*»Če je bila prijava anonimna in se noben po 3 dneh ne javi, naredimo neko preventivno zadevo v oddelku, če se dijak ne želi*

izpostaviti« – E33). Še ena zadevo razrešuje v razredu, to pa takrat, ko je v problem vpletenih več učencev (*»Če je problem v oddelčni skupnosti, ko je vpletenih več, potem to z razrednikom rešujemo v razredu, skozi pogovore, razredne ure*« – F27). Ista pove še, da starše vedno napoti na različne institucije (*»[...]s tem pa potem še staršem posredujem vire, naslove, kam se obrniti, ko se to zgodi*« – F35).

Protokol dela z žrtvijo

Štiri sogovornice pri delu z žrtvijo delajo na njenem opolnomočenju in ponovni stabilizaciji (*»Z žrtvijo delamo tako, da se opolnomočijo. Tu sodelujem potem z razredniki, da pomagajo dijaka vzpostaviti, opolnomočiti v razredu. Torej, da se destabilizira in vzpostavi svoje mesto v razredu*«[...] - A34, *»Z žrtvami vadimo to, da se postavijo zase, da se branijo in jih spodbujamo, da to poročajo naprej*« – C29). Ena pravi, da z žrtvijo naredi plan opolnomočenja. Določita načrt korakov (*»Vedno pa izhajam iz njih, kaj si želi, narediva načrt korakov, določiva časovni termin, pogledala vire, ki jih ima*« – E37). Pove še, da žrtvi pomaga, če ta pove, da sama ne bo zmogla (*»Če bo povedala, da zmore sama, ji pustim, če ne pa ji pomagam pri teh korakih*« – E38). Sogovornica na šoli s prilagojenim programom, žrtvi pove, da je pogumna in da je ravnala prav, ko je razkrila dogodek in da se to ne bi smelo zgoditi (*»Povem ji, da je dobro, da je povedala, da ni prav, kar se je zgodilo*« – C26). Z žrtvijo se pogovori o njenih občutjih in o tem, da je takšna nezaželena vedenja vedno treba prijaviti osebi, ki ji zaupa. Na srednji šoli ene izmed sogovornic imajo pravilo, da ko se zgodi kakršenkoli incident v povezavi s spolnim nadlegovanjem, ne kličejo policije (*»[...]če je incident večji jim prav tako svetujemo, da se v primeru hujših kršitev obrnejo na policijo*« – C33, *»Imeli smo več različnih primerov s policijo, nekatere prijave so upoštevali, druge niso bile podane na pravilen način in jih niso šli reševati. Tako, da smo se odločili, da starše napotimo na policijo, naj prijavo podajo sami, ker je to hitreje*« – B37). Zastavim ji dodatna vprašanja, kolikokrat starši potem gredo in prijavijo na policijo nek dogodek, govorili sva namreč o razpošiljanju golih slik mladoletnih dijakinj. Pove, da se starši velikokrat odločijo, da zadeve ne bodo prijavili (*»Tudi dijakinje, ki so po navadi žrtve si ne želijo tega. Strah in sram jih je. Prav tako je sram družine*« – B38). Ena intervjuvanka pri delu z žrtvijo omeni še, da če opazi, da je dogodek povzročila učenka, ko je vabila pozornost na svoje telo, je ne obsoja, poskuša razumeti njeno družinsko ozadje (*»In tudi jih ne obsojam, ko ugotovim, da je učenka en del tega dejanja sprožila sama, takrat to ne vzamem tako, želim se pogovarjati o tem, da ceni svoje telo, da se spoštuje*« – F51, *»Vem pa, da se tu zadaj dogaja marsikaj. Pri temu dekletu, o kateri govorim, ki da je to pozornost spodbujala nase, je obtožila očima fizičnega nasilja*« – F52).

Protokol dela s povzročiteljem

Ena izmed intervjuvank se s povzročiteljem pogovarja o pomenu njegovega dejanja za žrtev in o prevzemanju odgovornosti (»S povzročiteljem poskušam delati tako, da se čim bolj zaveda, kaj je storil, kaj to dejanje pomeni, kako zgleda navzven, tako da poskuša vzpostaviti sočutje z žrtvijo, sprejeti odgovornost, se zavedati da je vedenje neprimerno« – A31). Če ugotovi, da povzročitelj razume in sprejme odgovornost primer zaključi (»Če pa vidimo, da dijak sprejema odgovornost, se popravi, izboljša pa postopek ustavimo«- A33), drugače pokliče njegove starše, ko pa je kršitev več, se dijaka lahko izključi. Druga sogovornica želi povzročitelju predstaviti posledice spolnega nadlegovanja (»Želimo mu predstaviti posledice njegovega ravnanja, npr. kakšne psihološke posledice lahko ima to za žrtev, tudi samomor so že storile žrtve spolnega nadlegovanja« – B35). Pove, da se takrat povzročitelj bolj zaveda širine dejanja, največkrat mu podelijo še neko kazen, ukor. Tri se s povzročiteljem pogovorijo o poteku dogodka (»Potem opravi razgovor s povzročiteljem, pozorna sem na to, da ga ne napadam, ampak ga vprašam, če ve, zakaj je pri meni v pisarni, ali se je kaj takega zgodilo« – C30). Ena pravi, da pri povzročitelju išče vzorce njegovega nasilnega vedenja in jih preoblikovati (»Želim najti vzorce, ki so to vedenje povzročili in jih preoblikovati« – E32). Želi ga opolnomočiti, da bi drugič izbral drugačno, primerno vedenje. Ena izmed sogovornic pa ko ji povzročitelj predstavi svoje ravnanje, odpira pogovor o krivdi žrtve in »Ne pomeni ne« (»Če reče, da je žrtev sama to hotela, razčistiva še to temo. Povem mu, da ne pomeni ne« – F32). Pove še, da pri delu s povzročiteljem zadostuje prikaz posledic, ki mu sledijo, da primer zaključi. Zgodi pa se, da mora povzročitelj, kdaj napisati spis o svojem vedenju (»[...]nato mora napisati spis o svojem vedenju, kaj je storil narobe, kako bo popravil storjeno napako« – F39).

Ocena lastnega dela na področju medvrstniškega spolnega nadlegovanja

Pet svetovalnih delavk rezultate na področju dela z medvrstniškim spolnim nadlegovanjem ocenjuje kot pozitivne. Ena pravi, da vidi, da se po razgovoru in vloženem delu, rezultati poznajo – dijaki se odgovorneje obnašajo. Druga pravi podobno, da znajo učenci potem bolje

reflektirati svoje vedenje. Le ena sogovornica pravi, da bi se težko ocenila, saj se neka situacija lahko nadaljuje in je potrebno nadaljnje preverjanje (»Ne vem, koliko sem lahko zadovoljna – D38, Ko se po razgovoru razidemo, se problem ne konča, treba je vedno opazovati naprej« – D40).

4.4. Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja

Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za žrtev

Ena svetovalna delavka ne opaža, da bi bile na žrtvi kakršnekoli posledice. Dve omenjata, da delata na tem, da posledic ne bo (*»Žrtev, ki je šibkejša gre vedno čez proces zaščite, skozi svetovani pogovor delam z njo, tako da ne bo občutila nekih posledic«* – A38, *»Če so prepoznane hitro, jim je takoj ponujena pomoč – jih ni, lahko se prvotno stanje še izboljša«* – E40). Ena intervjuvanka omenja, da žrtev postane manj opazna in potuhnjena, meni, da lahko pride tudi do psiholoških posledic (*»Si pa mislim, da imajo žrtve lahko neke psihološke posledice«* – B43). Dve pravita, da se žrtev umakne, lahko tudi izostaja od pouka (*»Pri žrtvi se lahko poznajo izostanki od šole, umik«* – E41, *»Žrtev se odmakne, ne želi priti več v šolo«* – F36). Ena svetovalna delavka opaža pri žrtvi drugačno vedenje (*»Če je dolgotrajnejše nadlegovanje oz. večkratno se pri žrtvi vidi, da se drugače obnaša, je bolj zadržana«* – D34), druga pa, da se o žrtvi, kdaj začno širiti govorice, največkrat preko socialnih omrežij.

Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za povzročitelja

Dve sogovornici povzročitelju podelita kazen, ta je odvisna od kršitve (*»Kršitelja pa čaka kazen po meri kršitve«* – A39). Ena pravi, da za povzročitelja ni vidnih posledic. Sogovornica iz šole s prilagojenim programom prav tako pravi, da povzročiteljem ne podelijo kazni (*»Povzročitelj po navadi ne dobi ukora, saj gre za otroke s posebnimi potrebami, ne razumejo tovrstnih dejanj kot odklonskih«* – C33). Da bi ukor dobil, bi moral zagrešiti hudo dejanje (*»Da bi dobil ukor bi moral npr. povzročitelj žrtev siliti v spolni odnos ali biti bolj agresiven, nasilen pri otipavanju«* – C34). Ena intervjuvanka pravi, da se povzročitelj po razgovoru po navadi obnaša normalno, a kmalu to popusti in je potreben nov razgovor (*»Po nekaj časa pa opazimo, da to popusti. Takrat moramo spet opraviti razgovor, ga na hodniku ustaviti, mu kaj omeniti«* – D36). Še ena pa pove, da ko in če je povzročitelj slišan, ne pride do nekih posledic, kazni ali drugih postopkov. Ko pa vidi, da je mladostnik tako poškodovan, mu šola težko pomaga (*»Je pa kdaj mladostnik že tako poškodovan, da potrebuje timsko obravnavo, psihološko obravnavo in mu šola več ne more pomagati«* – E43).

Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za razredno klimo

Štiri svetovalne delavke menijo, da na razredni klimi ni posledic medvrstniškega spolnega nadlegovanja. Ena izmed njih pravi, da zato, ker učenci vedo, da bo šola poskrbela za njih, druga pa, da če posledice so, trajajo dan ali dva (*»Smo pa tisti čas potem bolj pazljivi, opravimo razgovore in se zato ne spremeni. Mogoče za dan ali dva, ko se kaj zgodi«* – C37). Ena omenja, da se v razredu za čas nekega dogodka pojavljajo in širijo govorice ter konflikti.

4.5. Močna področja socialnega dela v šoli

Spretnosti socialnega dela pri obravnavi medvrstniškega spolnega nasilja

Sogovornice največkrat omenjajo, da je spretnost, ki so jo pridobile na Fakulteti za socialno delo, vodenje svetovalnega pogovora (*»Pristopi in načini svetovalnega razgovora, kako te razgovore peljati«* – D41). Dve govorita o pomembnosti občutljivosti (*»Dal mi je občutljivost, v smislu, da ne normaliziramo stvari«* – B46). Ena govori tudi o spretnosti vsakdanjega pogovora, druga o nudenju podpore. Dve omenjata pomembnost perspektive moči (*»[...]kako skozi to raziskati učenčeve potrebe in vire moči, vire opolnomočenja, da učenca neko dejanje ne bi zaznamovalo, ali da bi našli rešitev za izhod iz neke situacije«* – C43). Dve omenjata, da jima je faks dal širino znanj. Znanje, kako na situacijo pogledati iz različnih perspektiv.

Socialno delo z družino

Zgolj ena sogovornica omenja, da ji je pri delu medvrstniškega spolnega nadlegovanja pomembno znanje o delu z družino (*»Mi je pa socialno delo dalo znanje o delu z družino«* – A43).

4.6. Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju

Ozaveščenost učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju

Zanimalo me je, kako sogovornice ocenjujejo ozaveščenost mladih glede medvrstniškega spolnega nadlegovanja. Ena meni, da dijaki ne poznajo, kaj vse spada pod pojem spolno nadlegovanje in da o tem vedo premalo (*»Dijaki nimajo znanja, kaj vse spada pod spolno nadlegovanje«* – B50). A hkrati meni, da imajo starejši dijaki bolj progresivna stališča, so ozaveščeni o škodljivosti spolnega nadlegovanja, vedo, da je to neprimerno ravnanje. Tri ocenjujejo, da bi učenci v večini znali prepoznati spolno nadlegovanje (*»Dijaki znajo prepoznati, ko se spolno nadlegovanje dogaja, ampak ne vsi«* – E50), a ena izmed njih pravi, da ga kot opazovalci ne bi znali (*»Kot opazovalci pa ne prepoznajo spolnega nadlegovanja«* – C50). Ena ocenjuje, da ima polovica učencev na njeni šoli konservativna stališča, kot npr. da krivijo žrtev; dekle, ki ima oblečen kratek top obsojajo in obrekujejo; polovica pa jih je do te tematike občutljivih (*»Bi pa rekla, da so konservativni, verjamem, da se dogaja različno obrekovanje, če ima učenka npr. oblečen krajši top«* – D46, *»Če bi morala oceniti, bi rekla, da jih je 50 % bolj konservativnih, 50 % pa bolj pozornih, občutljivih«* – D47). Dijaki imajo dober dostop do informacij, pove ena izmed svetovalnih delavk, a so premalo kritični. Na

stališča učencev vpliva kulturno ozadje, menita dve intervjuvanki (*»Ampak naši dijaki prihajajo res iz zelo raznolikih okolij in situacij – rejniške družine, iz zavoda, s kmetov, iz različnih verskih in etničnih okolij. Pri njih opazimo bolj spolno stereotipna prepričanja«* – B53, *»Je pa to zelo odvisno od življenjskega sveta učencev, nekateri imajo visok tolerančni prag, ko gre za nasilje«* – D45). Ena težko oceni stališča učencev, pravi, da je vedno generacijsko in situacijsko odvisno (*»To je zelo odvisno od generacije. Rekla bi, da imajo prava stališča, ampak je vse odvisno od dinamike odnosa, situacije«* – F54). Ena sogovornica pravi, da učenci ne krivijo žrtve, ko se zgodi spolno nadlegovanje, druga pa pravi, da učenci včasih krivijo žrtev.

Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju

Glede na ozaveščenost učencev in dijakov, me je zanimalo, kako šolska svetovalna služba ozavešča mlade o spolnem nadlegovanju in nasilju. Na eni izmed srednjih šol, kjer dela sogovornica, organizirajo predavanje o zdravi in varni spolnosti (*»Vsako leto imajo dijaki prvega letnika dvourni predavanje o zdravi in varni spolnosti, to predavanje vodijo študenti medicinske fakultete in tam govorijo tudi o spolnem nasilju«* – A44). To je edino predavanje, ki ga imajo v štirih letih (*»Po tem, ko imajo to predavanje, menim da imajo dovolj znanja in prepoznavajo oblike spolnega nadlegovanja«* – A45). Ta svetovalna delavka o spolnem nasilju vodi razredno uro le, če se zgodi hujši incident. Na drugi srednji šoli, iz kjer izhaja druga sogovornica, dijake ozaveščajo o spolnem nadlegovanju skozi pogovore o odnosih, primernem obnašanju in spoštovanju pravic drugih (*»Skozi pogovore o odnosih, kako se primerno obnašati, kako se primerno pogovarjati, spoštovanju pravic drugega«* – B49). Nikoli še ni imela razredne ure, kjer bi eksplicitno govorili o spolnem nadlegovanju. Na šoli s prilagojenim programom je učencem na voljo brošura o spolnosti in spolnem nadlegovanju. Imajo tudi razredne ure o dotikanju sošolcev (*»Npr. razredna ura o tem da, če ti je sošolka lepa, je ne smeš, kar tako pobožati, se je dotikati. Vedno moraš vprašati za dovoljenje. Če pa to storiš brez dovoljenja in je odgovor pusti 'me na miru', moraš to upoštevati«* – C53). Ena sogovornica, ki dela na osnovni šoli, pravi, da se o spolnem nadlegovanju pogovarjajo pri naravoslovju. Organizirala je predavanja zunanjih institucij – Društvo Ključ in CSD (*»Društvo ključ je pri nas predavalo o trgovanju z belim blagom«* – D48, *»CSD pa o prepoznavanju nasilja, kjer so omenili tudi spolno nasilje«* – D49). V času najinega intervjuja pa je na šoli potekala tudi delavnica o prepoznavanju spletnega nadlegovanja, kjer so sodelovali vsi deležniki šole, tudi starši. Sogovornica, ki ravno tako dela na osnovni šoli, meni, da se učenci največ naučijo iz svojih izkušenj. Tudi ona vabi zunanje institucije, da predavajo učencem, razredne ure izvaja tudi sama (*»Imela sem tudi RU o tem, na koga se*

obrnit, ko pride do spolnega nasilja» – E56). Razredna ura, ki jo je še imela je bila o fizičnem izgledu učencev, imeli pa so tudi delavnico o varni rabi interneta. Zadnja, šesta sogovornica, ki dela na osnovni šoli, je imela razredno uro, debato o nasilju in o zrcalu lepih misli (*»Potem sem imela uro, ko so na list narisali zrcalo in ga podali naprej od sošolca do sošolca, tam pa potem sošolci vpišejo, si podelijo pozitivna mnenja, komentarje*» – F56). Štiri sogovornice niso nikoli izvedle delavnice o spolnem nadlegovanju, dve pravita, da skoraj nikoli ne vodita razrednih ur, saj je to delo razrednikov.

Delo z učitelji

Nekateri učitelji imajo lahko seksistična stališča, zato ena izmed sogovornic pravi, da je učitelje potrebno ozaveščati (*»Tako da se z učitelji poskušam čim več pogovarjati, opozarjati in zatreti to miselnost*» – A48). Tudi druga intervjuvanka opaza, da učitelji lahko prenašajo spolne stereotipe. Z njimi se pogovori (*»Jaz z učitelji probam govoriti, jih opozoriti, ampak tega vseeno ni veliko. Po tem po navadi učitelj preneha, oz. vsaj navzven preneha*» – D52). Še dve sogovornici povesta, da želita učitelje čim bolj ozaveščati glede prepoznavanja spolnega nadlegovanja (*»[...]tudi učitelji, da se njih ozavešča, kako naj prepoznavajo te zadeve*» – E49). Ena pravi, da jih želi čim bolj opremiti z znanjem, kako komunicirati (*»Kako komunicirati z mladimi o tej temi*» – E60) in na to, da naj bodo čim bolj občutljivi do te problematike

Delo s starši

S starši delajo na dva načina. Prvi je, da jih ozaveščajo o spolnih, seksističnih predsodkih (*»Starejše generacije imajo res to zelo zakoreninjeno. Tudi s starši se poskušam o tem pogovoriti*» – A49). Velikokrat pa je starše treba opolnomočiti, ko pride do hujših kršitev (*»S starši sodelujemo, tako da jih obveščamo, jih po potrebi opolnomočimo, če je prišlo do hujšega incidenta*» – B59). Ena pravi, da se starši velikokrat počutijo osramočeni (V primerih golih fotografij) in sodelovanje s šolo odklonijo. Ena sogovornica bo s starši imela sestanek o problematiki razpošiljanja golih slik (*»S starši bomo ravno imeli sestanek zaradi pošiljanja omenjenih slik s spolno vsebino. Z njimi bomo govorili o problematiki socialnih omrežij, pošiljanju neprimernih slik*» – C55). Kot omenjam že zgoraj, bo na eni izmed osnovnih šol, svetovalna delavka starše povabila na delavnico o nasilju. Ena pravi, da za starše včasih organizira predavanja o nasilju (*»Za starše organiziramo kakšna predavanja o nasilju*» – E61), druga pa da so v šolo povabili zunanje strokovnjake, ki je vodil roditeljski sestanek o spletnem nasilju.

5. Razprava in sklepi

Spolno nadlegovanje je nekaj, s čimer se osebno spopadam že najbrž od 12. ali 13. leta naprej, skozi odraščanje sem ugotovila, da to ni le moj problem, ampak si ga delim s svojimi vrstnicami, sošolkami in sodelavkami. Z razponom socialnih omrežij in omogočanjem delitev zgodb skozi gibanje #JazTudi pa sem se začela zavedati, da je spolno nadlegovanje nekaj, kar se dogaja bolj ko ne vsem ženskam povsod po svetu. Ko sem lani jeseni razmišljala, s čim naj se ukvarjam pri svoji magistrski nalogi, sem na Instagram profilu *Ženozlom* odkrila mnogo zapisov deklet in žensk, ki so delile osebne zgodbe o spolnem nadlegovanju s strani sošolcev v osnovni in srednji šoli. Bolj kot samo spolno nadlegovanje, me je presenetilo, da sem v zapisih prebrala, da učitelji in šolski svetovalni delavci niso nič ukrenili, ko so se ti dogodki pojavljali. Spomnila sem se, kako osramočeno sem se počutila, ko mi je sošolec v 9. razredu pred vsemi v šolski avli, do gležnjev potegnil pajkice in so mojo zadnjico videli vsi takrat prisotni. Dežurna učiteljica, ki bi nas morala nadzorovati, ni storila ničesar, jaz pa tudi ne. Začela sem razmišljati, kakšna je vloga šole in predvsem šolske svetovalne službe, v kateri so zaposlene tudi socialne delavke, pri delu z medvrstniškim spolnim nadlegovanjem. Zanimalo me je, kako ga definirajo, kako primere obravnavajo in kako, ali če sploh, preventivno delujejo na tem področju.

Vse intervjuvane šolske svetovalne delavke pri njihovih definicijah spolnega nadlegovanja omenjajo besedno in telesno spolno nadlegovanje. Le dve pa omenjata še vizualno spolno nadlegovanje, ki ga kasneje večina sogovornic omenja kot hujšo obliko kršitev, ki se je zgodila na njihovih šolah. Na podlagi tega sklepam, da šolske svetovalne delavke vedo, kaj spada pod definicijo spolnega nadlegovanja. Polovica sogovornic meni, da ve dovolj o spolnem nadlegovanju, ena izmed njih pa kasneje doda *»Hitro se zabriše meja, kdaj gre za spolno nadlegovanje«*. Ta izjava je izredno problematična, saj meje navadno niso zabrisane, povzročitelj vedno ve, kdaj prekorači mejo. In šolski svetovalni delavci morajo biti usposobljeni strokovnjaki, ki v ključnem položaju nudijo podporo, krepijo moč žrtev spolnega nasilja in delujejo na povečanju razumevanja, kakšen vpliv ima spolno nadlegovanje na žrtve, v večini na dekleta in na njihova življenja (Berman idr., 2002, str. 277). Res pa je, da so nekatera dejanja tako vsakdanja in normalizirana, da jih več ne zaznavamo kot spolno nadlegovanje (Jalušič, 2019, str. 90). Intervjuvanke so se že kdaj udeležile izobraževanj o nasilju, le tri pa so se udeležile izobraževanja o spolnem nasilju in nadlegovanju. Dve se o tem izobražujeta sami, ena pravi, da v javni upravi ni interesa za to, tako da se o tem poučuje sama. Ko govorijo o prepoznavanju spolnega nadlegovanja na šoli, sogovornice povedo, da ga

same redko opazijo, saj niso veliko v interakciji z učenci. A ko ga mimogrede na hodniku zaznajo, ukrepajo. Le ena ne ve, kdaj gre med učenci res za spolno nadlegovanje, tako da to preveri z razgovorom. Pravi, da je težko razbrati, kaj komu ugaja in kdaj kdo prekorači mejo. Rekla bi, da ista sogovornica nekatera dejanja učencev normalizira, saj pove tudi, da ni nič narobe, če se fantje kdaj "pohecajo" in med seboj "polovijo". Jalušič (2019) piše ravno o tem, da se v šoli nadlegovanje deklet s strani fantov razume kot "hec", "zafrkancijo", s tem dejansko povzročajo normalizacijo nadlegovanja, ker ko nadlegovanje razumejo kot hec, ne storijo ničesar, kar bi takšno nadaljnje vedenje preprečilo. Spolno nadlegovanje ni nesporazum ali šum v komunikaciji. Učenci, ki se »hecajo« ne prepoznajo ali nočejo prepoznati, da so njihova dejanja za druge lahko velika stvar. Takrat mora svetovalni delavec ali kdorkoli na šoli prekiniti dogajanje, ko humor prestopi mejo in postane spolno nadlegovanje. Naj bo to prvi korak, da se učenci začnejo zavedati, da je spolno nadlegovanje resna in resnična stvar za posameznika (Hill in Kearl, 2011, str. 4).

Medvrstniško spolno nadlegovanje je prisotno na vseh šolah, kjer so zaposlene intervjuvane šolske svetovalne delavke. Le ena izmed njih pravi, da je medvrstniško spolno nadlegovanje problem na njihovi šoli, tu imajo med 20 in 30 primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja letno. Na ostalih šolah je primerov med 2 in 5 letno, zato šolske svetovalne delavke medvrstniškega spolnega nadlegovanja ne ocenjujejo kot problematičnega. Na šoli s prilagojenim programom se šolska svetovalna služba srečuje s problemom razumevanja spolnega nadlegovanja pri učencih. Učenci s posebnimi potrebami naj bi bili bolj izpostavljeni spolnemu nadlegovanju, tako v vlogi žrtve, kot povzročitelja. To povečano tveganje lahko izvira iz težav glede uporabe ustreznih socialnih veščin in pomanjkanja vpogleda v to, kako njihovo vedenje vpliva na medosebne odnose. Učenci napoteni na šolo s prilagojenim izobraževalnim programom z nižjim izobrazbenim standardom imajo lahko že prej vedenjske težave, probleme povezane s slabimi socialnimi veščinami in možnostjo splošnega neupoštevanja pravic drugih (Young idr., 2008, str. 208–210). Šolska svetovalna delavka, ki dela z učenci na nižji poklicni šoli, kjer je kar nekaj dijakov z odločbami in motnjami v duševnem zdravju pravi, da se med njimi pojavlja največ medvrstniškega spolnega nadlegovanja. Problem vidi v tem, ker nekatera dekleta, ki so po navadi žrtve, spolno nadlegovanje normalizirajo, povzročiteljem pa je težje razložiti, da dotikanje sošolk in sošolcev ni primerno. V primerjavi s splošno populacijo, imajo dijaki z motnjami v izobraževanju lahko za seboj že zgodovino nekega trpinčenja in hkrati tudi več možnosti za zlorabe v prihodnosti. Ti učenci imajo lahko težave pri vzdrževanju zdravih osebnih meja in sodelovanju v pozitivnih odnosih z vrstniki. Ti mladostniki se težko izognejo

situacijam, ki vodijo do nadlegovanja in imajo lahko po tem, ko postanejo tarča, težave z ustreznim odzivom. Poleg tega imajo posamezniki težave pri izogibanju negativnim interakcijam s povzročiteljem v prihodnosti, kar ustvarja stalni krog spolnega nadlegovanja. Seveda pa otroci oz. mladostniki s posebnimi potrebami niso izvzeti iz vloge povzročitelja. Po navadi imajo težave pri branju kontekstualnih znakov iz okolice, zato imajo lahko težave z vzdrževanjem ustreznega vedenja in pozitivnih socialnih interakcij. Morda imajo težave z razumevanjem, kako drugi dojemajo njihovo vedenje in jim morda primanjkuje zavesti, da bi zaznali očitne družbene znake (npr. telesno govorico sogovornika) (Young idr., 2008, str. 210).

Na vseh šolah je prisotno besedno spolno nadlegovanje, dve med drugim zaznavata tudi homofobične opazke. Sledi telesno spolno nadlegovanje, ki ga zaznajo tri svetovalne delavke. Znano je, da je besedno spolno nadlegovanje najbolj pogosto (Hill in Kearl, 2011, str. 10). Na štirih šolah so imeli več primerov vizualnega spolnega nadlegovanja, tu predvsem omenjajo pošiljanje oz. razpošiljanje golih fotografij učenk po različnih socialnih kanalih. Na šoli s prilagojenim programom pa je prisotno pošiljanje seksualnih fotografij, sneti iz spleta. Jalušič (2019) meni, da so sodobne tehnologije in razvoj socialnih omrežij nova past za vsakdanje spolno nadlegovanje. Britanska raziskava pravi, da se je 13 % deklet med 11. in 16. letom starosti fotografiralo golih ali delno golih. 55 % jih je fotografije delilo z nekom, od tega jih je 61 % poznalo osebo, ki so ji sliko poslali (Martellozzo idr., 2016, str. 48). *»Nekateri mladostniki, ki prejmejo sekste oz. intimne fotografije svojih deklet ali fantov, se odločijo takšne fotografije deliti s prijatelji preko različnih aplikacij za sporočanje ali družabnih omrežij. Največkrat gre za slike deklet, ki si jih med seboj izmenjujejo fantje. Gre za veliko zlorabo zaupanja s strani fanta oz. partnerja. Takšno prepošiljanje golih in razgaljenih fotografij je kaznivo. Kaznivo dejanje storijo tudi vsi tisti, ki sliko pošiljajo, delijo, objavljajo naprej«* (Safe. si, b. d.) Šolski svetovalni delavci imajo pri omenjenem problemu pomembno vlogo, učence morajo opozarjati na nevarnosti in posledice pošiljanja osebnih, intimnih fotografij. Ko pa ugotovijo, da se je to zgodilo, morajo nemudoma ukrepati s takojšnjo in ustrezno intervencijo.

Po prijavi medvrstniškega spolnega nadlegovanja, sogovornice pravijo, da največkrat o tem poročajo učenci, učitelji in občasno tudi starši, mora šolska svetovalna služba ustrezno ukrepati. Šolski svetovalni delavci imajo na razpolago Navodila s priročnikom za obravnavo medvrstniškega nasilja v vzgojno-izobraževalnih zavodih. Ugotavljam, da se sogovornice omenjenih Navodil ne držijo vedno. Vse omenjajo, da se ločeno pogovorijo z žrtvijo in s povzročiteljem, večina jih v primer vključi še razrednike in starše - torej oblikuje tim.

Navodila (2016, str. 23) omenjajo tudi vlogo ravnatelja, ki ga moje sogovornice nikoli ne omenijo, kot nekoga, ki sodeluje v primeru medvrstniškega spolnega nadlegovanja. Pri sodelovanju z drugimi organi, intervjuvanke največkrat omenjajo policijo in center za socialno delo. Le ena omeni, da po slabih izkušnjah, na policijo več ne prijavljajo dogodkov, ne glede na stopnjo kršitve. V Navodilih jasno piše, da mora šola dejanja, ki bi jih lahko smatrali pod kazniva dejanja iz Kazenskega zakonika, prijaviti policiji. Prav tako pa morajo potem to posredovati še naprej na center za socialno delo (Lešnik Mugnaioni in drugi, 2016, str. 27). V tem primeru ugotavljam, da šola, kjer dela sogovornica, krši svojo dolžnost. Na omenjeni šoli starše žrtve medvrstniškega spolnega nasilja, mimogrede na tej šoli je bilo več primerov razpošiljanja golih fotografij deklet, le napotijo na policijo. Svetovalno delavko sem med intervjujem sama opozorila, da to ni prav, a je dejala, da ima tu zvezane roke. Pove mi še, da se starši velikokrat odločijo, da ne bodo oddali prijave, saj se počutijo preveč osramočeni. Na takšen način kazniva dejanja, pod kar spadajo razposlane gole fotografije mladoletnih učenk, ostanejo nekaznovana. Polovica intervjuvanih svetovalnih delavk pri obravnavi primera medvrstniškega nasilja z žrtvijo in s povzročiteljem opravijo mediacijo. Če se svetovalna služba loti mediacije, mora upoštevati pogoje, kot so ravnovesje moči med učencema, ne sme biti zlorabe moči močnejšega nad šibkejšim in oba oz. vsi, če jih je več, si morajo želeli rešiti konflikt ter biti pripravljeni sprejeti kompromise (Lešnik Mugnaioni in drugi, 2016, str. 11). Mediacija se mi ne zdi primeren način reševanja primerov spolnega nadlegovanja. Ali imata tu žrtev in povzročitelj ravnovesje v moči, kot je predpostavljeno v Navodilih? Ali mora žrtev tu sprejeti kompromis? Sicer ena izmed sogovornic, ki uporablja mediacijo pravi, da ta ni vedno pravilna odločitev, sploh, ko neko trpinčenje traja dalj časa. Podobno piše tudi v Navodilih, ko mediacije ne priporočajo v primeru dolgotrajne zlorabe, trpinčenje in načrtnega nasilja nad vrstniki, saj se žrtvi s tem povzroči le večja škoda (Lešnik Mugnaioni in drugi, 2016, str. 11).

Pri delu z žrtvijo večina sogovornic pravi, da delajo na njenem opolnomočenju in ponovni vzpostavitvi. Opolnomočenje učenca ali učenke z učinkovitimi strategijami spoprijemanja z medvrstniškim spolnim nadlegovanjem je ena izmed nalog, ki jo mora šolska svetovalna služba opraviti (Lešnik Mugnaioni in drugi, 2016, str. 25). Le ena sogovornica govori o tem, da žrtvi pove, da je pogumna in da ni prav, kar se ji je zgodilo. Kajti kot je zapisano v Navodilih, mora šolski svetovalni delavec oz. tisti, ki razgovor z žrtvijo opravi, žrtvi dati vedeti, da je nasilje, ki se ji je zgodilo napačno (Prav tam, str. 24). Prav tako je pomembno, da svetovalni delavec žrtvi verjame, jo posluša in ji pusti izraziti svoje emocije, občutja. Nato naredi plan opolnomočenja, o tem govori ena izmed intervjuvank. Skozi ta

načrt, morata skupaj iskati rešitve, kako delovati v prihodnje (Prav tam, str. 25). Ena sogovornica omeni, da žrtve ne obsoja, čeprav je žrtev bila morda tista, ki je nalašč nase oz. na svoje telo privabila pozornost in da se z njo pogovarja tudi o spoštovanju lastnega telesa. Tu menim, da je prav, da se šolska svetovalna služba posveti tematiki glede spoštovanja lastnega telesa, a hkrati se mora posvetiti tudi temi, da je človeško telo nedotakljivo. Ne glede na to ali se dekle samoobjektivizira, se njenega telesa, brez njenega dovoljenja, nihče ne sme dotikati. Ne samo dekleta in žrtve, potrebno je naučiti tudi fante, ki so največkrat povzročitelji, o spoštovanju ženskega telesa. Vsi šolski svetovalni delavci in drugi na šoli morajo razumeti širšo sliko samoobjektivizacije mladih deklet. Skozi vsesplošno objektivizacijo žensk in deklet v zahodni družbi, so ženske postopoma socializirale opazovalčevo perspektivo sebe, same sebe tako vidijo kot predmete, ki se jih ocenjuje na podlagi videza. Ker samoobjektivizacija vključuje razmišljanje o telesu in njegovo ravnanje z njim kot objektom za užitek in uporabo, je bolj verjetno, da bodo mladostnice, ki se bolj samoobjektivizirajo, prej ugodile spolnim zahtevam fantov (Daniels idr., 2020, str. 291). S tem je najbrž povezana tudi problematika pošiljanja osebnih intimnih fotografij.

Pri delu s povzročiteljem medvrstniškega spolnega nadlegovanja opazim različne načine dela. To so pogovori o samem dogodku, o pomenu njegovega dejanja in o posledicah za žrtev ter posledično o sprejemanju odgovornosti za svoje ravnanje. Pravijo, da je včasih dovolj, če se povzročitelju predstavi samo posledice, ki sledijo njegovemu ravnanju, npr. vzgojni opomin ali izključitev iz šole. Toda dvomim, da se povzročitelj z ustrahovanjem zaveda posledic svojih dejanj za žrtev in zares sprejme odgovornost. Glavni cilj svetovalnega dela s povzročiteljem je namreč prevzem odgovornosti za svoje ravnanje in posledično spreminjanje neustreznega ravnanja (Lešnik Mugnaioni in drugi, 2016, str. 25). Ena intervjuvanka omeni, da pri povzročitelju išče vzorce, ki vplivajo na izbiro neprimernih vedenj in ravnanj z namenom njihovega preoblikovanja. Druga pa predstavi zanimivo alternativno kazen, ki jo povzročitelj dobi, to je pisanje spisa o napačnem vedenju, ki ga je izbral in razmišljanje o tem, kaj bo storil, da bo to spremenil. A če ta kazen ne zaleže, sledi vzgojni opomin. Kazen v obliki vzgojnega opomina je tudi najpogostejša posledica, ki jo povzročitelj doživi, čeprav vse omenjajo, da je kazen vedno po meri kršitve. Posledic na žrtvah sogovornice skoraj da ne omenjajo. Svetovalne delavke največkrat opazijo, da se žrtev potuhne, odmakne ali ne želi priti v šolo. Zapiranje vase, previdnost, mirnost in neopravičeno izostajanje od pouka so pogosti znaki vedenja pri žrtvah medvrstniškega nasilja (Prav tam, str. 16). Vidnih posledic intervjuvanke ne opazijo tudi na razredni in šolski klimi, če že, ena opazi, da se dan ali dva učenci malo drugače obnašajo.

Orodja socialnega dela, ki ga šolske svetovalne delavke omenjajo pri obravnavi medvrstniškega spolnega nadlegovanja so: vodenje svetovalnega pogovora, sposobnost občutljivosti in perspektive moči. Svetovalni odnos je temeljno strokovno izhodišče za svetovalno službo. Šolska svetovalna delavka mora mobilizirati strokovne in človeške moči, da je v podporo in pomoč učencu. Cilj je vedno zagotavljanje optimalnih pogojev za njihovo napredovanje v razvoju. Perspektiva moči je za socialno delo nepogrešljiv koncept, ki pomeni, da vse, kar kot socialni delavec delaš, delaš za to, da uporabniku ali učencu pomagaš odkriti in raziskati njegove vire moči. Cilj je prispevati k temu, da bo učenec ali dijak imel boljše možnosti in bo lahko odkril boljše alternative zase. (Čačinovič Vogrinčič, 2000, str. 23–29). Ena omeni tudi znanje o socialnem delu z družino. Glede na to, da sogovornice pri obravnavi primera medvrstniškega nasilja omenjajo vključevanje staršev, je to znanje zelo pomembno. *“O socialnem delu z družino govorimo, ko povabimo člane družine, da prispevajo svoj delež k rešitvi oz. v pomoč otroku”* (Čačinovič Vogrinčič, 2000, str. 23). Na tem mestu bi dodala še nekaj pomembnih področij dela, ki ga morajo socialne delavke v šolski svetovalni službi v okviru medvrstniškega spolnega nadlegovanja opravljati, a ga moje sogovornice eksplicitno ne omenjajo. To je delo s posamezniki, v smislu pomoči učencem in dijakom z emocionalnimi in vedenjskimi težavami. Te mladostnike je potrebno prilagoditi šolskemu okolju in jih naučiti, kako obvladovati svoje vedenje. Tu lahko sodelujejo z drugimi učitelji in s starši, njih opolnomočijo in naučijo, kako se s tem spopadati. Pomembno je tudi mreženje in povezovanje z zunanjimi institucijami. Ena sogovornica je predlagala, da bi morale vse šole imeti pregledno bazo podatkov nevladnih organizacij, na katere se lahko obrnejo glede na specifično problematiko, ki ga na šoli imajo. Dodala bi še spretnosti vzpostavljanja odnosa (empatija, pozitiven odnos), sposobnost reševanja problemov, soustvarjanje zelenih izidov, poznavanje dejavnikov tveganja in varovalnih dejavnikov učencev in dijakov ter poznavanje zakonodaje na področju šolstva (Openshaw, 2008).

Sogovornice težko ocenijo, kako ozavešчени so učenci in dijaki glede spolnega nadlegovanja. Glede na njihove odgovore sklepam, da je polovica bolj konservativnih, med njimi se najdejo tudi posamezniki, ki bi za spolno nadlegovanje krivili žrtev. Polovica pa jih je bolj progresivnih, pozornih in občutljivih do te tematike. Njihova stališča in pogledi, kar se tiče spolnosti, spolnega nadlegovanja in nasilja so največkrat odvisna od njihovega socialnega okolja. Spolno nadlegovanje je pogojeno z družbenimi stereotipi o spolnih vlogah. Fantje, ki so največkrat povzročitelji medvrstniškega spolnega nadlegovanja, izvajajo vedenja, ki sem jim zdijo primerna njihovi spolni vlogi. In če so za ta vedenja nekaznovani ali celo “nagrajeni” s strani vrstnikov in drugih opazovalcev, bodo ta vedenja le še bolj agresivno

izvajali. Na percepcijo spolnega nadlegovanja vplivajo kulturne razlike mladih in izpostavljenost različnim medijem (Foulis in McCabe, 1997, str. 775). Tu ima šolska svetovalna služba v okviru preventivnega dela pomembno vlogo. Menim, da glede na to, da se na vseh šolah, kjer so zaposlene moje sogovornice pojavlja medvrstniško spolno nadlegovanje, ne opravi dovolj preventivnih dejavnosti. Na eni izmed srednjih šol, dijaki v okviru predavanja s strani študentov medicine poslušajo o varni spolnosti, medtem naj bi omenili tudi spolno nasilje. Sprašujem se ali so študenti medicine opremljeni s potrebnim znanjem o spolnem nasilju? Kajti sogovornica meni, da je to predavanje dovolj in da se jim tu posredujejo vsa potrebna znanja in informacije. Nekaj svetovalnih delavk v okviru razrednih ur ali delavnic organizira izobraževanja o varnosti na spletu. To je zelo pomembna tematika, saj večina sogovornic omenja problem razpošiljanja golih fotografij na njihovih šolah. Kljub temu ugotavljam, da skoraj nobena intervjuvanka ni imela razredne ure o spolnem nadlegovanju ali nasilju. Le na šoli s prilagojenim programom so se pogovarjali o tem, da je vedno potrebno prositi za dovoljenje, ko se nekoga dotaknemo. Druga pa je na šolo povabila društvo Ključ in CSD, kjer so se med drugim dotaknili teme spolnega nadlegovanja. Zanimivo mi je bilo slišati, da je ena sogovornica z učenci izvedla razredno uro - zrcalo lepih misli. Učenci so narisali vsak svoje zrcalo, nato pa je vsak sošolec vanj zapisal neko lepo misel o lastniku zrcala. To me je spomnilo na točno isto razredno uro, ki smo jo imeli v 8. razredu. Ko sem po pouku prejela svoje zrcalo, je na njem pisalo nekaj v smislu imaš hudo rit, seksapilne noge ter taka in drugačna usta. S svetovalno delavko sva se strinjali, da mora biti vsaka takšna razredna ura strokovno vodena in utemeljena z ustreznimi navodili in pravili, kajti v mojem primeru, so sošolci to razredno uro izkoristili za spolno nadlegovanje.

Šola mora zagotoviti, da so učenci ozaveščeni in izobraženi o tem, kaj je spolno nadlegovanje in kako se odzvati, če ga doživijo ali mu priča. Potrebno jih je spodbuditi in jih naučiti ustreznih odzivov, ko se spolno nadlegovanje zgodi. Mnogo tega je namreč še vedno prikrita, učenci o tem velikokrat ne poročajo in se "naučijo" živeti s tem. Izobraževanje učiteljev in šolskega osebja je prav tako pomembno, da bodo tudi znali prepoznati spolno nadlegovanje in se nanj odzvati. Intervjuvanke pravijo, da je med učitelji kar nekaj takih, ki imajo seksistična stališča in jih skozi pouk reproducirajo. Na tem mestu bi moralo vodstvo nekaj ukreniti, saj diskriminacija transspolnih učencev ipd., o čemer govorijo moje sogovornice, ne sodi v šolo. Poleg poučevanja o spolnem nadlegovanju, si mora šolska svetovalna služba prizadevati za oblikovanje kulture spoštovanja. Za to je potrebno spodbujati dejavnosti, ki krepijo prijateljstvo in sodelovanje. Prizadevati se je potrebno za ustvarjanje kulture spoštovanja in enakosti spolov. Dekleta so največkrat žrtve spolnega nadlegovanja

fantov in se zaradi tega soočajo z negativnimi posledicami. Ta dejanja pa se prenesejo v odraslo dobo in samo še krepijo neenakost med moškimi in ženskami. Šola mora zato oblikovati jasna pravila glede spolnega nadlegovanja (Hill in Kearn, 2011, str. 39–40).

Spolno nadlegovanje je globalen socialen problem in fenomen, ki se pojavlja tudi v šolskem okolju. Učenci in dijaki v šoli preživijo velik del svojega vsakdana, zato mora šola s šolsko svetovalno službo na čelu ta problem celovito obravnavati. Vloga šolskih svetovalnih delavcev je preventivno delo, da se medvrstniško spolno nadlegovanje ne bi pojavljalo in korektna obravnava vsakega primera, ki se zgodi. Naloga šolske svetovalne službe je optimalen razvoj učencev in spolno nadlegovanje posega ne le v pravico učencev in dijakov do občutka varnosti v šoli, ampak tudi v proces učenja in razvoja.

Na glavno raziskovalno vprašanje, ki sem si ga postavila na začetku pisanja naloge - **kakšna je praksa šolske svetovalne službe v osnovnih in srednjih šolah pri spopadanju z medvrstniškim spolnim nasiljem**, bom odgovorila skozi tri podvprašanja.

Kako šolska svetovalna služba prepozna spolno medvrstniško nasilje? Ali se v primer vplete sama, ali je za obravnavo potrebna pritožba učenke/učenca/starša?

Šolske svetovalne delavke, ki so sodelovale v intervjujih, same medvrstniškega spolnega nadlegovanja največkrat ne opazijo, vidijo oz. zaznajo. Temu je tako, ker so manj v stiku z učenci in večino svojega delovnega dneva preživijo v pisarni. Ko pa so na hodniku ali v razredu in opazijo neprimerno ali nasilno vedenje učencev, pravijo, da učence opozorijo in nadaljnje ukrepajo. Večina sogovornic pravi, da zna prepoznati vsakršno spolno nadlegovanje, le ena ni sigurna, kako določiti mejo, kdaj gre za spolno nadlegovanje in kdaj ne. Ta zato vedno preveri ali je bila interakcija med učenci prijateljska, ali je deležnikom ugajala ali pa je šlo za neželeno vedenje. Ugotavljam, da šolske svetovalne delavke ne začnejo obravnave medvrstniškega spolnega nadlegovanja same. Prijavo največkrat oddajo učenci, sledijo učitelji ali razredniki, v nekaterih primerih tudi starši učencev, nato sledi obravnava.

Kako šolska svetovalna služba obravnava primer medvrstniškega spolnega nasilja?

Po podani prijavi medvrstniškega spolnega nadlegovanja, šolske svetovalne delavke opravijo več razgovorov. En razgovor opravijo z žrtvijo, nekatere pokličejo tudi žrtvine starše. Žrtev po navadi pove, kaj se je zgodilo, enako je pri razgovoru s povzročiteljem. V razgovorih največkrat sodeluje tudi razrednik obeh učencev. Če gre za hujšo kršitev, kot npr. razpošiljanje golih fotografij, šolska svetovalna služba v primer vključi policijo. Na eni izmed srednjih šol, kjer dela sogovornica, policije nikoli ne vključijo, poskušajo pa spodbuditi starše, da to storijo sami. Starši zaradi hudega sramu, strahu in občutka ponižanosti, primera

velikokrat ne prijavijo na policijo. Sogovornice z žrtvijo delajo na njenem opolnomočenju, na postavljanju korakov za njeno stabilizacijo, z njo se pogovarjajo o njenih občutjih, strahovih in o tem, kako pomembno je prijaviti dogodek spolnega nadlegovanja. S povzročiteljem se nekatere sogovornice pogovarjajo o dogodku in vzrokih za izbiro dejanja spolnega nadlegovanja, druge pa o pomenu in posledicah njegovega dejanja. Cilj je, da bi povzročitelj sprejel odgovornost za svoje vedenje, ga spremenil in se zavedal, kakšne posledice ima spolno nadlegovanje za žrtev. Velikokrat sledi kazen, te so različne - pisanje spisa o svojem neprimernem vedenju, ukor, ob hujših kršitvah pa izključitev iz šole. Kazen je največkrat po meri kršitve. Ena sogovornica omeni, da se neprimerno vedenje lahko ponovno pojavi, zato je potrebno sprotno spremljanje situacije pri žrtvi in opravljanje razgovorov v prihodnosti. Tri sogovornice pri obravnavi medvrstniškega spolnega nadlegovanja uporabljajo metodo mediacije, ena sicer pravi, da ta ni vedno možna. Če na šoli, kjer je možnost oddati anonimno prijavo, pride do spolnega nadlegovanja, svetovalna delavka organizira preventivno dejavnost v oddelku. Pet od šestih sogovornic je zadovoljnih s svojim delom na področju medvrstniškega spolnega nadlegovanja.

Kako šolska svetovalna služba preventivno deluje glede medvrstniškega spolnega nasilja?

Sogovornice različno preventivno delujejo. Na eni izmed šol, svetovalna delavka organizira dvourno predavanje o varni spolnosti, meni, da je to dovolj in da se tam dotaknejo tudi tematike spolnega nasilja. Ugotavljam, da nobena ni imela razredne ure, kjer bi eksplicitno govorili o spolnem nadlegovanju. Razredne ure, ki so jih intervjuvanke imele so: RU o dovoljenju, če se želiš osebe dotakniti; RU o trgovini z belim blagom, RU o prepoznavanju nasilja, RU o tem, na koga se obrniti, če pride do spolnega nasilja, RU lepih misli, RU o fizičnem izgledu. Štiri od šestih sogovornic nikoli ni vodilo ali organiziralo delavnic o spolnem nadlegovanju, na dveh šolah pa so imeli delavnico o varni rabi spleta in prepoznavanju spletnega nadlegovanja, kar spet ni eksplicitno povezano s spolnim nadlegovanjem. Nekatere sogovornice mi zaupajo, da če želijo voditi razredno uro, jim morajo to odobriti razredniki oz. jim odstopiti svojo uro. Zato povedo, da lahko najbolj preventivno delujejo, ko se nekaj zgodi in potem skozi individualne ali skupinske razgovore poskušajo ozaveščati učence ali dijake glede spolnega nadlegovanja.

6. Predlogi

- več strokovnih izobraževanj šolskih svetovalnih delavk in delavcev o spolnem nadlegovanju in spolnem nasilju za izboljšanje kompetentnosti, ki so potrebne za preventivno delo in ob zaznavanju ter obravnavi medvrstniškega spolnega nadlegovanja,
- oblikovanje baze podatkov nevladnih organizacij in drugih institucij, na katere se lahko šolska svetovalna služba obrne glede na specifično problematiko, ki ga na šoli imajo,
- omogočanje anonimnih prijav učencev o dogodkih spolnega nadlegovanja (in tudi drugih dejanj) na šoli,
- preverjanje in raziskovanje prikritega spolnega nadlegovanja med učenci skozi anonimne ankete,
- več razrednih ur, aktivnosti in delavnic o:
 - zdravem odnosu, spoštovanju sočloveka in spoštovanju telesne nedotakljivosti
 - posledicah pošiljanja osebnih intimnih fotografij tako za žrtev kot povzročitelja
 - posledicah spolnega nadlegovanja na sploh
- razredne ure in druge aktivnosti kar se tiče informiranja učencev o spolnem nadlegovanju naj bodo preventivne narave in ne le odgovor na nek dogodek, ki se je zgodil na šoli.

7. Uporabljena literatura

- Agencija Evropske unije za temeljne pravice [FRA]. (2014). *Nasilje nad ženskami: vseevropska raziskava*. Pridobljeno 12.12.2020 s https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_sl.pdf
- Apriliana, P. A. (2018). The Role of School Counsellor to Handling Student Sexual Harassment Behavior in the School. *International Journal of Research in Counseling and Education*, 2(1), 6-11.
- Ashbaugh, L. P. & Cornell, D. G. (2008). Sexual Harassment and Bullying Behaviors in Sixth-Graders. *Journal of School Violence*, 7(2), 21-38.
- Australian Human Rights Commission. (2016). University Student Sexual Assault and Sexual Harassment Survey, Notes on Reading Institutional-Level Data. Australian Human Rights Commission.
- Bacchi, C. (1998). *Changing the Sexual Harassment Agenda*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Berman, H., Izumi, J. & Traher Arnold, C. (2002). Sexual Harassment and the Developing Sense of Self Among Adolescent Girls. *Canadian Journal of Counselling*, 36(4), 265-280.
- Chiodo D., Wolfe D.A., Crooks C., Hughes R. & Jaffe P. (2009). Impact of sexual harassment victimization by peers on subsequent adolescent victimization and adjustment: a longitudinal study. *Journal of Adolescent Health*, 45(3), 246-252.
- Clear, E. R., Coker, A. L., Cook-Craig, P. G., Bush, H. M., Garcia, L. S., Williams, C. M., Lewis, A. M., & Fisher, B. S. (2014). Sexual Harassment Victimization and Perpetration Among High School Students. *Violence Against Women*, 20(10), 1203 -1219.
- Connell, R. (2002). *Gender*. Cambridge: Polity Press.
- Connell, R.W. (1987). *Gender and Power: Society, the Person, and Sexual Politics*. Stanford: Stanford University Press.
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2000). Svetovalno delo v vrtcih in šolah: prispevek socialnega dela: teze. *Šolsko svetovalno delo*, 5(3), 22-29.
- Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., Možina, M. (2005). *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Daniels, E. A., Zurbriggen, E. L., & Monique Ward, L. (2020). Becoming an object: A review of self-objectification in girls. *Body image*, 33, 278–299.

- deLara, E. W. (2008). Developing a Philosophy about Bullying and Sexual Harassment: Cognitive Coping Strategies Among High School Students. *Journal of School Violence*, 7(4), 72-96. DOI: 10.1080/15388220801973862
- deLara, E. W. (2012). Why Adolescents Don't Disclose Incidents of Bullying and Harassment, *Journal of School Violence*, 11(4), 288-305. DOI: 10.1080/15388220.2012.705931
- Fineran S., Bennett L. & Sacco T. (1999). Peer Sexual Harassment and Peer Violence among Adolescents in Johannesburg and Chicago. *International Social Work*, 46(3), 387-401.
- Fitzgerald, L. E., Shullman, S. L., Bailey, N., Richards, M., Swecker, J., Gold, Y., Ormerod, M. & Weitzman, L. (1988). The Incidence and Dimensions of Sexual Harassment in Academia and the Workplace. *Journal of Vocational Behavior*, (32), 152-75.
- Foulis, D. & McCabe, M.P. (1997). Sexual harassment: factors affecting attitudes and perceptions. *Sex Roles* 37, 773–798.
- Gillander Gådin, K. & Stein, N. (2019). Do schools normalise sexual harassment? An analysis of a legal case regarding sexual harassment in a Swedish high school. *Gender and Education*, 31(7). 920-937, DOI: 10.1080/09540253.2017.1396292
- Girlguiding. (2014). *Girls' Attitudes Survey*. London, Girlguiding.
- Herovic, E., Scarduzio, J.A. & Lueken, S. (2019). "It Literally Happens Every Day": The Multiple Settings, Multilevel Considerations, and Uncertainty Management of Modern-Day. Sexual Harassment. *Western Journal of Communication*, 83(1), 39-57.
- Hill, C. & Kearl, H. (2011). *Crossing the Line: Sexual Harassment at School*. Washington, DC: AAUW.
- Jalušič, V. (2019). Spolno nadlegovanje v šolah. *Šolsko polje*, 30(1/2), 89-118. Pridobljeno 30. 11. 2010 s <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-Q6Z1RDZ0/ea0cb614-7568-44df-934b-d419218f5f9b/PDF>
- Kodele, T. & Kvaternik, I. (2011). Soustvarjanje preventivnih projektov v šolskem okolju skupaj z učenci. *Socialno delo*, 50(5), str. 307-316.
- Kordeš, U. & Smrdu, M. (2015). *Osnove kvalitativnega raziskovanja*. Koper: Založba Univerze na Primorskem.
- Lešnik Mugnaioni, D., Klemenčič, I., Filipčič, K., Rustja, E. & Novaković, T. (2016). *Navodila s priročnikom za obravnavo medvrstniškega nasilja v vzgojnoizobraževalnih zavodih*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Lešnik, D. & Klemenčič, I. (2014). Smernice za obravnavo vrstniškega nasilja v šoli. *Vodenje v vzgoji in izobraževanju*, 12(1), 33-130.

- MacKinnon, C. A. (1979). *Sexual Harassment of Working Women: A Case of Sex Discrimination*. New Haven: Yale University Press.
- Martellozzo, E., Monaghan, A., Adler, J.R., Davidson, J., Leyva, R. & Horvath, M.A.H. (2016). *I wasn't sure it was normal to watch it*. London: NSPCC.
- Martin, J.L. (2008). Peer Sexual Harassment Finding Voice, Changing Culture— An Intervention Strategy for Adolescent Females. *Violence against women*, 14(1), 100-124.
- Mesec, B. (1998). *Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
- Meyer, E. J. (2008). Gendered harassment in secondary schools: understanding teachers' (non) interventions. *Gender and Education*, 20(6), 555-570. DOI: 10.1080/09540250802213115
- Milnes, K., Turner-Moore, T., Zoppi, I., Secchi, F., Gatere, L., Gough, B.,... Zajšel, T. (2015). *Z ACT-om ustavimo spolno trpinčenje: Paket za opolnomočenje mladih in oseb, ki delajo z njimi*. ASBAE.
- Mitchell, K., & Štulhofer, A. (2021). Online sexual harassment and negative mood in Croatian female adolescents. *European child & adolescent psychiatry*, 30(2), 225–231. <https://doi.org/10.1007/s00787-020-01506-7>
- Muršič, M. & Brvar, B. (2010). »Izbor (s čustvi povezanih) ugotovitev naše raziskave.« V *Znanje o čustvih za manj nasilja v šoli*. Muršič, M., 21–26. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
- On the implementation of the principle of equal opportunities and equal treatment of men and women in matters of employment and occupation. (2006). Directive 2006/54/EC of the European Parliament. Pridobljeno 16.12.2020 s <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32006L0054>
- Openshaw, L. (2008). *Social work in schools: Principles and practice*. New York: Guilford press.
- Pivec, T. & Kozina, A. (2019). Doživljanje nasilja v mladostništvu: vloga odnosov z vrstniki, odnosov z učitelji ter čustvenih in socialnih kompetenc. *Šolsko polje*, 3(4), 61-87.
- Poštrak, M. (2003). Kaj posebnega lahko ponudi socialno delo pri delu z mladimi. *Šolsko svetovalno delo*, 8(3–4), 26–33.
- Poštrak, M. (2015). Koncepti socialnega dela z mladimi. *Socialno delo*, 54(5), 269-280.
- Program Neon. (b.d.) Pridobljeno 19.2.2021 s <https://www.programneon.eu/o-projektu/>
- Programske smernice. Svetovalna služba v osnovni šoli. (2008). Pridobljeno 1.12.2020 s http://www.ucne-tezave.si/files/2016/10/Programske_smernice_OS.pdf

- Renold, E. (2000). "Coming out": Gender (hetero)sexuality and the primary school. *Gender and Education* 12(3), 309–26.
- Resman, M., Bečaj, J., Bezić, T., Čačinovič Vogrinčič, G., Musek, J. (1999). *Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Safe. Si. (b.d.). Pridobljeno 2.4.2021 s <https://safe.si/nasveti/neprimerne-in-nezakonite-vsebine/seksting>
- Uggen, C. & Blackstone, A. (2004). Sexual Harassment as a Gendered Expression of Power. *American Sociological Review*, 69(1), 64-92.
- Vogrinc, J. (2008). *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Wilson, I., Griffin, C. & Wren, B. (2005). The interaction between young people with atypical gender identity organization and their peers. *Journal of Health Psychology*, 10(3), 307–15.
- Young, E. L., Allen, M., Ashbaker, B. Y. & Smith, B. (2008). Sexual Harassment Among Students With Educational Disabilities Perspectives of Special Educators. *Remedial and Special Education*, 29(4), 208-221.

8. Priloge

8.1. Priloga 1: Transkripti intervjujev in določitev enot kodiranja

Intervju A, Spol: Ženski, Vrsta šole: Srednja poklicna šola, nižja poklicna šola Delovna doba na šoli: 20 let

1. Kaj razumete pod pojmom spolno nadlegovanje in katera dejanja vanj uvrščate?

Vse kar posega v intimo (A1), ali verbalno (A2) ali fizično (A3). Vse kjer človek ne dovoli posega vanj, kjer mu ni več prijetno (A4).

2. Ali menite, da o spolnem nadlegovanju veste dovolj ali bi o tem želeli izvedeti več?

Da, skozi vsa leta izkušenj, menim da vem dovolj o spolnem nadlegovanju. (A5)

3. Ste se kdaj udeležili kakšnega izobraževanja na to temo? Če da, kdo ga je organiziral in koliko ste bili zadovoljni s pridobljenimi informacijami in znanjem?

Da, spomnim se, da enkrat sem šla na eno takšno izobraževanje. (A6) Ne spomnim se kdo je to organiziral. (A7)

4. Ali vodstvo spodbuja udeležbo na izobraževanjih na to temo?

Vodstvo meni prepusti svobodno izbiro (A8), odločim se sama na katera usposabljanja se prijavljam, seveda glede na potrebe, ki jih opazim. (A9)

5. Ali menite, da je medvrstniško spolno nasilje prisotno na vaši šoli, ali se vam zdi to resen problem?

Vsak problem, ki ga imamo rešimo sproti, tako da to ne postane potem neka problematika naše šole (A 10). Smo pa imeli več resnejših incidentov (A11).

6. Kolikšno je število primerov medvrstniškega nadlegovanja na šoli na letni ravni? Ali se v kakšnem obdobju pojavlja večkrat?

Težko rečem koliko je primerov (A12). Je pa vedno največ problemov v prvem letniku, ko pridejo novi dijaki. To traja 2 do 3 mesece. Dokler se ne podredijo pravilom, ugotovijo kakšni ukrepi sledijo. Prvi letniki so še vedno zelo otročji, igrivi in mi jih takoj želimo naučiti, kako postati odrasel, se primerno vesti. (A13) Oni mislijo, da je dotikanje, butanje drug ob drugega igra.

7. V kakšnih dejanjih, vedenjih se medvrstniško spolno nadlegovanje pojavlja na šoli? Katero je najpogostejše? Kje se dogaja, kje se zgodi največkrat?

Veliko je dotikanja, trepljanja mednožja med fanti (A14). Sledi dotikanje deklet za prsi, zadnjico(a15), različni neprimerni komentarji (a16). To se dogaja po hodnikih in zunaj (A17). Na šoli imamo varnostnika, učitelji so na hodnikih, imamo tudi kamere. Tudi verbalno nadlegovanje s strani učitelja (A18), ali pa ko se je učenec zagledal v transspolno osebo in šele kasneje ugotovil njeno spolno identiteto in jo takrat začel žaliti, nadlegovati, z njo obračunavati (A19). Tudi primer hudega nadlegovanja, zalezovanja fanta, ki ga je dekle zapustilo in smo morali oddati prijavo na policijo. (A20) Seveda pa se večkrat dogajajo manj ekstremni primeri, največ je prijemanja, neprimernih komentarjev.

8. Ali menite, da prepoznate vse oblike spolnega nadlegovanja na šoli?

Jaz ne hodim naokoli, tako da težko to vidim. (A21) Mi delamo res na tem, da dijaki sami prepoznajo nadlegovanje in to poročajo (A22) oz. da to opazijo učitelji, ki so zelo senzibilni za te stvari(A23). Seveda jih učimo tudi, da se postavijo sami zase.

9. Kdo odda prijavo, pritožbo o spolnem nadlegovanju? Kolikokrat to opazite sami?

Po navadi prijave oddajo učenci sami, toliko smo jih že 'natrenirali', da vedo, da morajo oddati prijavo. (A24) Tudi kdaj učitelji sporočijo, da se nekaj dogaja (A25). Učitelje opozarjamo naj bodo pozorni na interakcijo med dijaki in naj poročajo o vsem kar ni primerno vedenje. Tudi starši kdaj sporočijo, če stvari ostanejo neopažene, ampak bolj poročajo o stvareh, ki se zgodijo izven šole. (A26) Mnogo se dogaja na socialnih omrežjih, kjer mi nimamo vpogleda.

10. Kakšen je protokol dela v primeru spolnega nadlegovanja? Katera orodja/pravila so vam na voljo? Se tu držite smernic za obravnavo medvrstniškega nasilja?

Najprej pove žrtev kaj se je zgodilo (A27). Nato se pokliče še povzročitelja in še on pove kaj se je zgodilo (A28). To sta dva individualna razgovora. Če je potreba, odvisno od primera, se kdaj tudi vsi skupaj soočimo (A29). Vedno se držimo smernic, pri vsakem primeru se držimo istega protokola -glede razgovorov, kaznovanja. (A30)

11. Opišite, kako delate s povzročiteljem in kako z žrtvijo?

S povzročiteljem poskušam delati tako, da se čim bolj zaveda kaj je storil, kaj to dejanje pomeni, kako zgleda navzven, tako da poskuša vzpostaviti sočutje z žrtvijo, sprejeti odgovornost, se zavedati da je vedenje neprimerno. (A31) Potem pretehtam, če je razumel. Če ni, se pokliče starše, se podeli ukrep, če je kršitev več – dijaka izključimo (A32). Če pa vidimo, da dijak sprejema odgovornost, se popravi, izboljša pa postopek ustavimo. (A33) Z žrtvijo delamo tako, da se opolnomočijo. Tu sodelujem potem z razredniki, da pomagajo dijaka vzpostaviti, opolnomočiti v razredu. Torej da se destabilizira in vzpostavi svoje mesto v razredu. Opolnomočimo jih tako, da se učijo večšine – kako reči ne in podobno. Takoj vzpostavim delovni odnos, sem tudi psihoterapevtka, tako da je vsako to svetovanje kot nek terapevtski odnos opolnomočenje dijaka in njegova ponovna stabilizacija. (A34)

12. Ali pri delu vključite še koga drugega?

Da po navadi razrednike in starše (A35), odvisno od stopnje kršitve. Nekajkrat smo morali oddati prijavo na policijo. (A36)

13. Kakšne so po vašem posledice spolnega nadlegovanja (za žrtev, storilca, razred, šolsko klimo)?

Mislim, da se ozrače v razredu, na šoli ne poslabša kaj dosti. Mladostniki hitro predelujejo stvari, ko začutijo da so varni, da se bo za njih poskrbelo. Vedo, da sem jim na voljo, da se bodo stvari uredile, vedo da bo vsak povzročitelj dobil določeno kazen. (A37) Menim, da ni večjih posledic. Žrtev, ki je šibkejša gre vedno čez proces zaščite, skozi svetovani pogovor delam z njo, tako da ne bo občutila nekih posledic (A38). Kršitelja pa čaka kazen po meri kršitve. (A39)

14. Kako ocenjujete svoje delo na tem področju? Kakšni so rezultati?

Dobro in menim, da so rezultati dobri, učinkoviti. (A40)

15. Ali vam socialno-delovna izobrazba nudi kakšno orodje za podporo učenkam ali učencem, ki so doživeli spolno nadlegovanje in katera to najbolj primerna?

Ko prideš v službo z izobrazbo socialnega delavca nisi dovolj opremljen. Potrebuješ kup enih izkušenj, ki jih moraš pridobiti. (A41) Premalo nas učijo o skrbi zase, hitro se te vsaka zgodba dotakne in lahko kmalu izgoriš. Potem pa izgubiš svoj kompas in težko pomagaš ostalim. Mi je pa socialno delo dalo znanje o delu z družino (A43), o vodenju svetovalnega pogovora. (A4) Ampak meni to žal ni bilo dovolj, tako da sem se potem izobraževala še kot psihoterapevtka za otroke in mladostnike.

16. Kako učence informirate in izobražujete o spolnem nasilju in spolnem nadlegovanju? Ali menite, da dovolj poznajo dejanja in vrste nasilja in nadlegovanja, da ga lahko tudi prepoznajo in prijavijo, če sem ji zgodi ali so priča temu nasilju?

Vsako leto imajo dijaki prvega letnika dvournno predavanje o zdravi in varni spolnosti, to predavanje vodijo študenti medicinske fakultete in tam govorijo tudi o spolnem nasilju. (A44)

17. Kako bi ocenili njihova stališča glede te problematike, ga prepoznajo ali pa krivijo žrtve in jih ne jemljejo resno?

Po tem ko imajo to predavanje, menim da imajo dovolj znanja in prepoznavajo oblike spolnega nadlegovanja. (A45)

18. Ali vodite razredne ure na to temo? Opišite RU, ki ste jo/jih imeli.

Ne. Izjemoma imam kdaj razredno uro na temo spolno nasilje, če se zgodi nek hud incident. (A46)

19. Ali ste imeli delavnice, projektne naloge na to temo? Opišite, kako je to potekalo.

Ne. Ta tema je izključno namenjena za prvi letnik v sklopu prej omenjenega predavanja. (A47)

20. Ali sodelujete z učitelji, razredniki, starši glede medvrstniškega spolnega nasilja? Kako?

Nekateri učitelji in starši imajo seksističen pogled na tovrstne stvari. Tako da se z učitelji poskušam čim več pogovarjati, opozarjati in zatreti to miselnost. (A48) Starejše generacije imajo res to zelo zakoreninjeno. Tudi s starši se poskušam o tem pogovoriti. (A49) Sicer imamo v šoli varnostnika, ki ve in je zelo senzibilen za takšna dejanja. Predvidevam pa, da lahko seveda še vedno marsikaj ostane skrito.

Intervju B, Spol: Ženski, Vrsta šole: Srednja poklicna šola, nižja poklicna šola Delovna doba na šoli: 2 leti

1. Kaj razumete pod pojmom spolno nadlegovanje in katera dejanja vanj uvrščate?

Zame je spolno nadlegovanje lahko že zelo majhna stvar (B1), že dotik, ki je neprimeren, ki osebi ne odgovarja (B2) ali pa besede, komentarji, ki so neprimerni (B3) npr. kako si danes oblečena. Pozorni moramo biti na te majhne stvari, ki so lahko za nekoga velike.

2. Ali menite, da o spolnem nadlegovanju veste dovolj ali bi o tem želeli izvedeti več?

Vsako izobraževanje bi mi bilo seveda v pomoč pri delu. Strokovni delavci na šoli moramo biti zelo občutljivi za te zadeve, ne smemo se delati da tega ni, ne smemo tega spregledati. (B4) Vedno, ko opazimo moramo ukrepati. Menim, da vem dovolj. (B5)

3. Ste se kdaj udeležili kakšnega izobraževanja na to temo? Če da, kdo ga je organiziral in koliko ste bili zadovoljni s pridobljenimi informacijami in znanjem?

Ne za zaposlene od kar sme na šoli, še ni bilo izobraževanja na to temo.

4. Ali vodstvo spodbuja udeležbo na izobraževanjih na to temo?

Če bi si želela iti na kaj takega, bi vodstvo to odobrilo (B6), so zelo odprti glede tega in ti potem tudi krijejo stroške.

5. Ali menite, da je medvrstniško spolno nasilje prisotno na vaši šoli, ali se vam zdi to resen problem?

Pri nas na šoli imamo pravilo ne dotikanja. Imamo zelo stroga pravila glede dotikanja, objemanja, poljubljanja. To je bilo še preden sem prišla na šolo, da bi se zmanjšali raznorazna nadlegovanja (B7). Sicer so dileme, če je to primerno ali ne. Mislim, da to malo zmanjša spolno nadlegovanje, ampak seveda je potem veliko skritega, kar mi ne opazimo. Problem vidim pri dijakih nižje poklicne šole (B8), tu so dijaki priseljenci iz različnih kulturnih

in verskih okolij in pri dijakih, ki imajo odločbe. Na nižji poklicni šoli so dijaki, ki so prišli iz OŠ z nižjim izobrazbenim standardom (B9), imajo motnje v duševnem razvoju (B10). Oni se glede tega vedejo drugače, ne razumejo kaj je spolno nadlegovanje. Npr. ne razumejo seksualnih, seksističnih sporočil, ne razumejo da udarec po zadnjici ni primeren (B11). Delo z njimi je težje. Nekatera dekleta vedo da ni prav, jim ni všeč (B12). Pri drugih pa opazimo, da se jim dopade pozornost fantov, to sprejemajo kot naklonjenost, jim ugaja. (B13)

6. Kolikšno je število primerov medvrstniškega nadlegovanja na šoli na letni ravni? Ali se v kakšnem obdobju pojavlja večkrat?

To je težko oceniti. Manjših kršitev je več (B14), hujših pa prb. 3-5 na leto (B15), sedaj smo bili skoraj eno leto doma, tako da je to drugače in nimamo vpogleda kakšni so odnosi med dijaki, kaj se dogaja po socialnih omrežjih, do nas ni nič prišlo. V prvem letniku je tega največ, dokler ne ponotranjijo pravil glede dotikanja, na začetku še malo preizkušajo (B16).

7. V kakšnih dejanjih, vedenjih se medvrstniško spolno nadlegovanje pojavlja na šoli? Katero je najpogostejše? Kje se dogaja, kje se zgodi največkrat?

Največ je dotikanja (B17), neprimernih komentarjev ali šal (B18), navadno iz strani fantov do punc (B19); razpošiljanje golih slik (B20). To se dogaja zunaj, na hodniku med odmori (B21). Tudi v razredu se to dogaja, predvsem na nižji poklicni smeri (B22), tam je včasih kaos, težko jih je umiriti, utišati, včasih mora učitelj stvari ignorirati da lahko nadaljuje s poukom in imeti stalo pozornost. Smo pa imeli tri večje incidente do sedaj, ko so razpošiljali gole fotografije dijakin naokoli. Pa zgodilo se je tudi, da sta imela dva dijaka prvega letnika spolni odnos v garderobi.

8. Ali menite, da prepoznate vse oblike spolnega nadlegovanja na šoli?

Da, trudim se biti čim bolj občutljiva (B23), veliko sem zunaj na hodniku, vidim situacije. Vem pa da vsega ne morem opaziti (B24). A ko vidim, se vmešam v situacijo, jih opozorim. (B25) Si pa mislim, da kdaj ne opazim, ne slišim kaj se dogaja.

9. Kdo odda prijavo, pritožbo o spolnem nadlegovanju? Kolikokrat to opazite sami?

Pri nas so to učitelji, kar mi je zanimivo (B26). Npr. prijavo za gole fotografije je podal učitelj, ki je v razredu to slišal. Dijakinja pa se s tem ni obremenjevala, rekla je, da ji je vseeno, kdo vidi in da to ni nič takega. Ko sem obvestila njeno mamo pa je bila zelo jezna name, ker sem ukrepala. Ne vem zakaj, ampak naši učitelji dobijo veliko informacij in potem one ukrepajo. Včasih pridejo dijakinje, ki so prejele neko golo sliko in ne vedo, kaj naj sedaj (B27) ali pa se pritožijo nad fantom, ki jim gre na živce, ker vedno nekaj komentira (B28).

10. Kakšen je protokol dela v primeru spolnega nadlegovanja? Katera orodja/pravila so vam na voljo? Se tu držite smernic za obravnavo medvrstniškega nasilja?

Ja imamo navodila glede medvrstniškega nasilja in se jih držimo (B29). Na pogovor pokličemo žrtev (B30), nato še povzročitelja (B31). V primeru slik, če ne najdemo tistega, ki jih je razpošiljal, je to težje.

11. Opišite, kako delate s povzročiteljem in kako z žrtvijo?

Z žrtvijo opravimo pogovor pokličemo njene starše (B32), če je incident jim večji prav tako jim svetujemo, da se v primeru hujših kršitev obrnejo na policijo (B33).

S povzročiteljem tudi opravimo pogovor, mu določimo kazni, zato da dejanju sledi neka posledica (B34). Želimo mu predstaviti posledice njegovega ravnanja, npr. kakšne psihološke posledice lahko ima to za žrtev, tudi samomor so že storile žrtve spolnega nadlegovanja (B35). Ko mu to predstavim, se šele takrat kršitelji bolj zavedo posledic svojih dejanj. Kršitelja se po navadi kaznuje z ukorom (B36).

Kot šola ne pokličete policije? Imeli smo več različnih primerov s policijo, nekatere prijave so upoštevali, druge niso bile podane na pravilen način in jih niso šli reševati. Tako da smo se odločili, da starše napotimo na policijo, naj prijavo podajo sami, ker je to hitreje (B37).

Ali starši potem vsi oddajo prijavo? Ne. Tudi dijakinje, ki so po navadi žrtve si ne želijo tega. Strah in sram jih je. Prav tako je sram družine (B38).

12. Ali pri delu vključite še koga drugega?

Vedno vključimo razrednika. Nisem še sodelovala pri primeru, kjer bi vključili koga drugega (B39). Če CSD že obravnava določene dijake, jih obvestimo, če se je kaj z njim zgodilo.

13. Kakšne so po vašem posledice spolnega nadlegovanja (za žrtev, storilca, razred, šolsko klimo)?

Za šolsko klimo ne vidim, da bi se spremenila po tem, ko se kaj zgodi na šoli (B40).

Tudi pri povzročiteljih ne vidim velikih sprememb, odvisno sicer od posameznika, ampak po navadi se še naprej vede podobno, impulzivno (B41).

Pri žrtvah – dekletih pa opazim, da se potuhnejo, se postavijo bolj na stran, da so manj opazne (B42). Si pa mislim, da imajo žrtve lahko neke psihološke posledice (B43), ampak nisem pa še obravnavala takega primera.

14. Kako ocenjujete svoje delo na tem področju? Kakšni so rezultati?

Dobro (B44), čeprav sodelavka več deluje na področju nasilja, nadlegovanja. Vsi skupaj stremimo k dobri komunikaciji, spoštovanju drug drugega. Vidim, da se tekom časa šolanja, dijaki začnejo bolj odgovorno obnašati (B45).

15. Ali vam socialno-delovna izobrazba nudi kakšno orodje za podporo učenkam ali učencem, ki so doživeli spolno nadlegovanje in katera to najbolj primerna?

Dal mi je občutljivost (B46), v smislu, da ne normaliziramo stvari. Npr. pri predmetu Spol in nasilje, sem se veliko naučila o spolu, spolnih vlogah, spolnih identitetah. To se mi zdi zelo pomembno. Pa tudi pojem vsakdanjega/ razumljivega govora (B47), mi imamo veliko priseljencev, tako da se moramo z dijaki pogovarjati v jeziku, ki ga razumejo. Manjka pa mi znanje z otroki z motnjami v duševnem razvoju (B48), o težjih temah težko vodim pogovor z njimi, kako jim pomagati, sploh pri spolnem nasilju – kako jim to razložiti, nagovoriti.

16. Kako učence informirate in izobražujete o spolnem nasilju in spolnem nadlegovanju? Ali menite, da dovolj poznajo dejanja in vrste nasilja in nadlegovanja, da ga lahko tudi prepoznajo in prijavijo, če sem ji zgodil ali so pričali temu nasilju?

Skozi pogovore o odnosih, kako se primerno obnašati, kako se primerno pogovarjati, spoštovanju pravic drugega (B49). Bolj na to temo delamo individualno, ko se kaj zgodi in probamo dijaka čim bolj opremiti z informacijami o spolnem nadlegovanju, njegovih posledicah.

Dijaki nimajo znanja, kaj vse spada pod spolno nadlegovanje (B50). To nasploh ni dovolj informirano v družbi. Spomnim se ko smo imeli trans spolno osebo na šoli, bilo je mnogo komentarjev, niso ga pustili na miru. Tu tudi učitelji te dijakinje niso sprejemali. Vse, ki delajo z mladimi je treba izobraževati na temo spolnosti (B51). Ena od učiteljic ni trans spolne dijakinje ni želela oceniti, ker je uporabljajo zaimsek nasproten biološkemu spolu. Mi dijakom dajemo ukrepe za dejanja, ki jih med zaposlenimi na šoli ne. Potrebujemo sistemske spremembe, začnimo pri zaposlenih.

17. Kako bi ocenili njihova stališča glede te problematike, ga prepoznajo ali pa krivijo žrtve in jih ne jemljejo resno?

Premalo poznajo to tematiko, so dokaj konservativni (B52), najbolj se mi zdi da je to odvisno od kulturnega ozadja dijakov (B53). Dijaki v gimnaziji ali pa na 3,4 letni šoli so mogoče že bolj progresivni (b54). Ampak naši dijaki prihajajo res iz zelo raznolikih okolij in situacij – rejniške družine, iz zavoda, iz kmetov, iz različnih verskih in etničnih okolij. Pri njih opazimo bolj spolno stereotipna prepričanja (B55). Dijaki, ki imajo identitetna vprašanja glede spola pa so zelo ozaveščeni (B56). Manjka govora na šolski in družbeni ravni.

18. Ali vodite razredne ure na to temo? Opišite RU, ki ste jo/jih imeli.

Vsak teden RU vodijo razredniki (B56). Vem da teme niso eksplicitno o spolnem nadlegovanju, ampak o odnosih, povezovanju v razredu, nasilje na spletu, itd (B57). Me vodimo RU, ko nadomeščamo ali vskočimo.

19. Ali ste imeli delavnice, projektne naloge na to temo? Opišite, kako je to potekalo.

Ne (B58).

20. Ali sodelujete z učitelji, razredniki, starši glede medvrstniškega spolnega nasilja? Kako?

Razrednik je vedno zraven, ko se kaj zgodi, je o vsem informiran. S starši sodelujemo, tako da jih obveščamo, jih po potrebi opolnomočimo, če je prišlo do hujšega incidenta (B59), jih usmerimo na policijo. Nekateri starši odklonijo sodelovanje če pride do večjih incidentov, kot so gole slike, to vidijo kot sramoto (B61).

Intervju C, Spol: Ženski, Vrsta šole: Šola s prilagojenim programom, Delovna doba na šoli: 4 leta

1. Kaj razumete pod pojmom spolno nadlegovanje in katera dejanja vanj uvrščate?

Jaz smatram že, da se učenci nazivajo z opolzkimi besedami, namigovanj na seks (C1), otipavanje (C2).

2. Ali menite, da o spolnem nadlegovanju veste dovolj ali bi o tem želeli izvedeti več?

Jaz bi si želela vedeti še več. Okvirno znanje imam, a si bi želela še več (C3).

3. Ste se kdaj udeležili kakšnega izobraževanja na to temo? Če da, kdo ga je organiziral in koliko ste bili zadovoljni s pridobljenimi informacijami in znanjem?

Ravno na to temo ne, je bilo kdaj omenjeno le pri izobraževanju o nasilju na splošno (C4).

4. Ali vodstvo spodbuja udeležbo na izobraževanjih na to temo?

Zaenkrat ga še ni bilo, vem pa da mi me podprli, če bi se želela tega udeležiti. (C5)

5. Ali menite, da je medvrstniško spolno nasilje prisotno na vaši šoli, ali se vam zdi to resen problem?

Ja se dogaja, ampak tega ni veliko. Ne vidim kot neke problematike. (C6) To se dogaja v posebnih programih pri učencih od 13,14. leta naprej. (C7)

6. Kolikšno je število primerov medvrstniškega nadlegovanja na šoli na letni ravni? Ali se v kakšnem obdobju pojavlja večkrat?

Primerov spolnega nadlegovanja na šoli so prb. 3 na leto. (C8) Pojavlja se pri vstopu v puberteto. (C9)

7. V kakšnih dejanjih, vedenjih se medvrstniško spolno nadlegovanje pojavlja na šoli? Katero je najpogostejše? Kje se dogaja, kje se zgodi največkrat?

Pošiljanje slik s spolno vsebino prenesenih s spleta (C10), namigovanje na spolnost, komentarji (C11) kot poljubljal bi se s tabo. Najpogostejše je otipavanje, ščipanje (C12), zadnje čase pa fotografije s spolno vsebino. Največkrat se dogaja na hodniku ali v času podaljšanega bivanja. (C13)

8. Ali menite, da prepoznate vse oblike spolnega nadlegovanja na šoli?

Opazim in vidim vse, ker ni veliko učencev na šoli. (C14) Tudi učenci v posebnem programu so med odmori nadzorovani, tako da ni težko videti dejanj.

9. Kdo odda prijavo, pritožbo o spolnem nadlegovanju? Kolikokrat to opazite sami?

Po navadi se pritožijo učenci (C15), ali pa mi je kdo od učiteljev sporočil, da se nekaj dogaja. (C16) Učenci so navajeni, da ko jim je kaj nelagodno, pridejo povedat. (C17) Jaz kdaj opazim, ampak jih ne nadzorujem veliko, to delajo učitelji. (C18)

10. Kakšen je protokol dela v primeru spolnega nadlegovanja? Katera orodja/pravila so vam na voljo? Se tu držite smernic za obravnavo medvrstniškega nasilja?

Ne delam po priročniku. (C19) Našim učencem je potrebno prilagoditi zadevo, jim drugače razložiti. (C20) Z vsemi udeleženi vedno opravi razgovor - z žrtvijo (C21), učiteljem ki je bil zraven ga vprašam če je kaj videl, opazil. (C22) Na koncu pokličem še povzročitelja. (C23) Preverim pa tudi, ali se je situacija odvila v sklopu igre in je bil nek dotik povzročen ponesreči ali zanalasč. (C23)

11. Opišite, kako delate s povzročiteljem in kako z žrtvijo?

Z žrtvijo opravi razgovor, vprašam jo kaj se je zgodilo, kje, ali je bil še kdo zraven, ali je bil kdo od učiteljev zraven, ali je kdo kaj rekel. (C25) Povem ji, da je dobro, da je povedala, da ni prav kar se je zgodilo (C26), pogovarjava se o njenih občutjih (C27) in ji potrdim, da je ta dejanja vedno potrebno prijaviti komurkoli zaupa na šoli – meni ali učiteljem, ali pa staršem in potem oni sporočijo meni. (C28) Z žrtvami vadimo to, da se postavijo zase, da se branijo in jih spodbujamo, da to poročajo naprej. (C29)

Potem opravi razgovor s povzročiteljem, pozorna sem na to, da ga ne napadem, ampak ga vprašam, če ve zakaj je pri meni v pisarni, ali se je kaj takega zgodilo. (C30) Po navadi se hitro spomni, zakaj so tu.

12. Ali pri delu vključite še koga drugega?

Učitelja, ki je bil zraven, razrednika, (C31) včasih tudi starše, ko je kršitev hujša. (C32)

13. Kakšne so po vašem posledice spolnega nadlegovanja (za žrtev, storilca, razred, šolsko klimo)?

Povzročitelj po navadi ne dobi ukora, saj gre za otroke s posebnimi potrebami, ne razumejo tovrstnih dejanj kot odklonskih. (C33) Da bi dobil ukor bi moral npr. povzročitelj žrtev siliti v spolni odnos ali biti bolj agresiven, nasilen pri otipavanju. (C34) Za žrtev – to so večinoma dekleta, vendar ne vidim sprememb. (C35) Razredna klima se bistveno ne spremeni, če se zgodi spolno nadlegovanje. (C36) Smo pa tisti čas potem bolj pazljivi, opravimo razgovore in se zato ne spremeni. Mogoče za dan ali dva ko se kaj zgodi. (C37)

14. Kako ocenjujete svoje delo na tem področju? Kakšni so rezultati?

Na tem področju nimamo velikih težav. Menim pa, da je pomembno kako jim predstavimo to problematiko in jim razložimo ta dejanja. Npr. če nekdo sošolki reče kurba, to besedo analiziramo – kaj zares pomeni, kako bi se storilcu zdelo, če bi to kdo rekel njegovi sestri ali mami. (C38) Če učencem s posebnim programom stvari razložimo na konkreten primeru, se bolj zavedajo, razmislijo in to nekaj časa ostane v njihovi zavesti. (C39) Ko ali če se spet to pojavi pa ponovimo pogovor. Rekla bi, da zaradi tega, so rezultati dobri. (C40)

15. Ali vam socialno-delovna izobrazba nudi kakšno orodje za podporo učenkam ali učencem, ki so doživeli spolno nadlegovanje in katera to najbolj primerna?

Tu sem pridobila znanje o vodenju pogovora (C41), dajanju podpore (C42) in kako skozi to raziskati učenčeve potrebe in vire moči, vire opolnomočenja, da učenca neko dejanje ne bi zaznamovalo ali da bi našli rešitev za izhod iz neke situacije. (C43)

16. Kako učence informirate in izobražujete o spolnem nasilju in spolnem nadlegovanju? Ali menite, da dovolj poznajo dejanja in vrste nasilja in nadlegovanja, da ga lahko tudi prepoznajo in prijavijo, če sem ji zgodi ali so priča temu nasilju?

Imamo razredne ure (C44), igramo igro socialne vloge (C45), učenci imajo predmet spolne vzgoje (C46), na šoli imamo brošure o spolnosti kjer je vse razloženo na preprost način (C47) (spolnost in nasilje), imamo zdravstveno vzgojo v sklopu tega imajo eno uro predavanja o spolnosti in nadlegovanju. (C48) Ja učenci znajo prepoznati oblike spolnega nadlegovanja. Vedo, kakšna dejanja so jim nelagodna, neprimerna. (C49) Kot opazovalci pa ne prepoznajo spolnega nadlegovanja. (C50)

17. Kako bi ocenili njihova stališča glede te problematike, ga prepoznajo ali pa krivijo žrtve in jih ne jemljejo resno?

Tega pri njih ni zaznati, da bi krivili žrtve. (C51) Težje opazijo spola nadlegovanja in to ne problematizirajo, če se to ne zgodi njim.

18. Ali vodite razredne ure na to temo? Opišite RU, ki ste jo/jih imeli.

Večkrat to vodijo učitelji. (C52) Teme so aktualne glede na razmere v šoli. Npr. razredna ura o tem da če ti je sošolka lepa, je ne smeš kar tako pobožati, se je dotikati. Vedno moraš vprašati za dovoljenje. Če pa to storiš brez dovoljenja in je odgovor pusti me na miru, moraš to upoštevati. (C53)

19. Ali ste imeli delavnice, projektne naloge na to temo? Opišite, kako je to potekalo.

Ne. (C54)

20. Ali sodelujete z učitelji, razredniki, starši glede medvrstniškega spolnega nasilja? Kako?

S starši bomo ravno imeli sestanek zaradi pošiljanja omenjenih slik s spolno vsebino. S starši bomo govorili o problematiki socialnih omrežij, pošiljanju neprimernih slik. (C55) Sicer pa razredniki na govorilnih urah o tem govorijo s starši.

Intervju D, Spol: Ženski, Vrsta šole: Osnovna šola, Delovna doba na šoli: 9 let

Usposobljenost ŠSS glede medvrstniškega spolnega nadlegovanja

1. Kaj razumete pod pojmom spolno nadlegovanje in katera dejanja vanj uvrščate?

Vse oblike nezaželenega vedenja (D1), fizično (D2), verbalno dejanje, ki je povezano s spolom (D3). Namen pa je, da nekoga zasmehujejo, ponižajo. (D4)

2. Ali menite, da o spolnem nadlegovanju veste dovolj ali bi o tem želeli izvedeti več?

Verjamem, da nisem popolnoma vsevedna. (D5) Vedno je dobro, da se še kej dodatnega naučiš. Jaz na to temo preberem pričevanja žrtev, tako se velik naučiš, prepoznaviš ta dejanja. (D6) Veliko berem o tem, tudi skozi teoretično literaturo. (D7)

3. Ste se kdaj udeležili kakšnega izobraževanja na to temo? Če da, kdo ga je organiziral in koliko ste bili zadovoljni s pridobljenimi informacijami in znanjem?

Hodila sem na različna izobraževanja na temo spolnega nasilja, nasilja nad ženskami. To so po navadi organizirali na CSD ali na policijski upravi. (D8) S temi izobraževanji sem bila zelo zadovoljna, vedno sem se nekaj novega naučila. (D9)

4. Ali vodstvo spodbuja udeležbo na izobraževanjih na to temo?

Vodstvo me vedno podpre. (D10)

5. Ali menite, da je medvrstniško spolno nasilje prisotno na vaši šoli, ali se vam zdi to resen problem?

Je prisotno na naši šoli, ne bi pa rekla, da je to problem. (D11)

6. Kolikšno je število primerov medvrstniškega nadlegovanja na šoli na letni ravni? Ali se v kakšnem obdobju pojavlja večkrat?

2-3 na leto. (D12) Ne zaznam, da bi se to dogajalo v obdobjih.

7. V kakšnih dejanjih, vedenjih se medvrstniško spolno nadlegovanje pojavlja na šoli? Katero je najpogostejše? Kje se dogaja, kje se zgodi največkrat?

Vedno gre le za verbalno spolno nadlegovanje (D13), nismo še imeli fizičnega spolnega nadlegovanja, oz. ni še to prišlo do mene. (D14) Veliko je nadlegovanja glede spolne identitete, homofobične žaljivke, npr. peder, lezbijka ipd. (D15) To se največkrat dogaja med odmorom, na hodnikih. (D16) Se pa seveda to prenese v izven šolski čas, preko spleta. (D17)

8. Ali menite, da prepoznate vse oblike spolnega nadlegovanja na šoli?

Ne, glede na to, da sem v pisarni nisem z učenci veliko v interakciji. (D18) Prej to opazi razrednik, učitelj, ki ugotovi, da se z neko osebo nekaj dogaja, opaziš spremembe v vedenju, delovanju. (D19) Sicer pa eni učitelji zaznajo več, drugi manj.

9. Kdo odda prijavo, pritožbo o spolnem nadlegovanju? Kolikokrat to opazite sami?

Po navadi učenci (D20), razredniki (D21), kdaj pa tudi starš pokliče in pove, da se nekaj dogaja. (D22) Sama kdaj opazim kaj, jih opozorim, ampak ne toliko glede spolnega nadlegovanja. (D23)

10. Kakšen je protokol dela v primeru spolnega nadlegovanja? Katera orodja/pravila so vam na voljo? Se tu držite smernic za obravnavo medvrstniškega nasilja?

Imamo pravila šolskega reda, v njih je nasilje in spolno nasilje najtežja oblika prekrškov. (D24) Protokol je tak, da vedno opravimo razgovore z vsemi vpletenimi v nasilje in njihovimi starši in razredniki. (D25) Če je prekršek hud, to predamo naprej policiji (D26) ali na CSD. (D27) Ampak glede spolnega nadlegovanja še nikoli nismo vključili druge institucije, ker ni bilo tako težkega prekrška.

11. Opišite, kako delate s povzročiteljem in kako z žrtvijo?

Individualno opravimo razgovor z žrtvijo (D28) in povzročiteljem (D29) in njunima staršema. (D30) Če to ni bil dolgotrajen proces, torej verbalnega spolnega nadlegovanja, potem kasneje poskušam opravi z njima mediacijo. (D31) Smo pa imeli že postopek dolgotrajnega homofobičnega zasmehovanja, takrat mediacija ni bila možna. (D32)

12. Ali pri delu vključite še koga drugega?

Nismo še. Ampak bi, če bi bil prekršek hujši. (D33)

13. Kakšne so po vašem posledice spolnega nadlegovanja (za žrtev, storilca, razred, šolsko klimo)?

Če je dolgotrajnejše nadlegovanje oz. večkratno se pri žrtvi vidi, da se drugače obnaša, je bolj zadržana (D34) Storilec se po razgovoru nekaj časa obnaša normalno, ne posega po nekemu nadlegovanju. (D25) Po nekaj časa pa opazimo, da to popusti. Takrat moramo spet opravi razgovor, ga na hodniku ustaviti, mu kaj omeniti. (D36) Na klimi se ne pozna. (D37)

14. Kako ocenjujete svoje delo na tem področju? Kakšni so rezultati?

Ne vem koliko sem lahko zadovoljna. (D38) Opazim, da se po nekaj časa nadlegovanje spet pojavi. Poskušam sproti preverjati situacijo, se ob priložnosti pogovoriti z žrtvijo, jo malo pocukati za rokav na hodniku. (D39) Ko se po razgovoru razidemo, se problem ne konča, treba je vedno opazovati naprej. (D40)

15. Ali vam socialno-delovna izobrazba nudi kakšno orodje za podporo učenkam ali učencem, ki so doživeli spolno nadlegovanje in katera to najbolj primerna?

Pristopi in načini svetovalnega razgovora, kako te razgovore peljati. (D41) Je pa to samo teorija, ki jo moraš potem znati izpeljati. Sem pa odnesla veliko tega znanja iz fakultete, ki jih še vedno uporabljam, a potrebne so dejanske izkušnje, ker ista finta, ne deluje pri vseh učencih.

16. Kako učence informirate in izobražujete o spolnem nasilju in spolnem nadlegovanju? Ali menite, da dovolj poznajo dejanja in vrste nasilja in nadlegovanja, da ga lahko tudi prepoznajo in prijavijo, če sem ji zgodi ali so priča temu nasilju?

O tej temi se nekaj pogovarjajo v okviru naravoslovnih predmetov. (D42) Pomagamo si z zunanjimi institucijami, npr. Društvo Ključ ali CSD, ki potem pri nas izpelje izobraževanje na to temo. (D43) Učenci po mojem mnenju to znajo prepoznati. (D44) Ko kdo pride prijaviti, vedno pride zraven še prijatelj, ki je kot zagovornik. Je pa to zelo odvisno od življenjskega sveta učencev, nekateri imajo visok tolerančni prag, ko gre za nasilje. (D45)

17. Kako bi ocenili njihova stališča glede te problematike, ga prepoznajo ali pa krivijo žrtve in jih ne jemljejo resno?

Na to nisem bila veliko pozorna, bom od sedaj bolj. Bi pa rekla, da so konservativni, verjamem, da se dogaja različno obrekovanje, če ima učenka npr. oblečen krajši top. (D46) Ampak nisem pa še slišala tega sama. Če bi morala oceniti, bi rekla, da jih je 50% bolj konservativnih, 50% pa bolj pozornih, občutljivih. (D47)

18. Ali vodite razredne ure na to temo? Opišite RU, ki ste jo/jih imeli.

Ne, jaz sama ne. To je bilo ko smo povabili k nam druge institucije. Društvo ključ je pri nas predavalo o trgovanju z belim blagom (D48), CSD pa o prepoznavanju nasilja, kjer so omenili tudi spolno nasilje. (D49)

19. Ali ste imeli delavnice, projektne naloge na to temo? Opišite, kako je to potekalo.

Ravno sedaj bomo imeli hekaton delavnico, ki jo organizira fundacija Prizma, na temo klikaj z glavo. Gre za prepoznavanje vseh vrst nadlegovanja na internetu (D50) in lažnih novic. Govorilo se bo tudi o spolnem nasilju oz. nadlegovanju. Devetošolce bomo razdelili v dve ekipi, ki bojo ustvarili spletno stran, kjer bodo promovirali, ozaveščali svoje vrstnike o varnosti na spletu. Nato bomo imeli na šoli kampanjo in tudi roditeljski sestanek, kjer bodo sodelovali učenci in tudi njihovi starši. Namen je čim večje ozaveščanje vseh o tej tematiki. Če bomo zmagali, ker tu sodeluje več šol, bomo dobili denarno nagrado. S to nagrado pa moramo potem narediti še večjo kampanjo glede ozaveščanja, npr. tiskanje letakov. Spolno nasilje in druge oblike nasilje so globalni problem, mlade moramo zato ozaveščati in jih opozoriti. Meni je to zelo pomembno. (D51)

20. Ali sodelujete z učitelji, razredniki, starši glede medvrstniškega spolnega nasilja? Kako?

Tudi učitelji kdaj širijo stereotipe, npr. da je neprimerno nositi kratke majice, ker potem bodo pa učenko obrekovali in jo zasmehovali in da si je zato sama kriva. (D52) Jaz z učitelji probam govoriti, jih opozoriti, ampak tega vseeno ni veliko. Po tem po navadi učitelj preneha, oz. vsaj navzven preneha. (D53) Vsi se sicer trudimo, da bi delovali v dobrobit učencem. S starši sodelujem, ko pride do problema, z njimi opravim razgovore. (D54) Sedaj, ko bomo imeli hekaton, bodo sodelovali tudi oni, prebrali našo kampanjo, tudi njih poskušamo bolj ozaveščati. (D55)

Intervju E, Spol: Ženski, Vrsta šole: Srednja poklicna šola, Delovna doba na šoli: 4 leta

1. Kaj razumete pod pojmom spolno nadlegovanje in katera dejanja vanj uvrščate?

Kakršnokoli vedenje, ki ni prostovoljno s strani druge osebe (E1), od otipavanja, (E2) fotografiranja (E3), opolzkega govorjenja (E4), karkoli se tiče psihološke in fizične dotakljivosti posameznika (E5)

2. Ali menite, da o spolnem nadlegovanju veste dovolj ali bi o tem želeli izvedeti več?

Razvoj mladih se danes zelo spreminja, biti mladostnik je bistveno težje, zato so vsaka znanja dobrodošla (E6), dodana vrednost, da jim prideš nasproti, da se počutijo varni, da te znajo poiskati. Sama se veliko izobražujem na lastno pest, opažam da pa v javni upravi ni dovolj zanimanja za to. (E7)

3. Ste se kdaj udeležili kakšnega izobraževanja na to temo? Če da, kdo ga je organiziral in koliko ste bili zadovoljni s pridobljenimi informacijami in znanjem?

Da, sicer več glede spletnega spolnega nasilja, kako prepoznati takšno nasilje, sploh sedaj v času korone, ko so bili vsi za ekrani doma. (E7) Opazila sem, da je ministrstvo dalo pobudo za tovrstna izobraževanja. Imeli smo izobraževanje od Logouta, zanimivo in koristno.

4. Ali vodstvo spodbuja udeležbo na izobraževanjih na to temo?

Da, če utemeljiš zakaj si želiš, seveda podpirajo. (E8)

5. Ali menite, da je medvrstniško spolno nasilje prisotno na vaši šoli, ali se vam zdi to resen problem?

Da, je prisotno in menim, da je problem. (E9) Veliko je potrebne preventive, kako se zavarovati, prepoznati, ukrepati. Pri nas je izziv da imamo več šol, nekje je več fantov, drugje več deklet, niso pa skupaj v razredu.

6. Kolikšno je število primerov medvrstniškega nadlegovanja na šoli na letni ravni? Ali se v kakšnem obdobju pojavlja večkrat?

Rekla bi, da 2 na mesec. Tako da prb. 20-30 primerov letno. (E10) V resnici je tega sigurno več. (E11) Zdaj v času korone je bilo več primerov pošiljanja golih fotografij. (E12)

7. V kakšnih dejanjih, vedenjih se medvrstniško spolno nadlegovanje pojavlja na šoli? Katero je najpogostejše? Kje se dogaja, kje se zgodi največkrat?

Pošiljanje golih fotografij, fotografij v spodnjem perilu. (E13) Opažam pa bistveno manj fizičnega nasilja, vse se je spremenilo na splet. In to je velik izziv za nas svetovalne delavce, da to prepoznamo in potem ukrepamo. To je težje zaznati, fizično nasilje pa takoj opaziš. (E14) Sedaj se lahko 3 mesece nekaj dogaja in je potem že prepozno, preveč je že sramu, ponižanja in s tem se žrtev zapre, ne spregovori. Razposlane gole fotografije so kot bumerang. (E15) Jaz sem šolska svetovalka na šoli, kjer so večini fantje, tako da se ukvarjam z njimi kot storilci ali razpečevalci fotografij. Problem so tudi lažni profili, ki izsiljujejo gole fotografije od deklet. (E16) Pojavljajo se tudi komentarji, žaljivke o telesni podobi, npr. poglej se kakšna si, kakšne joške imaš, kurba. (E17) Čeprav beseda kurba pride v kontekstu, ko zmanjka idej, kako človeka še užaliti. Zaznavam, da so žaljivke kot kurba in podobne med mladimi normalizirane, to je v njihovem načinu dialoga, slenga, s tem pridejo v srednjo šolo že od prej iz OŠ oz. od doma. Dogaja se na hodniku, tudi na stranišču. (E18)

8. Ali menite, da prepoznate vse oblike spolnega nadlegovanja na šoli?

Da, znam zaznati spolno nasilje med učenci. (D19)

Obravnava primerov

9. Kdo odda prijavo, pritožbo o spolnem nadlegovanju? Kolikokrat to opazite sami?

Učenci (E20), razredniki (E21), tudi starši. (E22) Jaz sem tudi veliko zaznala na hodniku, na dinamiki vedenja. (E23) Tudi naš varnostnik veliko vidi in zazna, nas opozori. (E24) Dobra stvar, ki jo imamo, je skrinjica pri vhodu v šolo, kjer lahko dijaki anonimno ali ne oddajo prijavo o nekem dogodku, nasilju – sploh če si ne upajo. (E25) Imamo tudi vprašalnik o počutju, socialni mreži, klimi v razredu in na šoli. (E26) To jim damo po prb. 3 mesecih v šoli. Če zaznamo, da se nekaj dogaja pa ga razdelimo kadarkoli.

10. Kakšen je protokol dela v primeru spolnega nadlegovanja? Katera orodja/pravila so vam na voljo? Se tu držite smernic za obravnavo medvrstniškega nasilja?

Opravimo razgovor s tistim, ki je žrtev oz. ki odda prijavo. (E27) Potem pokličemo tudi njene starše. (E28) Razgovor opravi tudi s storilcem (E28) in njegovimi starši. (E29) Če so kršitve zmerne, imam z njima več razgovorov. (E30) Če so kršitve hujše vključim druge institucije, (E31) 80% primerov rešimo sami, na šoli. Želim najti vzorce, ki so to vedenje povzročili in jih preoblikovati. (E32) Če je bila prijava anonimna in se noben po 3 dneh ne javi, naredimo neko preventivno zadevo v oddelku, če se dijak ne želi izpostaviti. (E33) Tako se žrtev zaščiti, se ji pove da bo za njo poskrbljeno, kljub temu da je ta anonimna.

11. Opišite, kako delate s povzročiteljem in kako z žrtvijo?

S povzročiteljem se pogovarjam o dovoljenih dejanjih, do tega zakaj se je za to odločil (E34), cilj je opolnomočenje, da tega vedenja več ne bo potreboval uporabljati. (E35) Z žrtvijo prav tako, delamo na opogumljanju, opolnomočenju. (E36) Sploh pri fantih je tega potrebno več, ker si ne upajo o tem govoriti, nekoga zatožiti, da ne bi izpadli šibki, reve. Z žrtvijo narediš plan opolnomočenja, zaščite. Vedno pa izhajam iz njih, kaj si želi, narediva načrt korakov, določiva časovni termin, pogledala vire ki jih ima. (E37) Če bo povedala, da zmore sama, ji pustim, če ne pa ji pomagam pri teh korakih. (E38)

12. Ali pri delu vključite še koga drugega?

Policijo, CSD, nevladne organizacije (Projekt Človek, DNK, Logout, PUM) (E39)

13. Kakšne so po vašem posledice spolnega nadlegovanja (za žrtev, storilca, razred, šolsko klimo)?

Če so prepoznane hitro, jim je takoj ponujena pomoč – jih ni, lahko se prvotno stanje še izboljša. (E40) Seveda pa ni vedno tako. Pri žrtvi se lahko poznajo izostanki od šole, umik. (E41) Če je storilec slišan, potem ne pride do večjih kazni, postopkov, izključitev. (E42) Je pa kdaj mladostnik že tako poškodovan, da potrebuje timsko obravnavo, psihološko obravnavo in mu šola več ne more pomagati. (E43) Ne želimo delati z njimi na način korenček, palica. Vedno je potreben razgovor, mladostnika je potrebno poslušati, k njemu pristopiti.

Podvprašanje: ali bi zaradi prepošiljanja golih fotografij dijaka izključili? Da, če so okoliščine take, da je bil namen spraviti nekoga v stisko, povzročiti psihično nasilje. Pri ukrepanju kaj s storilcem je odvisno tudi od vodstva, kako opredeli in vidi nek problem.

14. Kako ocenjujete svoje delo na tem področju? Kakšni so rezultati?

Vedno bi si želela več, ampak sem zadovoljna. (E44)

15. Ali vam socialno-delovna izobrazba nudi kakšno orodje za podporo učenkam ali učencem, ki so doživeli spolno nadlegovanje in katera to najbolj primerna?

Širino različnih znanj (E45), komunikacijske veščine, kako voditi pogovor (E46), opolnomočiti učence, raziskati več področij za učinkovitost pri delu in vedno izhajati iz uporabnika (E47) in ne iz sebe, kaj jaz menim, da bo zdaj za mladostnika prav. Želela bi se, da bi faks bolj poskrbel za našo prisotnost v šolstvu in nam dal znanje, kako poskrbeti tudi zase, več bi si želela supervizij.

16. Kako učence informirate in izobražujete o spolnem nasilju in spolnem nadlegovanju? Ali menite, da dovolj poznajo dejanja in vrste nasilja in nadlegovanja, da ga lahko tudi prepoznajo in prijavijo, če sem ji zgodi ali so priča temu nasilju?

Predvsem skozi predavanja s strani zunanjih izvajalcev (E48), skozi individualne razgovore, razgovore s starši in tudi učitelji, da se njih ozavešča, kako naj prepoznava te zadeve. (E49)

Dijaki znajo prepoznati ko se spolno nadlegovanje dogaja, ampak ne vsi, (E50) odvisno je od družinskih okoliščin. Največ se naučijo, ko se zgodi nek dogodek in se pravilno in primerno ukrepa, šele takrat bolj ozavestijo kaj je prav in kaj ne. (E51)

17. Kako bi ocenili njihova stališča glede te problematike, ga prepoznajo ali pa krivijo žrtve in jih ne jemljejo resno?

Dostop do informacij imajo dober (E52), je pa premalo kritičnosti.(E53) Šele ko se kaj zgodi njim ali komu drugemu bolj ozavestijo, se znajo postaviti zase ali se na nekoga obrnejo (mene, sošolce, starše, učitelje). Opažam, da velikokrat morajo preveriti, če dobro mislijo.

18. Ali vodite razredne ure na to temo? Opišite RU, ki ste jo/jih imeli.

Da, vključim se na pobudo razrednika, ali če se kaj zgodi, na pobudo dijaka. (E54) Imeli smo RU igre vlog o fizičnem izgledu, drži telesa. (E55) Ker velikokrat s svojo držo ali zaradi nje sprovcirajo konflikt. Večkrat pa povabimo še koga. Imela sem tudi RU o tem na koga se obrnit, ko pride do spolnega nasilja (E56), kako sem dosegljiva, na spletni strani imamo tudi vse informacije kaj narediti, ko zaznaš nasilje ali se nasilje zgodi tebi. Tudi o odnosih med fanti, da se sprejmejo med sabo, da se lahko zanesejo drug na drugega. (E57)

19. Ali ste imeli delavnice, projektne naloge na to temo? Opišite, kako je to potekalo.

Imeli smo s strani Logout-a. O varni uporabi interneta brez spletnega, tudi spolnega nadlegovanja. (E58)

20. Ali sodelujete z učitelji, razredniki, starši glede medvrstniškega spolnega nasilja? Kako?

Učitelje opremljam z znanjem, naj bodo pozorni, senzibilni (E59). Kako komunicirati z mladimi o tej temi. (E60) Za starše organiziramo kakšna predavanja o nasilju. (E61)

Intervju F, Spol: Ženski, Vrsta šole: Osnovna šola, Delovna doba na šoli: 18 let

1. Kaj razumete pod pojmom spolno nadlegovanje in katera dejanja vanj uvrščate?

Vse kar drugemu ne paše, ko se drugi otrok, oseba nelagodno počuti. (F1) To so lahko pogledi (F2), opazke, verbalno nadlegovanje, (F3) fizično. (F4)

2. Ali menite, da o spolnem nadlegovanju veste dovolj ali bi o tem želeli izvedeti več?

Da. (F5)

3. Ste se kdaj udeležili kakšnega izobraževanja na to temo? Če da, kdo ga je organiziral in koliko ste bili zadovoljni s pridobljenimi informacijami in znanjem?

Da, veliko izobraževanj sem imela skozi leta, ki so zajemale temo spolnega nasilja. (F6) To se je dogajalo skozi študijske skupine, skozi posvete s CSD-jem, policijo, okoliške šole smo se enkrat letno dobile in obravnavale tudi to tematiko (F7). Enkrat je Zavod za šolstvo povabilo strokovnjaka in smo imeli predavanje na to temo. Tudi naša fakulteta mi je postavila dobro podlago, npr. prof. Zaviršek in Urek. Iz faksa prideš s senzibilnim pristopom glede te tematike. (F8)

4. Ali vodstvo spodbuja udeležbo na izobraževanjih na to temo?

Bi me spodbudili, če bi si izbrala izobraževanje na to temo. (F9)

5. Ali menite, da je medvrstniško spolno nasilje prisotno na vaši šoli, ali se vam zdi to resen problem?

Je prisotno, to je na vsaki šoli. Ne bi rekla, da je to problem ali kritično na naši šoli. (F10) Ko se pojavi puberteta, raziskovanje s spolnostjo, se pojavi tudi spolno nadlegovanje.(F11) Kritično bi zame bilo, da ne bi učenci prišli povedat, ampak naši pridejo, vejo komu se zaupati, zato se mi ne zdi kritično. (F12)

6. Kolikšno je število primerov medvrstniškega nadlegovanja na šoli na letni ravni? Ali se v kakšnem obdobju pojavlja večkrat?

To je zelo težko oceniti, ne morem povedati za letno raven. Odvisno je od situacije, pogojeno je z vsem – kakšna je generacija, kakšni so otroci, kdaj grejo v puberteto, kako se razvrščajo po skupinah. (F13) Ni tudi primera vsako leto, potem pa jih je v enem letu več. To se dogaja v intervalih, težko mi je to opisati. (F14)

7. V kakšnih dejanjih, vedenjih se medvrstniško spolno nadlegovanje pojavlja na šoli? Katero je najpogostejše? Kje se dogaja, kje se zgodi največkrat?

Komentarji s strani fantov in tudi deklet. (F15) Včasih kakšna punca kaj spodbudi, napeljuje s stavki na spolne vsebine, na svoje telo. (F16) Punce postajajo ženske. Imam primer izpred mesecev, je punca v garderobi v kateri sploh ne bi smela biti, zadrževala se je tam. Zakaj? Nekaj je želela da se zgodi. Šlo je nekaj glede modrčka. Deček je bil z njo in očitno je šel predaleč. Nato so punce prišle povedat, da se je nekaj zgodilo.

Podvprašanje: kaj konkretno se je zgodilo? – ne vem, nisem si zapisala, tako da ti ne morem konkretno povedati. Nekaj glede teh spolnih vsebin, verjetno bi se je dotaknil. To je tako kot pri živalih, ki oddajajo signal. (F17) Širijo se tudi govorice kdo bi naj s kom kaj počel. Tu je bila v igri spet ta punca, ki je bolj v obdobju za akcijo. No govorili so, da je nek fant nekaj z njo imel. Ampak je bilo njo potem glede tega sram. Nato se je skregala z dekleti in je potem prišlo ven, da sta ona dva nekaj imela. Ta fant je bil malo starejši pa vedno je bil tak za akcijo, žigolo. Trikrat ali štirikrat se nam je zgodilo tudi spletno spolno nasilje, v smislu pošiljanja golih fotografij. (F18) Tega je več prid dekletih s posebnimi potrebami, ki težje vidijo, razumejo širšo sliko takšnega dejanja. (F19) Hitro se zabriše meje, kdaj gre za spolno nadlegovanje. (F20) Garderoba, stranišče, avla, temnejši deli šole. V avli imamo sedežne fotelje in potem tam drug čez drugega sedijo. (F21)

8. Ali menite, da prepoznate vse oblike spolnega nadlegovanja na šoli?

Jaz opazim stvari, ampak je težko razbrati kaj nekomu ugaja in kdaj prekorači mejo, ko gre za spolno nadlegovanje, ko je osebi neprijetno. (F22) Na videz to ne moraš zaznati, to moraš potem z vsakim opraviti razgovor (F23)

9. Kdo odda prijavo, pritožbo o spolnem nadlegovanju? Kolikokrat to opazite sami?

Največkrat se pritožijo dekleta sama (F24), oz. pride žrtev s 2, 3 sošolkami in potem one govorijo v njenem imenu. Ko jaz kaj vidim, vedno ukrepam, ne glede za kakšno obliko nasilja gre. (F25)

10. Kakšen je protokol dela v primeru spolnega nadlegovanja? Katera orodja/pravila so vam na voljo? Se tu držite smernic za obravnavo medvrstniškega nasilja?

Še nikoli nismo imeli tako hudega primera, razen pošiljanja golih fotografij, da bi morali prijaviti na policijo. (F26) So pa učenci seznanjeni, kdaj pride policije, katera dejanja zahtevajo poseg policije. Če je problem v oddelčni skupnosti, ko je vpletenih več, potem to z razrednikom rešujemo v razredu, skozi pogovore, razredne ure. (F27)

11. Opišite, kako delate s povzročiteljem in kako z žrtvijo?

Sicer pa največ truda vložim pri delu z žrtvijo. (F28) Opraviva razgovor, jo opolnomočim, povem da je pogumna da je povedala. (F29) Povem ji, da sem ji na voljo, da lahko pride na razgovor kadarkoli hoče. S povzročiteljem izpeljem svetovalni pogovor, tak strožji pogovor. (F30) Prvo mi on pove, kaj se je zgodilo, kako on vidi svoje dejanje. (F31) Če reče, da je žrtev sama to hotela, razčistiva še to temo. Povem mu, da ne pomeni ne. (F32) Pokažem mu še šolska pravila in mu glede na kategorijo dejanja predstavim posledice, ki ga doletijo, ko se to zgodi oz. če se bo še nadaljevalo. To je po navadi dovolj. (F33) Moram reči, da so naši učenci zelo pridni, sicer

se kdaj med sabo pohecajo, ampak vsega jim ne moramo vzeti stran. Ni vse alarmantno. Če se fantje malo pohecajo, polovijo to še ni nasilje. Saj ne mislim v spolnem nasilju, ampak da se malo lovijo in potem hitro pride do nečesa. (F34) Čeprav jim vseeno ponavljam, kako se morajo obnašat.

12. Ali pri delu vključite še koga drugega?

Pri pošiljanju golih fotografij smo vključili policijo, s tem pa potem še staršem posredujem vire, naslove, kam se obrniti, ko se to zgodi. (F35) Npr. napotim jih na CSD, safe.si, spletno oko.

13. Kakšne so po vašem posledice spolnega nadlegovanja (za žrtev, storilca, razred, šolsko klimo)?

Žrtev – se odmakne, ne želi priti več v šolo (F36) , govorice/opazke se preselijo potem popoldne na socialna omrežja (F37) Storilec – glede na naš protokol oz. pravila posledice ki sledijo kršitelju, ki je storil lažjo ali zmerno kršitev glede spolnega nadlegovanja, npr. komentarji, enkratni dotik: prvo je razgovor, ki ga najbolj favoriziram, se mi zdi najpomembnejši (F38), nato mora napisati spis o svojem vedenju, kaj je storil narobe, kako bo popravil storjeno napako. (F39) Če se težava ne neha, sledi mediacija z žrtvijo in storilcem. (F40) Če se kršitev ponovi še v tretje sledi vzgojni opomin po zakonu o OŠ. (F41) Včasih je učencu potrebno dati le kompas, ker sploh ne ve, da nekaj počne narobe. Razred – to smo enkrat opazili, da so postali konfliktni, so se začele pojavljati govorice. (F42)

14. Kako ocenjujete svoje delo na tem področju? Kakšni so rezultati?

V redu, dobro mi je ker vem, da mi zaupajo in sodelujejo z mano. (F43) Vem, da znajo zaznati pri sebi nesprejemljiva dejanja. (F44)

15. Ali vam socialno-delovna izobrazba nudi kakšno orodje za podporo učenkam ali učencem, ki so doživeli spolno nadlegovanje in katera to najbolj primerna?

Svetovalni pogovor (F45) , vživiljanje v drugega, občutljivost (F46), videti širšo sliko, situacijo/ozadje učencev. (F47) Zelo pomembno mi je to, da zagovarjaš učence. Kar so mi kolegi učitelji kdaj očitali. Ampak če otrok doma in v šoli nima podpore, seveda bom na otrokovi strani in ga podpirala, zagovarjala.

16. Kako učence informirate in izobražujete o spolnem nasilju in spolnem nadlegovanju? Ali menite, da dovolj poznajo dejanja in vrste nasilja in nadlegovanja, da ga lahko tudi prepoznajo in prijavijo, če sem ji zgodi ali so priča temu nasilju?

Veliko skozi filme, pogovor, razne igre, debata. (F48) Delo s celotnim oddelkom, da se prilagodi dinamika oddelku, glede na dogodek, ki se je zgodil. Predvsem pa delo sproti, ko je situacija aktualna. (F49) Učence in učenke opogumljam, opolnomočim, ponavljam jim naj povejo, ko se kaj zgodi. (F50) In tudi jih ne obsojam, ko ugotovim, da je učenka en del tega dejanja sprožila sama, takrat to ne vzamem tako, želim se pogovarjati o tem da ceni svoje telo, da se spoštuje. (F51) Vem pa da tu zadaj se dogaja marsikaj. Pri temu dekletu o kateri govorim, ki da je to pozornost spodbujala nase, je obtožila očima fizičnega nasilja. (F52) Rekla bi, da znajo in dekleta in fantje prepoznati spolno nadlegovanje. (F53) So fantje ki so bolj 'živi' in fantje, ki bi bili lahko po obnašanju bližje puncam in ravno ti veliko opazijo, znajo veliko povedati o dogajanju. Vedno pa obstajajo posamezniki, tudi na naši šoli, ki tega ne znajo ali zmorejo.

17. Kako bi ocenili njihova stališča glede te problematike, ga prepoznajo ali pa krivijo žrtve in jih ne jemljejo resno?

Težko je to splošiti, ne morem tega. To je zelo odvisno od generacije. Rekla bi, da imajo prava stališča, ampak je vse odvisno od dinamike odnosa, situacije. (F54) Včasih se nekaj zgodi, ocenijo da žrtev spodbudi neko dejanje, storilca. In potem rečejo, da je kriva žrtev. (F55)

18. Ali vodite razredne ure na to temo? Opišite RU, ki ste jo/jih imeli.
- Ko pride do nekega dogodka imamo v razredu RU, čeprav je nimamo razpisane na urniku, tako da me mora učitelj eno svojo uro odstopit. Imam različne variante. Lahko, da je samo debata, če je oddelek odprt, komunikativen. (F56) Potem sem imela uro, ko so na list narisali zrcalo in ga podali naprej od sošolca do sošolca, tam pa potem sošolci vpišejo, si podelijo pozitivna mnenja, komentarje. To moraš strokovno izvesti, poveš kaj smeš napisati in kaj ne. (F57)
19. Ali ste imeli delavnice, projektne naloge na to temo? Opišite, kako je to potekalo.
- Ne. (F58)
20. Ali sodelujete z učitelji, razredniki, starši glede medvrstniškega spolnega nasilja? Kako?
- Roditeljski sestanek ulica v otroški sobi, vsebine spolnega nadlegovanja. Povabili smo zunanjega strokovnjaka za to. (F59) Učitelji na naši šoli so seznanjeni s pravili, veliko opazijo in mi povejo, ko se kaj zgodi (F60) Opolnomočenje staršev, ko pride do hujših kršitev t.j. pošiljanje golih fotografij. Na potenje na različne vire, nudenje pomoči, pogovora. (F61)

8.2. Priloga 2: Odprto kodiranje

Intervju A

OZNAKA	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA
A1	Vse kar posega v intimo	Poseg v intimo	Definiranje spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
A2	..je verbalno..	Besedno spolno nadlegovanje	Definiranje spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
A3	..fizično..	Telesno spolno nadlegovanje	Definiranje spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
A4	..kjer mu ni več prijetno...	Spolno nadlegovanje je ko človek občuti neprijetnost	Definiranje spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
A5	Da, skozi vsa leta izkušenj, menim da vem dovolj o spolnem nadlegovanju.	Samozavestno znanje o spolnem nadlegovanju	Znanje o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
A6	Da, spomnim se, da enkrat sem šla na eno takšno izobraževanje	Šsd se je udeležila izobraževanja o spolnem nadlegovanju	Izobraževanja o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
A7	Ne spomnim se kdo je to organiziral	Ne pozna organizatorja	Izobraževanja o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
A8	Vodstvo meni prepusti svobodno izbiro	Izbira izobraževanj	Izobraževanja o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja

				nadlegovanja
A9	odločim se sama na katera usposabljanja se prijavljam, seveda glede na potrebe, ki jih opazim	Lastna odločitev glede izbire izobraževanj	Izobraževanja o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
A10	Vsak problem, ki ga imamo rešimo sproti, tako da to ne postane potem neka problematika naše šole	Sprotno reševanje problemov	Prisotnost medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
A11	Smo pa imeli več resnejših incidentov	Resnejši problemi MSN	Prisotnost medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
A12	Težko rečem koliko je primerov	Nezmožnost ocene števila primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Število primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja na letni ravni	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
A13	Je pa vedno največ problemov v prvem letniku, ko pridejo novi dijaki. To traja 2 do 3 mesece. Dokler se ne podredijo pravilom, ugotovijo kakšni ukrepi sledijo. Prvi letniki so še vedno zelo otročji, igrivi in mi jih takoj želimo naučiti, kako postati odrasel, se primerno vesti.	V obdobju prvega letnika, zaradi nepoznavanja pravil	Število primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
A14	Veliko je dotikanja, trepljanja mednožja med fanti	Telesno spolno nadlegovanje	Oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
A15	...dotikanje deklet za prsi, zadnjico..	Telesno spolno nadlegovanje	Oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
A16	različni neprimerni komentarji	Besedno spolno nadlegovanje	Oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
A17	To se dogaja po hodnikih in zunaj	Spolno nadlegovanje se vrši na hodnikih in zunaj šole	Kraj dogajanja medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
A18	Tudi verbalno nadlegovanje s strani učitelja	Besedno spolno nadlegovanje s strani učitelja	Besedno spolno nadlegovanje	Spolno nadlegovanje s strani učiteljev
A19	ali pa ko se je učenec zagledal v transspolno osebo in šele kasneje ugotovil njeno spolno identiteto in jo takrat začel žaliti, nadlegovati, z njo obračunavati	Homofobično spolno nadlegovanje	Oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
A20	Tudi primer hudega nadlegovanja, zalezovanja fanta, ki ga je dekle zapustilo in smo morali oddati prijavo na policijo.	Telesno spolno nadlegovanje	Oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli

A21	Jaz ne hodim naokoli, tako da težko to vidim.	Ne vidi medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Prepoznavanje medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
A22	Mi delamo res na tem, da dijaki sami prepoznajo nadlegovanje in to poročajo	Prijavo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju oddajo učenci	Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
A23	oz. da to opazijo učitelji, ki so zelo senzibilni za te stvari	Učenje učiteljev, da prepoznajo spolno nadlegovanje	Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
A24	Po navadi prijave oddajo učenci sami, toliko smo jih že 'natrenirali', da vedo, da morajo oddati prijavo.	Prijavo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju oddajo učenci	Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
A25	Tudi kdaj učitelji sporočijo, da se nekaj dogaja.	Prijavo o MSN oddajo učitelji	Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
A26	Tudi starši kdaj sporočijo, če stvari ostanejo neopažene, ampak bolj poročajo o stvareh, ki se zgodijo izven šole	Prijavo o MSN oddajo starši	Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
A27	Najprej pove žrtev kaj se je zgodilo	Žrtev pove potek dogodkov	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
A28	Nato se pokliče še povzročitelja in še on pove kaj se je zgodilo	Povzročitelj pove potek dogodkov	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
A29	Če je potreba, odvisno od primera, se kdaj tudi vsi skupaj soočimo	Soočenje žrtve in povzročitelja	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
A30	Vedno se držimo smernic, pri vsakem primeru se držimo istega protokola -glede razgovorov, kaznovanja	Smernice in protokol dela sta vedno ista	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
A31	..da se čim bolj zaveda kaj je storil, kaj to dejanje pomeni, kako zgleda navzven, tako da poskuša vzpostaviti sočutje z žrtvijo, sprejeti odgovornost, se zavedati da je vedenje neprimerno.	S povzročiteljem se ŠSD pogovori o pomenu njegovega dejanja za žrtev in sprejemanju odgovornosti	Protokol dela s povzročiteljem	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
A32	Potem pretehtam, če je razumel. Če ni, se pokliče starše, se podeli ukrep, če je kršitev več – dijaka izključimo	Podeljevanje ukrepa ali izključitev, če povzročitelj ne sprejme odgovornosti za svoje ravnanje	Protokol dela s povzročiteljem	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
A33	Če pa vidimo, da dijak sprejema odgovornost, se popravi, izboljša pa postopek	ustavljanje postopka, ko se povzročitelj	Protokol dela s povzročiteljem	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega

	ustavimo	poboljša, sprejme odgovornost		nadlegovanja
A34	Z žrtvijo delamo tako, da se opolnomočijo... da se destabilizira in vzpostavi svoje mesto v razredu.. Opolnomočimo jih tako, da se učijo veščine – kako reči ne in podobno.. opolnomočenje dijaka in njegova ponovna stabilizacija	Opolnomočenje in ponovna stabilizacija žrtve skozi učenje različnih veščin	Protokol dela z žrtvijo	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
A35	Da po navadi razrednike in starše	Vključevanje staršev in razrednikov v obravnavo primera medvrstniškega nasilja	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
A36	Nekajkrat smo morali oddati prijavo na policijo.	Vključevanje policije v primer medvrstniškega spolnega nasilja	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
A37	Mislim, da se ozračje v razredu, na šoli ne poslabša kaj dosti. Mladostniki hitro predeljujejo stvari, ko začutijo da so varni, da se bo za njih poskrbelo. Vedo, da sem jim na voljo, da se bodo stvari uredile, vedo da bo vsak povzročitelj dobil določeno kazen	Razredna klima se ne poslabša, ker mladostniki vedo, da bo šola poskrbela za njih in da bo povzročitelj dobil kazen	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja v razredu	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja
A38	Žrtev, ki je šibkejša gre vedno čez proces zaščite, skozi svetovani pogovor delam z njo, tako da ne bo občutila nekih posledic	ŠSD dela na tem, da za žrtev ne bo posledic	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za žrtev	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja
A39	Kršitelja pa čaka kazen po meri kršitve	Kazen za povzročitelja je odvisna od kršitve	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za povzročitelja	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja
A40	Dobro in menim, da so rezultati dobri, učinkoviti.	Pozitivni rezultati	Ocena lastnega dela na področju medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
A41	Ko prideš v službo z izobrazbo socialnega delavca nisi dovolj opremljen. Potrebujete kup enih izkušenj, ki jih moraš pridobiti	Izobrazba socialnega dela ni zadostna, potrebne so izkušnje	Orodja socialnega dela	Šibka področja SD v šoli
A42	Mi je pa socialno delo dalo znanje o delu z družino	Znanje o delu z družino	SD z družino	Orodja SD v šoli
A43	o vodenju svetovalnega pogovora	Vodenje svetovalnega pogovora	Spretnosti SD	Orodja SD v šoli
A44	Vsako leto imajo dijaki prvega letnika dvourno predavanje o zdravi in varni spolnosti, to predavanje	Dvourno predavanje za dijake o zdravi in varni spolnosti	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju

	vodijo študenti medicinske fakultete in tam govorijo tudi o spolnem nasilju		nadlegovanju	
A45	Po tem ko imajo to predavanje, menim da imajo dovolj znanja in prepoznavajo oblike spolnega nadlegovanja	Po predavanju imajo dovolj znanja glede spolnega nadlegovanja	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
A46	Ne. Izjemoma imam kdaj razredno uro na temo spolno nasilje, če se zgodi nek hud incident	RU le ob hujšem incidentu	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
A47	Ne. Ta tema je izključno namenjena za prvi letnik v sklopu prej omenjenega predavanja.	Nimajo delavnic o spolnem nadlegovanju	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
A48	Nekateri učitelji in starši imajo seksističen pogled na tovrstne stvari. Tako da se z učitelji poskušam čim več pogovarjati, opozarjati in zatreti to miselnost	Učitelje, ki so seksistični SSD opozarja in se z njimi pogovarja	Delo z učitelji	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
A49	Starejše generacije imajo res to zelo zakoreninjeno. Tudi s starši se poskušam o tem pogovoriti.	SSD se s starši pogovarja o seksističnih pogledih (glej izjavo gor)	Delo s starši	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju

Intervju B

OZNAKA	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA
B1	Zame je spolno nadlegovanje lahko že zelo majhna stvar	Pod spolno nadlegovanje šteje majhne stvari	Definiranje spolnega nadlegovanja	Usposobljenost SSD na področju spolnega nadlegovanja
B2	že dotik, ki je neprimeren, ki osebi ne odgovarja	Telesno spolno nadlegovanje	Definiranje spolnega nadlegovanja	Usposobljenost SSD na področju spolnega nadlegovanja
B3	besede, komentarji, ki so neprimerni	Besedno spolno nadlegovanje	Definiranje spolnega nadlegovanja	Usposobljenost SSD na področju spolnega nadlegovanja
B4	Strokovni delavci na šoli moramo biti zelo občutljivi za te zadeve, ne smemo se delati da tega ni, ne smemo tega spregledati	Občutljivost za medvrstniško spolno nadlegovanje	Znanje o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost SSD na področju spolnega nadlegovanja
B5	Menim, da vem dovolj	SSD pozitivno ocenjuje svoje znanje o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Znanje o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost SSD na področju spolnega nadlegovanja
B6	Če bi si želela iti na kaj takega, bi vodstvo to odobrilo	Vodstvo odobri vsa izobraževanja	Izobraževanja o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost SSD na področju spolnega nadlegovanja

				nadlegovanja
B7	.. pravilo ne dotikanja. Imamo zelo stroga pravila glede dotikanja, objemanja, poljubljanja. To je bilo še preden sem prišla na šolo, da bi se zmanjšali raznorazna nadlegovanja.	Prepoved dotikanja in poljubljanja za zmanjšanje medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Šolska pravila	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
B8	Problem vidim pri dijakih nižje poklicne šole	Največ spolnega nadlegovanja je med dijaki nižje poklicne šole	Prisotnost medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B9	Na nižji poklicni šoli so dijaki, ki so prišli iz OŠ z nižjim izobrazbenim standardom	Med dijaki z nižjim izobrazbenim standardom	Prisotnost medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B10	...imajo motnje v duševnem razvoju	Dijaki z motnjami v duševnem razvoju	Prisotnost medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B11	Oni se glede tega vedejo drugače, ne razumejo kaj je spolno nadlegovanje...ne razumejo da udarec po zadnjici ni primeren	Nerazumevanje spolnega nadlegovanja	Prisotnost medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B12	Nekatera dekleta vedo da ni prav, jim ni všeč	Nekaterim dekletom spolno nadlegovanje ni všeč	Prisotnost medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B13	Pri drugih pa opazimo, da se jim dopade pozornost fantov, to sprejemajo kot naklonjenost, jim ugaja	Normalizacija spolnega nadlegovanja	Prisotnost medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B14	Manjših kršitev je več	Več manjših kršitev	Število primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
B15	...hujših pa prb. 3-5 na leto	3-5 hujših kršitev na leto	Število primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja na letni ravni	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
B16	V prvem letniku je tega največ, dokler ne ponotranjijo pravil glede dotikanja, na začetku še malo preizkušajo	Največ MSN je v prvem letniku dokler ne spoznajo pravil	Obdobje, ko se medvrstniško spolno nadlegovanje največkrat pojavlja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
B17	Največ je dotikanja	Telesno spolno nadlegovanje	Oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B18	..neprimernih komentarjev ali šal..	Besedno spolno nadlegovanje	Oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B19	..navadno iz strani fantov do punc..	Fantje kot povzročitelji MSN	Oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B20	..razpošiljanje golih slik	Vizualno spolno	Oblike	Obseg

		nadlegovanje	medvrstniškega spolnega nadlegovanja	medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B21	To se dogaja zunaj, na hodniku med odmori	MSN se dogaja na hodniku, med odmori.	Kraj dogajanja medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B22	Tudi v razredu se to dogaja, predvsem na nižji poklicni smeri	Spolno nadlegovanja se na nižji poklicni šoli dogaja v razredi	Kraj dogajanja medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B23	Da, trudim se biti čim bolj občutljiva	Občutljivost do medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Prepoznavanje medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
B24	Vem pa da vsega ne morem opaziti	Medvrstniškega spolnega nadlegovanja ne more vedno opaziti	Prepoznavanje medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
B25	A ko vidim, se vmešam v situacijo, jih opozorim.	Opozarjanje dijakov glede spolnega nadlegovanja	Prepoznavanje medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
B26	Pri nas so to učitelji, kar mi je zanimivo	Prijavo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju oddajo učitelji	Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B27	Včasih pridejo dijakinje, ki so prejele neko golo sliko in ne vedo, kaj naj sedaj	Prijavo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju oddajo dijakinje	Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B28	..ali pa se pritožijo nad fantom, ki jim gre na živce, ker vedno nekaj komentira	Prijavo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju oddajo dijakinje	Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B29	Ja imamo navodila glede medvrstniškega nasilja in se jih držimo	Držijo se pravil o medvrstniškem nasilju	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B30	Na pogovor pokličemo žrtev	Pogovor z žrtvijo	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B31	..nato še povzročitelja	Pogovor s povzročiteljem	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B32	..pokličemo njene starše	Pogovor z žrtvinimi starši	Protokol dela z žrtvijo	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B33	če je incident večji prav tako jim svetujemo, da se v primeru hujših kršitev obrnejo na policijo	Na potenje staršev na policijo	Protokol dela z žrtvijo	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B34	mu določimo kazen, zato da dejanju sledi neka posledica	Povzročitelj dobi kazen	Protokol dela s povzročiteljem	Obravnava primerov medvrstniškega

				spolnega nadlegovanja
B35	Želimo mu predstaviti posledice njegovega ravnanja, npr. kakšne psihološke posledice lahko ima to za žrtev, tudi samomor so že storile žrtve spolnega nadlegovanja	Povzročitelju se predstavijo posledice spolnega nadlegovanja	Protokol dela s povzročiteljem	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B36	Kršitelja se po navadi kaznuje z ukorom	Kršitelj dobi ukor	Protokol dela s povzročiteljem	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B37	...smo se odločili, da starše napotimo na policijo, naj prijavo podajo sami, ker je to hitreje	Šola sama ne odda prijave MSN na policijo	Protokol dela z žrtvijo	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B38	Ne. Tudi dijakinje, ki so po navadi žrtve si ne želijo tega. Strah in sram jih je. Prav tako je sram družine	Starši sami velikokrat ne oddajo prijave spolnega nadlegovanja na policijo	Protokol dela z žrtvijo	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B39	Vedno vključimo razrednika. Nisem še sodelovala pri primeru, kjer bi vključili koga drugega	V primer vključijo le razrednika	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B40	Za šolsko klimo ne vidim, da bi se spremenila po tem, ko se kaj zgodi na šoli	Na šolski klimi ni posledic zaradi MSN	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šolski klimi	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B41	..ne vidim velikih sprememb, odvisno sicer od posameznika, ampak po navadi se še naprej vede podobno, impulzivno	Pri kršitelju ni vidnih posledic nadlegovanja	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za povzročitelja	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B42	dekletih pa opazim, da se potuhnejo, se postavijo bolj na stran, da so manj opazne	Žrtve spolnega nadlegovanja so manj opazne, potuhnjene	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za žrtev	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B43	Si pa mislim, da imajo žrtve lahko neke psihološke posledice	Žrtve imajo lahko psihološke posledice	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za žrtev	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B44	Dobro	Šsd svoje delo ocenjuje dobro	Ocena lastnega dela na področju medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B45	Vidim, da se tekom časa šolanja, dijaki začnejo bolj odgovorno obnašati	Dijaki se skozi čas odgovorneje obnašajo	Ocena lastnega dela na področju medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
B46	Dal mi je občutljivost	Občutljivost	Spretnosti SD	Orodja SD v šoli
B47	Pa tudi pojem vsakdanjega/ razumljivega govora	Spretnost vsakdanjega	Spretnosti SD	Orodja SD v šoli

		pogovora		
B48	Manjka pa mi znanje z otroki z motnjami v duševnem razvoju	Znanje o otrocih z motnjami v duševnem razvoju	Spretnosti SD	Šibka področja SD v šoli
B49	Skozi pogovore o odnosih, kako se primerno obnašati, kako se primerno pogovarjati, spoštovanju pravic drugega	Preventivno delo se izraža v pogovorih o odnosih, primernem obnašanju, spoštovanju pravic drugih	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
B50	Dijaki nimajo znanja, kaj vse spada pod spolno nadlegovanje	Dijaki ne poznajo vseh oblik spolnega nadlegovanja	Ozaveščenost učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
B51	Vse, ki delajo z mladimi je treba izobraževati na temo spolnosti	Izobraževanje zaposlenih o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Ozaveščanje učiteljev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
B52	Premalo poznajo to tematiko, so dokaj konservativni	Dijaki premalo vedo o spolnem nadlegovanju	Ozaveščenost dijakov o spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
B53	najbolj se mi zdi da je to odvisno od kulturnega ozadja dijakov	Na stališča o spolnem nadlegovanju vpliva kulturno ozadje dijakov	Ozaveščenost dijakov o spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
B54	Dijaki v gimnaziji ali pa na 3,4 letni šoli so mogoče že bolj progresivni	Starejši dijaki imajo bolj progresivna stališča glede spolnega nadlegovanja	Ozaveščenost dijakov o spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
B55	Ampak naši dijaki prihajajo res iz zelo raznolikih okolij in situacij – rejniške družine, iz zavoda, iz kmetov, iz različnih verskih in etničnih okolij. Pri njih opazimo bolj spolno stereotipna prepričanja	Na stereotipna prepričanja o spolnem nadlegovanju vpliva okolje, verska in etnična pripadnost	Ozaveščenost dijakov o spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
B56	Vsak teden RU vodijo razredniki	Razredne ure vodijo razredniki	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
B57	Vem da teme niso eksplicitno o spolnem nadlegovanju, ampak o odnosih, povezovanju v razredu, nasilje na spletu, itd	Razredne ure se eksplicitno ne dotikajo spolnega nadlegovanja	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
B58	Ne	ŠSD ni imela delavnic na temo medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
B59	S starši sodelujemo, tako da jih obveščamo, jih po potrebi opolnomočimo, če je prišlo do	Obveščanje in opolnomočenje staršev, če se zgodi	Delo s starši	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega

	hujšega incidenta	hujši incident		nadlegovanja
B60	Nekateri starši odklonijo sodelovanje če pride do večjih incidentov, kot so gole slike, to vidijo kot sramoto	Starši občutijo sram in odklonijo sodelovanje	Delo s starši	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja

Intervju C

OZNAKA	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA
C1	da se učenci nazivajo z opolzkimi besedami, namigovanj na seks	Besedno spolno nadlegovanje	Definiranje spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
C2	otipavanje	Telesno spolno nadlegovanje	Definiranje spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
C3	Okvirno znanje imam, a si bi želela še več	ŠSD želi nadgraditi znanje o spolnem nadlegovanju	Znanje o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
C4	..je bilo kdaj omenjeno le pri izobraževanju o nasilju na splošno	ŠSD se je o spolnem nadlegovanju seznanila v sklopu izobraževanj o nasilju	Izobraževanja o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
C5	Zaenkrat ga še ni bilo, vem pa da mi me podprli, če bi se želela tega udeležiti.	Vodstvo bi jo podprlo glede izobraževanja o spolnem nasilju	Izobraževanja o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
C6	Ja se dogaja, ampak tega ni veliko. Ne vidim kot neke problematike.	Medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli ni veliko in ni problematično	Prisotnost medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
C7	To se dogaja v posebnih programih pri učencih od 13,14. leta naprej	Medvrstniško spolno nadlegovanje je prisotno pri učencih nad 13. letom starosti	Prisotnost medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
C8	Primerov spolnega nadlegovanja na šoli so prb. 3 na leto.	Medvrstniško spolno nadlegovanje se zgodi trikrat letno	Število primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
C9	Pojavlja se pri vstopu v puberteto	MSN se pojavi, ko se začne puberteta	Prisotnost medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
C10	Pošiljanje slik s spolno vsebino prenesenih s spleta	Vizualno spolno nadlegovanje	Oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
C11	namigovanje na spolnost, komentarji	Besedno spolno nadlegovanje	Oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli

C12	Najpogostejše je otipavanje, ščipanje	Telesno spolno nadlegovanje	Oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
C13	Največkrat se dogaja na hodniku ali v času podaljšanega bivanja	Kraj dogajanje je na hodniku in v PB	Kraj dogajanja MSN	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
C14	Opazim in vidim vse, ker ni veliko učencev na šoli.	ŠSD opazi vse oblike spolnega nadlegovanja	Prepoznavanje medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
C15	Po navadi se pritožijo učenci	Učenci oddajo prijavo o MSN	Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
C16	ali pa mi je kdo od učiteljev sporočil, da se nekaj dogaja	Učitelji oddajo prijavo o MSN	Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
C17	Učenci so navajeni, da ko jim je kaj nelagodno, pridejo povedat.	Učenci vedo, da lahko poročajo o nelagodnosti	Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
C18	Jaz kdaj opazim, ampak jih ne nadzorujem veliko, to delajo učitelji	ŠSD postopka obravnave nikoli ne začne sama	Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
C19	Ne delam po priročniku.	ŠSD se ne drži priročnika o medvrstniškem nasilju	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
C20	Našim učencem je potrebno prilagoditi zadevo, jim drugače razložiti	Učenci potrebujejo prilagojeno razlago	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
C21	vedno opravi razgovor z žrtvijo	Razgovor z žrtvijo MSN	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
C22	učiteljem ki je bil zraven ga vprašam če je kaj videl, opazil	Razgovor z učiteljem, ki je bil prisoten pri MSN	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
C23	Na koncu pokličem še povzročitelja.	Razgovor s povzročiteljem MSN	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
C24	Preverim pa tudi, ali se je situacija odvila v sklopu igre in je bil nek dotik povzročen ponesreči ali zanašalč	ŠSD preveri ozadje situacije, če je bilo to po nesreči	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
C25	Z žrtvijo opravi razgovor, vprašam jo kaj se je zgodilo, kje, ali je bil še kdo zraven, ali je bil kdo od učiteljev zraven, ali je kdo kaj rekel.	Z žrtvijo opravi razgovor o poteku dogodka	Protokol dela z žrtvijo	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
C26	Povem ji, da je dobro, da je povedala, da ni prav kar se je zgodilo	Žrtvi da potrdilo, da je ravna prav, ko se je zaupala ŠSD	Protokol dela z žrtvijo	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja

				nadlegovanja
C27	pogovarjava se o njenih občutjih	Pogovor o žrtvinih občutjih	Protokol dela z žrtvijo	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
C28	in ji potrdim, da je ta dejanja vedno potrebno prijaviti komurkoli zaupa na šoli – meni ali učiteljem, ali pa staršem in potem oni sporočijo meni	Pogovor o smiselnosti prijave spolnega nadlegovanja	Protokol dela z žrtvijo	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
C29	Z žrtvami vadimo to, da se postavijo zase, da se branijo in jih spodbujamo, da to poročajo naprej	Opolnomočenje žrtve	Protokol dela z žrtvijo	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
C30	pozorna sem na to, da ga ne napadem, ampak ga vprašam, če ve zakaj je pri meni v pisarni, ali se je kaj takega zgodilo	Pogovor s povzročiteljem o dogodku MSN	Protokol dela s povzročiteljem	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
C31	Učitelja, ki je bil zraven, razrednika	V razgovor vključi prisotnega učitelja in razrednika	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
C32	včasih tudi starše, ko je kršitev hujša	Ob hujši kršitvi vključi še starše	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
C33	Povzročitelj po navadi ne dobi ukora, saj gre za otroke s posebnimi potrebami, ne razumejo tovrstnih dejanj kot odklonskih.	Zaradi otrok s PP za MSN ni kazni	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za povzročitelja	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja
C34	Da bi dobil ukor bi moral npr. povzročitelj žrtev siliti v spolni odnos ali biti bolj agresiven, nasilen pri otipavanju	Kazen bi učenec dobil ob siljenju žrtve v spolni odnos ali drugem nasilnem vedenju	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za povzročitelja	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja
C35	to so večinoma dekleta, vendar ne vidim sprememb	Pri žrtvah ne vidi posledic MSN	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za žrtev	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja
C36	Razredna klima se bistveno ne spremeni, če se zgodi spolno nadlegovanje.	Ne vidi sprememb v razredni klimi po MSN	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za razredno klimo	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja
C37	Mogoče za dan ali dva ko se kaj zgodi	Za dan ali dva se lahko zaznajo spremembe v razredni klimi	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za razredno klimo	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja
C38	če nekdo sošolki reče kurba, to besedo analiziramo – kaj zares pomeni, kako bi se storilcu zdelo, če bi to kdo rekel njegovi sestri ali mami.	Učencu neprimerne spolne komentarje razložijo na primeru mame, sestre	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
C39	Če učencem s posebnim	Učenci s PP	Ozaveščanje	Preventivno delo o

	programom stvari razložimo na konkreten primeru, se bolj zavedajo, razmislijo in to nekaj časa ostane v njihovi zavesti	potrebujejo konkretno razlago, analizo	učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	medvrstniškem spolnem nadlegovanju
C40	Rekla bi, da zaradi tega, so rezultati dobri	ŠSD delo na področju MSN ocenjuje kot dobro	Ocena lastnega dela na področju medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
C41	Tu sem pridobila znanje o vodenju pogovora	Znanje o vodenju pogovora	Spretnosti socialnega dela	Orodja SD v šoli
C42	dajanju podpore	Nudjenje podpore	Spretnosti socialnega dela	Orodja SD v šoli
C43	in kako skozi to raziskati učenčeve potrebe in vire moči, vire opolnomočenja, da učenca neko dejanje ne bi zaznamovalo ali da bi našli rešitev za izhod iz neke situacije	Perspektiva moči	Spretnosti socialnega dela	Orodja SD v šoli
C44	Imamo razredne ure	Razredne ure	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
C45	igramo igro socialne vloge	Igra socialnih vlog	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
C46	učenci imajo predmet spolne vzgoje	Učni predmet spolne vzgoje	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
C47	na šoli imamo brošure o spolnosti kjer je vse razloženo na preprost način	Brošure o spolnosti	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
C48	imamo zdravstveno vzgojo v sklopu tega imajo eno uro predavanja o spolnosti in nadlegovanju	Predavanje o spolnosti in nadlegovanju	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
C49	učenci znajo prepoznati oblike spolnega nadlegovanja. Vedo, kakšna dejanja so jim nelagodna, neprimerna	Učenci na sebi prepoznajo spolno nadlegovanje in vedo kaj jim predstavlja nelagodje	Ozaveščenost učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
C50	Kot opazovalci pa ne prepoznajo spolnega nadlegovanja	Učenci kot opazovalci ne znajo prepoznati spolnega nadlegovanja	Ozaveščenost učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
C51	Tega pri njih ni zaznati, da bi krivili žrtve	Učenci za spolno nadlegovanje ne krivijo žrtev	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem

			spolnem nadlegovanju	nadlegovanju
C52	Večkrat to vodijo učitelji	RU po navadi vodijo učitelji	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
C53	razredna ura o tem da če ti je sošolka lepa, je ne smeš kar tako pobožati, se je dotikati. Vedno moraš vprašati za dovoljenje. Če pa to storiš brez dovoljenja in je odgovor pusti me na miru, moraš to upoštevati	Razredna ura o prošnji za dovoljenje za dotik sošolca	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
C54	Ne	ŠSD ni imela delavnice na temo medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Delavnice	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
C55	S starši bomo ravno imeli sestanek zaradi pošiljanja omenjenih slik s spolno vsebino. S starši bomo govorili o problematiki socialnih omrežij, pošiljanju neprimernih slik.	Sestanek s starši zaradi razpošiljanja fotografij s spolno vsebino	Delo s starši	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju

Intervju D

OZNAKA	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA
D1	Vse oblike nezaželenega vedenja	Nezaželeno vedenje	Definiranje spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
D2	fizično	Telesno spolno nadlegovanje	Definiranje spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
D3	verbalno dejanje, ki je povezano s spolom	Besedno spolno nadlegovanje	Definiranje spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
D4	Namen pa je, da nekoga zasmehujejo, ponižajo	Namen spolnega nadlegovanja je ponižanje, zasmehovanje	Definiranje spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
D5	Verjamem, da nisem popolnoma vsevedna	Ne ve vsega o spolnem nadlegovanju	Znanje o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
D6	Jaz na to temo preberem pričevanja žrtev, tako se velik naučiš, prepoznaviš ta dejanja.	Branje pričevanj žrtev	Znanje o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
D7	Veliko berem o tem, tudi skozi teoretično literaturo.	Branje teoretičnih del o spolnem nadlegovanju	Znanje o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja

D8	Hodila sem na različna izobraževanja na temo spolnega nasilja, nasilja nad ženskami. To so po navadi organizirali na CSD ali na policijski upravi	Udeležila se je izobraževanj o spolnem nadlegovanju v okviru CSD in policije.	Izobraževanja o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
D9	S temi izobraževanji sem bila zelo zadovoljna, vedno sem se nekaj novega naučila	Z izobraževanji je pridobila nova znanja	Izobraževanja o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
D10	Vodstvo me vedno podpre	Vodstvo podpira odločitve o izobraževanjih	Izobraževanja o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
D11	Je prisotno na naši šoli, ne bi pa rekla, da je to problem	Medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli ne vidi kot problem	Prisotnost medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
D12	2-3 na leto	Zaznava dva do tri primere medvrstniškega spolnega nadlegovanja letno	Število primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
D13	Vedno gre le za verbalno spolno nadlegovanje	Besedno spolno nadlegovanje	Oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
D14	nismo še imeli fizičnega spolnega nadlegovanja, oz. ni še to prišlo do mene	Telesno spolno nadlegovanje	Oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
D15	Veliko je nadlegovanja glede spolne identitete, homofobične žaljivke, npr. peder, lezbijka ipd	Homofobično spolno nadlegovanje	Oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
D16	to se največkrat dogaja med odmorom, na hodnikih.	MSN se dogaja na hodnikih, med odmorom	Kraj dogajanja MSN	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
D17	Se pa seveda to prenese v izven šolski čas, preko spleta	MSN se po šoli prenese na splet	Kraj dogajanja MSN	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
D18	Ne, glede na to, da sem v pisarni nisem z učenci veliko v interakciji	ŠSD ne opazi vseh oblik MSN	Prepoznavanje medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
D19	Prej to opazi razrednik, učitelj, ki ugotovi, da se z neko osebo nekaj dogaja, opaziš spremembe v vedenju, delovanju	MSN opazijo učitelji, ki opazijo spremembe v vedenju učencev	Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
D20	Po navadi učenci	Največkrat prijavo o MSN oddajo učenci	Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
D21	razredniki	Prijavo o MSN oddajo razredniki	Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja

			nadlegovanja	nadlegovanja
D22	kdaj pa tudi starš pokliče in pove, da se nekaj dogaja	Prijavo o MSN oddajo tudi starši	Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
D23	Sama kdaj opazim kaj, jih opozorim, ampak ne toliko glede spolnega nadlegovanja.	ŠSD kdaj opazi MSN in učence opozori, a redko	Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
D24	Imamo pravila šolskega reda, v njih je nasilje in spolno nasilje najtežja oblika prekrškov.	Pri obravnavi MSN se držijo šolskih pravil, kjer je zapisano, da je to hujša oblika prekrškov	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
D25	Protokol je tak, da vedno opravimo razgovore z vsemi vpletenimi v nasilje in njihovimi starši in razredniki.	Protokol dela je razgovor z vsemi vpletenimi, razrednikom in starši	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
D26	Če je prekršek hud, to predamo naprej policiji	Hujše prekrške prijavijo na policijo	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
D27	ali na CSD	Hujše prekrške prijavijo tudi na CSD	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
D28	Individualno opravimo razgovor z žrtvijo	Individualni pogovor z žrtvijo	Protokol dela z žrtvijo	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
D29	in povzročiteljem	Individualni pogovor s povzročiteljem	Protokol dela s povzročiteljem	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
D30	in njunima staršema	Razgovor s starši žrtve in povzročitelja	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
D31	Če to ni bil dolgotrajen proces, torej verbalnega spolnega nadlegovanja, potem kasneje poskušam opraviti z njima mediacijo	Če nadlegovanje ni bilo dolgotrajno s povzročiteljem in žrtvijo opravi mediacijo	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
D32	Smo pa imeli že postopek dolgotrajnega homofobičnega zasmehovanja, takrat mediacija ni bila možna	Mediacija ni možna pri hujših oblikah spolnega nadlegovanja	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
D33	Nismo še. Ampak bi, če bi bil prekršek hujši	Do sedaj niso vključili v proces dela drugih akterjev	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
D34	Če je dolgotrajnejše nadlegovanje oz. večkratno se pri žrtvi vidi, da se drugače obnaša, je bolj zadržana	Pri dolgotrajnejšemu MSN se na žrtvi vidijo posledice v drugačnem vedenju	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za žrtev	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja
D35	Storilec se po razgovoru	Nekaj časa po	Posledice	Posledice

	nekaj časa obnaša normalno, ne posega po nekemu nadlegovanju	razgovoru se storilec MSN obnaša normalno	medvrstniškega spolnega nadlegovanja za povzročitelja	medvrstniškega spolnega nadlegovanja
D36	Po nekaj časa pa opazimo, da to popusti. Takrat moramo spet opraviti razgovor, ga na hodniku ustaviti, mu kaj omeniti	Nekaj časa po razgovoru povzročiteljevo normalno vedenje popusti, potreben je nov razgovor	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za povzročitelja	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja
D37	Na klimi se ne pozna	Na razredni klimi ni posledic MSN	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja na razredni klimi	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja
D38	Ne vem koliko sem lahko zadovoljna	ŠSD težko oceni delo na področju MSN	Ocena lastnega dela na področju medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnav primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
D39	Poskušam sproti preverjati situacijo, se ob priložnosti pogovoriti z žrtvijo, jo malo pocukati za rokav na hodniku	Po razgovoru ŠSD preverja trenutno situacijo pri žrtvi	Ocena lastnega dela na področju medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnav primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
D40	Ko se po razgovoru razidemo, se problem ne konča, treba je vedno opazovati naprej.	Po razgovoru je potrebno opazovanje	Ocena lastnega dela na področju medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnav primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
D41	Pristopi in načini svetovalnega razgovora, kako te razgovore peljati	Svetovalni pogovor	Spretnosti socialnega dela	Orodja SD v šoli
D42	O tej temi se nekaj pogovarjajo v okviru naravoslovnih predmetov	O spolnem nadlegovanju se pogovarjajo pri naravoslovju	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
D43	Pomagamo si z zunanjimi institucijami, npr. Društvo Ključ ali CSD, ki potem pri nas izpelje izobraževanje na to temo	Šola povabi zunanje institucije k predavanju o MSN	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
D44	Učenci po mojem mnenju to znajo prepoznati	Učenci znajo prepoznati spolno nadlegovanje	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
D45	Je pa to zelo odvisno od življenjskega sveta učencev, nekateri imajo visok tolerančni prag, ko gre za nasilje	Prepoznavanje spolnega nadlegovanja je odvisno od učenčevega okolja	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
D46	Bi pa rekla, da so konservativni, verjamem, da se dogaja različno obrekovanje, če ima učenka npr. oblečen krajši top	ŠSD meni, da imajo nekateri učenci konservativna stališča	Ozaveščenost učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
D47	50% pa bolj pozornih, občutljivih	ŠSD oceni, da ima polovica učencev	Ozaveščenost učencev o	Preventivno delo o medvrstniškem

		do MSN občutljivost	medvrstniškem spolnem nadlegovanju	spolnem nadlegovanju
D48	Društvo ključ je pri nas predavalo o trgovanju z belim blagom	RU o trgovini z belim blagom	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
D49	CSD pa o prepoznavanju nasilja, kjer so omenili tudi spolno nasilje	RU o prepoznavanju nasilja	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
D50	Hekaton delavnica.. prepoznavanje vseh vrst nadlegovanja na internetu	Delavnica o prepoznavanju spletnega nasilja	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
D51	Spolno nasilje in druge oblike nasilje so globalni problem, mlade moramo zato ozaveščati in jih opozoriti. Meni je to zelo pomembno	ŠSD je tema spolnega nasilja zelo pomembna	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
D52	Tudi učitelji kdaj širijo stereotipe ,npr. da je neprimerno nositi kratke majice, ker potem bodo pa učenko obrekovali in jo zasmehovali in da si je zato sama kriva	ŠSD opaža, da nekateri učitelji širijo seksistične stereotipe	Delo z učitelji	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
D53	Jaz z učitelji probam govoriti, jih opozoriti, ampak tega vseeno ni veliko. Po tem po navadi učitelj preneha, oz. vsaj navzven preneha	ŠSD se z učitelji pogovori, nato prenehajo	Delo z učitelji	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
D54	S starši sodelujem, ko pride do problema, z njimi opravi razgovore	ŠSD s starši sodeluje, ko nastane problem	Delo s starši	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
D55	Sedaj, ko bomo imeli hekaton, bodo sodelovali tudi oni, prebrali našo kampanjo, tudi njih poskušamo bolj ozaveščati.	Starši bodo sodelovali na delavnici	Delo s starši	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju

Intervju E

OZNAKA	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA
E1	kakršnokoli vedenje, ki ni prostovoljno s strani druge osebe	Neprostoovoljno vedenje	Definiranje spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
E2	od otipavanja	Telesno spolno nadlegovanje	Definiranje spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
E3	fotografiranja	Vizualno spolno	Definiranje	Usposobljenost ŠSD

		nadlegovanje	spolnega nadlegovanja	na področju spolnega nadlegovanja
E4	karkoli se tiče psihološke in fizične dotakljivosti posameznika	Vdor v psihološko in fizično nedotakljivost posameznika	Definiranje spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
E5	razvoj mladih se danes zelo spreminja, biti mladostnik je bistveno težje, zato so vsaka znanja dobrodošla	Podpira izobraževanja na temo MSN	Izobraževanja o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
E6	Sama se veliko izobražujem na lastno pest, opažam da pa v javni upravi ni dovolj zanimanja za to	ŠSD se o MSN izobražuje sama	Izobraževanja o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
E7	Da, sicer več glede spletnega spolnega nasilja, kako prepoznati takšno nasilje, sploh sedaj v času korone, ko so bili vsi za ekrani doma	ŠSD se je udeležila izobraževanja o spletnem spolnem nasilju	Izobraževanja o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
E8	Da, če utemeljiš zakaj si želiš, seveda podpirajo	Vodstvo bi jo podprlo, če bi želela na izobraževanje o MSN	Izobraževanja o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
E9	Da, je prisotno in menim, da je problem	MSN na šoli ocenjuje kot problem	Prisotnost medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja
E10	Rekla bi, da 2 na mesec. Tako da prb. 20-30 primerov letno.	Letno imajo okoli 20-30 primerov MSN	Število primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja
E11	V resnici je tega sigurno več	ŠSD meni, da je primerov več, kot jih zaznajo	Število primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja
E12	Zdaj v času korone je bilo več primerov pošiljanja golih fotografij	Vizualno spolno nadlegovanje	Oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
E13	Pošiljanje golih fotografij, fotografij v spodnjem perilu	Vizualno spolno nadlegovanje	Oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
E14	Opažam pa bistveno manj fizičnega nasilja, vse se je spremenilo na splet. In to je velik izziv za nas svetovalne delavce, da to prepoznamo in potem ukrepamo. To je težje zaznati, fizično nasilje pa takoj opaziš	Spletno spolno nadlegovanje	Oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
E15	Sedaj se lahko 3 mesece nekaj dogaja in je potem že prepozno, preveč je že sramu, ponižanja in s tem se žrtev zapre, ne spregovori. Razposlane gole fotografije so kot bumerang	Spletno spolno nadlegovanje	Oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli

E16	Problem so tudi lažni profili, ki izsiljujejo gole fotografije od deklet.	Pojavljajo se lažni profili, ki izsiljujejo dekleta	Oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
E17	Pojavljajo se tudi komentarji, žaljivke o telesni podobi, npr. poglej se kakšna si, kakšne joške imaš, kurba.	Besedno spolno nadlegovanje	Oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
E18	Dogaja se na hodniku, tudi na stranišču	MSN se dogaja na hodniku, stranišču	Kraj dogajanja MSN	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli
E19	Da, znam zaznati spolno nasilje med učenci	ŠSD zazna MSN Prepoznavanje medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Prepoznavanje medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
E20	Učenci	Učenci prijavijo MSN	Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
E21	razredniki	Razredniki prijavijo MSN	Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
E22	tudi starši	Tudi starši oddajo prijavo o MSN	Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
E23	Jaz sem tudi veliko zaznala na hodniku, na dinamiki vedenja.	ŠSD sama zazna MSN	Prepoznavanje medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
E24	Dobra stvar, ki jo imamo, je skrinjica pri vhodu v šolo, kjer lahko dijaki anonimno ali ne oddajo prijavo o nekem dogodku, nasilju – sploh če si ne upajo	Dijaki anonimno oddajo prijavo v skrinjico	Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
E25	Imamo tudi vprašalnik o počutju, socialni mreži, klimi v razredu in na šoli	Dijaki izpolnijo anketni vprašalnik o počutju na šoli	Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
E26	Opravimo razgovor s tistim, ki je žrtev oz. ki odda prijavo	Razgovor z žrtvijo	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
E27	Potem pokličemo tudi njene starše	Razgovor s žrtvinimi starši	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
E28	Razgovor opravi tudi storilec	Razgovor s povzročiteljem	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
E29	in njegovimi starši	Razgovor s povzročiteljevimi starši	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja

E30	Če so kršitve zmerne, imam z njima več razgovorov	Ob zmernih kršitvah opravi več razgovorov	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
E31	Če so kršitve hujše vključim druge institucije	Ob hujših kršitvah vključi zunanje institucije	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
E32	Želim najti vzorce, ki so to vedenje povzročili in jih preoblikovati.	ŠSD išče vzorce nasilnega vedenja	Protokol dela s povzročiteljem	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
E33	Če je bila prijava anonimna in se noben po 3 dneh ne javi, naredimo neko preventivno zadevo v oddelku, če se dijak ne želi izpostaviti	Ob anonimni prijavi izvede preventivno delo	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
E34	S povzročiteljem se pogovarjam o dovoljenih dejanjih, do tega zakaj se je za to odločil	Pogovor s povzročiteljem o dovoljenih dejanjih in njegovem dejanju	Protokol dela s povzročiteljem	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
E35	cilj je opolnomočenje, da tega vedenja več ne bo potreboval uporabljati	Opolnomočenje povzročitelja, da naslednjič izbere drugo ravnanje	Protokol dela s povzročiteljem	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
E36	Z žrtvijo prav tako, delamo na opogumljanju, opolnomočenju.	Opolnomočenje žrtve	Protokol dela z žrtvijo	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
E37	Z žrtvijo narediš plan opolnomočenja, zaščite. Vedno pa izhajam iz njih, kaj si želi, narediva načrt korakov, določiva časovni termin, pogledala vire ki jih ima	Plan, koraki opolnomočenja žrtve	Protokol dela z žrtvijo	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
E38	Če bo povedala, da zmore sama, ji pustim, če ne pa ji pomagam pri teh korakih	ŠSD žrtvi pomaga pri korakih opolnomočenja, če ta to potrebuje	Protokol dela z žrtvijo	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
E39	Policijo, CSD, nevladne organizacije	ŠSD v primere vključuje policijo, SD ali nevladne organizacije	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
E40	Če so prepoznane hitro, jim je takoj ponujena pomoč – jih ni, lahko se prvotno stanje še izboljša	Če je MSN hitro prepoznano, ukrepano, ni posledic	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za žrtev	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja
E41	Pri žrtvi se lahko poznajo izostanki od šole, umik	Posledice pri žrtvi so umik	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za žrtev	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja
E42	Če je storilec slišan, potem ne pride do večjih kazni, postopkov, izključitev	Povzročitelj ne dobi večjih kazni, če je slišan	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja

			povzročitelja	
E43	.. da potrebuje timsko obravnavo, psihološko obravnavo in mu šola več ne more pomagati	Zunajšolska obravnava za povzročitelja	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za povzročitelja	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja
E44	Vedno bi si želela več, ampak sem zadovoljna	Zadovoljstvo ŠSD z rezultati	Ocena lastnega dela na področju medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
E45	Širino različnih znanj	Širina znanj	Spretnosti socialnega dela	Orodja SD v šoli
E46	komunikacijske veščine, kako voditi pogovor	Svetovalni pogovor	Spretnosti socialnega dela	Orodja SD v šoli
E47	opolnomočiti učence, raziskati več področij za učinkovitost pri delu in vedno izhajati iz uporabnika	Perspektiva moči	Spretnosti socialnega dela	Orodja SD v šoli
E48	Predvsem skozi predavanja s strani zunanjih izvajalcev	Predavanja zunanjih izvajalcev	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
E49	razgovore s starši in tudi učitelji, da se njih ozavešča, kako naj prepoznavajo te zadeve	Ozaveščanje staršev in učiteljev	Delo s starši in učitelji	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
E50	Dijaki znajo prepoznati ko se spolno nadlegovanje dogaja, ampak ne vsi	dijaki v večini prepoznajo spolno nadlegovanje	Ozaveščenost učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
E51	Največ se naučijo, ko se zgodi nek dogodek in se pravilno in primerno ukrepa, šele takrat bolj ozavestijo kaj je prav in kaj ne	Največ se o MSN naučijo skozi izkušnje	Ozaveščenost učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
E52	dostop do informacij imajo dober	Dober dostop dijakov do informacij o MSN	Ozaveščenost učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
E53	je pa premalo kritičnosti	Dijaki niso dovolj kritični	Ozaveščenost učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
E54	- Da, vključim se na pobudo razrednika, ali če se kaj zgodi, na pobudo dijaka	ŠSD na pobudo izpelje RU	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
E55	RU igre vlog o fizičnem izgledu, drži telesa	RU o fizičnem izgledu	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju

E56	Imela sem tudi RU o tem na koga se obrnit, ko pride do spolnega nasilja	RU kaj storiti, ko pride do spolnega nasilja	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
E57	Tudi o odnosih med fanti, da se sprejmejo med sabo, da se lahko zanesejo drug na drugega	RU	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
E58	Imeli smo s strani Logout-a. O varni uporabi interneta brez spletnega, tudi spolnega nadlegovanja	Delavnica o varni rabi interneta	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
E59	Učitelje opremljam z znanjem, naj bodo pozorni, senzibilni	Pogovor z učitelji o MSN	Delo z učitelji	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
E60	Kako komunicirati z mladimi o tej temi.	Pogovor z učitelji o komunikaciji glede MSN	Delo z učitelji	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
E61	Za starše organiziramo kakšna predavanja o nasilju	Predavanja o nasilju za starše	Delo s starši	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju

Intervju F

OZNAKA	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA
F1	Vse kar drugemu ne paše, ko se drugi otrok, oseba nelagodno počuti.	Dejanja, ki povzročajo nelagodje	Definiranje spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
F2	To so lahko pogledi	Vizualno spolno nadlegovanje	Definiranje spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
F3	..opazke, verbalno nadlegovanje..	Besedno spolno nadlegovanje	Definiranje spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
F4	..fizično..	Telesno spolno nadlegovanje	Definiranje spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
F5	Da	ŠSD ocenjuje, da o MSN ve dovolj	Znanje o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
F6	Da, veliko izobraževanj sem imela skozi leta, ki so zajemale temo spolnega nasilja	ŠSD se je udeležila več izobraževanj o spolnem nasilju	Izobraževanja o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
F7	To se je dogajalo skozi študijske skupine, skozi posvete s CSD-jem, policijo, okoliške šole smo	Izobraževanja so organizirale različne institucije (Policija, CSD)	Izobraževanja o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja

	se enkrat letno dobile in obravnavale tudi to tematiko			
F8	Tudi naša fakulteta mi je postavila dobro podlago, npr. prof. Zaviršek in Urek. Iz faksa prideš s senzibilnim pristopom glede te tematike	Predavanja na fakulteti	Izobraževanja o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
F9	Bi me spodbudili, če bi si izbrala izobraževanje na to temo	Vodstvo bi odobrilo izobraževanje o MSN	Izobraževanja o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
F10	Je prisotno, to je na vsaki šoli. Ne bi rekla, da je to problem ali kritično na naši šoli	MSN je prisotno, a ni problem	Prisotnost medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F11	Ko se pojavi puberteta, raziskovanje s spolnostjo, se pojavi tudi spolno nadlegovanje	Spolno nadlegovanje se pojavi s puberteto	Prisotnost medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F12	Kritično bi zame bilo, da ne bi učenci prišli povedat, ampak naši pridejo, vejo komu se zaupati, zato se mi ne zdi kritično	MSN ni kritično, ker se učenci zaupajo	Prisotnost medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F13	Odvisno je od situacije, pogojeno je z vsem – kakšna je generacija, kakšni so otroci, kdaj grejo v puberteto, kako se razvrščajo po skupinah	Na pojav MSN vplivajo različni dejavniki: lastnosti generacije, začetek pubertete	Prisotnost medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F14	Ni tudi primera vsako leto, potem pa jih je v enem letu več. To se dogaja v intervalih, težko mi je to opisati	Težko oceniti	Število primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F15	Komentarji s strani fantov in tudi deklet	Besedno spolno nadlegovanje	Oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F16	Včasih kakšna punca kaj spodbudi, napeljuje s stavki na spolne vsebine, na svoje telo.	Punce napeljujejo na svoje telo	Prisotnost medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F17	To je tako kot pri živalih, ki oddajajo signal.	Učenci so kot živali, imajo spolni instinkt	Prisotnost medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F18	Trikrat ali štirikrat se nam je zgodilo tudi spletno spolno nasilje, v smislu pošiljanja golih fotografij	Vizualno spolno nadlegovanje	Oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F19	Tega je več prid dekletih s posebnimi potrebami, ki težje vidijo, razumejo širšo sliko takšnega dejanja	Vizualno spolno nadlegovanje	Oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F20	Hitro se zabriše meje, kdaj gre za spolno nadlegovanje	ŠSD ne zna določiti mej spolnega nadlegovanja	Znanje o spolnem nadlegovanju	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega

				nadlegovanja
F21	Garderoba, stranišče, avla, temnejši deli šole. V avli imamo sedežne fotelje in potem tam drug čez drugega sedijo	Kraj dogajanja MSN je garderoba, stranišče, avla, fotelj	Kraj dogajanja MSN	Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F22	Jaz opazim stvari, ampak je težko razbrati kaj nekomu ugaja in kdaj prekorači mejo, ko gre za spolno nadlegovanje, ko je osebi neprijetno	ŠSD ne zna razbrati kdaj gre za spolno nadlegovanje	Prepoznavanje medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
F23	Na videz to ne moraš zaznati, to moraš potem z vsakim opraviti razgovor	ŠSD z razgovorom preveri, če je šlo za MSN	Prepoznavanje medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
F24	Največkrat se pritožijo dekleta sama	Dekleta prijavijo MSN	Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F25	Ko jaz kaj vidim, vedno ukrepam, ne glede za kakšno obliko nasilja gre	ŠSD vedno ukrepa, ko vidi nasilje	Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F26	Še nikoli nismo imeli tako hudega primera, razen pošiljanja golih fotografij, da bi morali prijaviti na policijo	Na policijo so prijavili razpošiljanje golih fotografij	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F27	Če je problem v oddelčni skupnosti, ko je vpletenih več, potem to z razrednikom rešujemo v razredu, skozi pogovore, razredne ure	Včasih MSN rešujejo v razredu skozi pogovore	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F28	Sicer pa največ truda vložim pri delu z žrtvijo	ŠSD največ truda vloži v delo z žrtvijo	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F29	Opraviva razgovor, jo opolnomočim, povem da je pogumna da je povedala.	Perspektiva moči	Protokol dela z žrtvijo	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F30	S povzročiteljem izpeljem svetovalni pogovor, tak strožji pogovor	Svetovalni pogovor s povzročiteljem	Protokol dela s povzročiteljem	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F31	Prvo mi on pove, kaj se je zgodilo, kako on vidi svoje dejanje.	Povzročitelj predstavi svoje vedenje	Protokol dela s povzročiteljem	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F32	Če reče, da je žrtev sama to hotela, razčistiva še to temo. Povem mu, da ne pomeni ne.	Pogovor o »Ne pomeni ne«	Protokol dela s povzročiteljem	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F33	Pokažem mu še šolska pravila in mu glede na kategorijo dejanja predstavim posledice, ki ga doletijo, ko se to zgodi	Zadostuje, da ŠSD povzročitelju predstavi šolska pravila in posledice za njegova dejanja	Protokol dela s povzročiteljem	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja

	oz. če se bo še nadaljevalo. To je po navadi dovolj			
F34	Moram reči, da so naši učenci zelo pridni, sicer se kdaj med sabo pohecajo, ampak vsega jim ne moramo vzeti stran. Ni vse alarmantno. Če se fantje malo pohecajo, polovijo to še ni nasilje. Saj ne mislim v spolnem nasilju, ampak da se malo lovijo in potem hitro pride do nečesa.	ŠSD meni, da so nekatera vedenja normalna	Prepoznavanje medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja
F35	s tem pa potem še staršem posredujem vire, naslove, kam se obrniti, ko se to zgodi	ŠSD starše napoti na različne institucije	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F36	se odmakne, ne želi priti več v šolo	Umik, izostanek od pouka	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za žrtev	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F37	govorice/opazke se preselijo potem popoldne na socialna omrežja	Govorice se razširijo še po socialnih omrežjih	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za žrtev	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F38	prvo je razgovor, ki ga najbolj favoriziram, se mi zdi najpomembnejši	Pogovor s povzročiteljem	Protokol dela s povzročiteljem	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F39	nato mora napisati spis o svojem vedenju, kaj je storil narobe, kako bo popravil storjeno napako	Spis o svojem neprimernem vedenju	Protokol dela s povzročiteljem	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F40	Če se težava ne neha, sledi mediacija z žrtvijo in storilcem	Sledi mediacija z žrtvijo in povzročiteljem	Protokol dela	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F41	Če se kršitev ponovi še v tretje sledi vzgojni opomin po zakonu o OŠ.	Vzgojni opomin za povzročitelja	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za povzročitelja	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F42	to smo enkrat opazili, da so postali konfliktni, so se začele pojavljati govorice	V razredu se pojavijo govorice in konflikti	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za razredno klimo	Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F43	V redu, dobro mi je ker vem, da mi zaupajo in sodelujejo z mano	ŠSD svoje delo ocenjuje pozitivno, saj ji učenci zaupajo	Ocena lastnega dela na področju medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F44	Vem, da znajo zaznati pri sebi nesprejemljiva dejanja	Učenci znajo reflektirati lastna dejanja	Ocena lastnega dela na področju medvrstniškega spolnega nadlegovanja	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F45	Svetovalni pogovor	Svetovalni pogovor	Spretnosti	Orodja SD v šoli

			socialnega dela	
F46	vživljanje v drugega, občutljivost	Empatija in občutljivost	Spretnosti socialnega dela	Orodja SD v šoli
F47	videti širšo sliko, situacijo/ozadje učencev.	Široka perspektiva	Spretnosti socialnega dela	Orodja SD v šoli
F48	Veliko skozi filme, pogovor, razne igre, debata	Pogovor o MSN skozi filme, igre, debato	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
F49	...s celotnim oddelkom, da se prilagodi dinamika oddelku, glede na dogodek, ki se je zgodil. Predvsem pa delo sproti, ko je situacija aktualna	Delo s celotnim oddelkom	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
F50	Učence in učenke opogumljam, opolnomočim, ponavljam jim naj povejo, ko se kaj zgodi.	Perspektiva moči	Protokol dela	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
F51	In tudi jih ne obsojam, ko ugotovim, da je učenka en del tega dejanja sprožila sama, takrat to ne vzamem tako, želim se pogovarjati o tem da ceni svoje telo, da se spoštuje.	ŠSD ne obsoja deklet, ki vabijo pozornost na svoje telo	Protokol dela z žrtvijo	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F52	Vem pa da tu zadaj se dogaja marsikaj. Pri temu dekletu o kateri govorim, ki da je to pozornost spodbujala nase, je obtožila očima fizičnega nasilja	Razumevanje družinskega ozadja učencev	Protokol dela z žrtvijo	Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja
F53	Rekla bi, da znajo in dekleta in fantje prepoznati spolno nadlegovanje	Učenci znajo prepoznati spolno nadlegovanje	Ozaveščenost učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
F54	To je zelo odvisno od generacije. Rekla bi, da imajo prava stališča, ampak je vse odvisno od dinamike odnosa, situacije	Stališče učencev je odvisno od situacije	Ozaveščenost učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
F55	Včasih se nekaj zgodi, ocenijo da žrtev spodbudi neko dejanje, storilca. In potem rečejo, da je kriva žrtev	Učenci včasih krivijo žrtev	Ozaveščenost učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
F56	Lahko, da je samo debata, če je oddelek odprt, komunikativen.	RU debata	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
F57	Potem sem imela uro, ko so na list narisali zrcalo in ga podali naprej od sošolca do sošolca, tam pa potem sošolci vpišejo, si	RU zrcalo lepih misli	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju

	podelijo pozitivna mnenja, komentarje. To moraš strokovno izvesti, poveš kaj smeš napisati in kaj ne			
F58	Ne	Niso imeli delavnic na temo MSN	Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
F59	roditeljski sestanek ulica v otroški sobi, vsebine spolnega nadlegovanja. Povabili smo zunanjega strokovnjaka za to	Roditeljski sestanek s starši o spolnem nadlegovanju	Delo s starši	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
F60	učitelji na naši šoli so seznanjeni s pravili, veliko opazijo in mi povejo, ko se kaj zgodi	Pogovor z učitelji	Delo z učitelji	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju
F61	Opolnomočenje staršev, ko pride do hujših kršitev t.j. pošiljanje golih fotografij. Na potenje na različne vire, nudenje pomoči, pogovora	Opolnomočenje staršev, napotiti k različnim virom	Delo s starši	Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju

8.3. Priloga 3: Osno kodiranje

Usposobljenost ŠSD na področju spolnega nadlegovanja

Definiranje spolnega nadlegovanja

- Vse kar posega v intimo (A1), (E4)
- Besedno spolno nadlegovanje (A2), (B3), (C1) (D3), (F3)
- Telesno spolno nadlegovanje (A3), (B2), (C2),(D2), (E2), (F4)
- Vizualno spolno nadlegovanje (E3), (F2)
- Osebnosti ni več prijetno (A4), (F1)
- Pod spolno nadlegovanje šteje majhne stvari (B1)
- Vse oblike nezaželenega vedenja (D1)
- Namen spolnega nadlegovanja je ponižanje, zasmehovanje (D4)
- Neprostoovoljno vedenje (E1)

Znanje šolske svetovalne delavke o spolnem nadlegovanju

- Samozavestno znanje o spolnem nadlegovanju (A5), (B5), (F5)
- Občutljivost za medvrstniško spolno nadlegovanje (B4)
- ŠSD želi nadgraditi znanje o spolnem nadlegovanju (C3)
- Ne ve vsega o spolnem nadlegovanju (D5)
- ŠSD ne zna določiti mej spolnega nadlegovanja (F20)

Izobraževanja o spolnem nadlegovanju

- ŠSD se je udeležila izobraževanja o spolnem nadlegovanju (A6), (D8), (E7)

- ŠSD se je udeležila izobraževanj o nasilju nasploh (C4),
- Vodstvo podpira izobraževanja (A8), (A9), (B6), (D10), (E8), (F9)
- Z izobraževanji je pridobila nova znanja (D9)
- Lastno izobraževanje (D6,) (D7), (E7)
- Izobraževanja so organizirale različne institucije (Policija, CSD, predavanja na FSD) (F7), (F8)

Prepoznavanje medvrstniškega spolnega nadlegovanja

- Ne vidi ali redko opazi medvrstniško spolno nadlegovanje (A21), (B24), (D18)
- Občutljivost do medvrstniškega spolnega nadlegovanja (B23)
- Opozarjanje dijakov glede spolnega nadlegovanja (B25)
- ŠSD prepozna, opazi medvrstniško spolno nadlegovanje (C14), (E19), (E23)
- ŠSD z razgovorom preveri, če je šlo za medvrstniško spolno nadlegovanje (F22), (F23)
- ŠSD meni, da so nekatera vedenja normalna (F34)

Obseg medvrstniškega spolnega nadlegovanja

Prisotnost medvrstniškega spolnega nadlegovanja

- Sprotno reševanje problemov (A10),
- Resnejši problemi medvrstniškega spolnega nadlegovanja (A11)
- Največ spolnega nadlegovanja je med dijaki nižje poklicne šole (B8)
- Med dijaki z nižjim izobrazbenim standardom (B9)
- Dijaki z motnjami v duševnem razvoju (B10)
- Nerazumevanje spolnega nadlegovanja (B11)
- Nekaterim dekletom spolno nadlegovanje ni všeč (B12)
- Normalizacija spolnega nadlegovanja (B13)
- Medvrstniškega spolnega nadlegovanja na šoli ni veliko in ni problematično (C6), (D11), (F10), (F12)
- Medvrstniško spolno nadlegovanje je prisotno pri starejših učencih (C7)
- Medvrstniško spolno nadlegovanje se pojavi, ko se začne puberteta (C9), (F11)
- Medvrstniško spolno nadlegovanje na šoli ocenjuje kot problem (E9)
- Na pojav MSN vplivajo različni dejavniki: lastnosti generacije, začetek pubertete (F13)
- Nekatera dekleta napeljujejo na svoje telo (F16)
- Učenci so kot živali, imajo spolni instinkt (F17)

Število primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja

- Nezmožnost ocene števila primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja (A12), (F14)
- Največ medvrstniškega spolnega nadlegovanja je v prvih letnikih, zaradi nepoznavanja pravil (A13)
- Več manjših kršitev (B14)
- 3-5 hujših kršitev na leto (B15), (C8)
- 2-3 primeri medvrstniškega spolnega nadlegovanja na leto (D12)
- Letno imajo okoli 20-30 primerov (E10)
- ŠSD meni, da je primerov več, kot jih zaznajo (E11)

Oblike medvrstniškega spolnega nadlegovanja

- Fizično spolno nadlegovanje (A14), (A15), (B17), (C12)
- Verbalno spolno nadlegovanje (A16), (B18), (C11), (D13), (E17), (F15)

- Homofobično spolno nadlegovanje (A19), (D15)
- Fantje kot povzročitelji (B19)
- Vizualno spolno nadlegovanje (B20), (C10), (E12), (E13), (F18), (F19)
- Spletno spolno nadlegovanje (E14), (E15), (E16)
- Niso še imeli fizičnega spolnega nadlegovanja (D14)

Kraj dogajanja

- Spolno nadlegovanje se vrši na hodnikih in zunaj šole (A20), (C13), (D16), (E18)
- Med odmori (B21)
- Podaljšano bivanje v prilagojenem programu (C13)
- Kraj dogajanja MSN je garderoba, stranišče, avla, fotelj (F21)

Obravnava primerov medvrstniškega spolnega nadlegovanja

Prijava medvrstniškega spolnega nadlegovanja

- Prijavo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju oddajo učenci (A24), (B27), (B28), (C15), (C17), (D20), (E20), (F24)
- Učenje učiteljev, da prepoznajo spolno nadlegovanje (A23)
- Prijavo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju oddajo učitelji (A25), (B26), (C16), (D19) (D22), (E21)
- Prijavo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju oddajo starši (A26), (D22), (E22)
- ŠSD postopka obravnave nikoli ne začne sama (C18)
- ŠSD kdaj opazi MSN in učence opozori, a redko (D23)
- Dijaki anonimno oddajo prijavo v skrinjico (E25)
- Dijaki izpolnijo anketni vprašalnik o počutju na šoli (E26)
- ŠSD vedno ukrepa, ko vidi nasilje (F25)

Protokol dela

- Razgovor z žrtvijo (A27), (B30), (C21), (D25), (E26), (F28)
- Razgovor s povzročiteljem (A28), (B31), (C23), (D25), (E27)
- Po potrebi sledi soočenje žrtve in povzročitelja, mediacija (A29), (D31), (F40)
- Smernice in protokol dela sta vedno ista (A30)
- Vključevanje staršev in razrednikov v obravnavo primera medvrstniškega nasilja (A35), (C31), (C32), (D25), (E2)
- Vključevanje policije v primer hujšega medvrstniškega spolnega nasilja (A36), (D26), (E31), (F26)
- Držijo se pravil o medvrstniškem nasilju (B29), (D24)
- V primer vključijo le razrednika (B39)
- ŠSD se ne drži priročnika o medvrstniškem nasilju (C19)
- Učenci potrebujejo prilagojeno razlago (C20)
- Razgovor z učiteljem, ki je bil prisoten (C22)
- Vključevanje centra za socialno delo v primeru hujšega medvrstniškega spolnega nadlegovanja (D27), (E32)
- Mediacija ni možna pri hujših oblikah spolnega nadlegovanja (D32)
- Ob zmernih kršitvah opravi več razgovorov (E30)

- Ob anonimni prijavi izvede preventivno delo (E33)
- Reševanje skozi pogovor v razredu (F27)
- ŠSD starše napoti na različne institucije (F35)

Protokol dela z žrtvijo

- Opolnomočenje, ponovna stabilizacija žrtve (A34), (C29), (E36), (F29)
- Na potenje žrtvinih staršev na policijo (B33)
- Šola sama ne odda prijave medvrstniškega spolnega nadlegovanja na policijo (B37)
- Starši sami velikokrat ne oddajo prijave spolnega nadlegovanja (B38)
- Razgovor o poteku dogodka (C25), (D28)
- Žrtvi da potrdilo, da je ravna prav, ko se je zaupala (C26)
- Pogovor o žrtvinih občutjih (C27)
- Pogovor o smiselnosti prijave spolnega nadlegovanja (C28)
- Plan, koraki opolnomočenja (E37)
- ŠSD žrtvi pomaga pri korakih opolnomočenja, če ta to potrebuje (E38)
- ŠSD ne obsoja deklet, ki vabijo pozornost na svoje telo (F51)
- Razumevanje družinskega ozadja učencev (F52)

Protokol dela s povzročiteljem

- Pogovor o pomenu njegovega dejanja za žrtev (A31)
- Sprejemanju odgovornosti (A31)
- Ukrepa ali izključitev, če povzročitelj ne sprejme odgovornosti za svoje ravnanje (A32)
- Povzročitelj dobi kazen – ukor (B34), (B36)
- Povzročitelju se predstavijo posledice spolnega nadlegovanja (B35)
- Pogovor s povzročiteljem o dogodku (C30), (D28), (F30)
- ŠSD išče vzorce nasilnega vedenja (E32)
- Pogovor s povzročiteljem o dovoljenih dejanjih in njegovem dejanju (E34)
- Opolnomočenje povzročitelja, da naslednjič izbere drugo ravnanje (E35)
- Povzročitelj predstavi svoje vedenje (F31)
- Pogovor o »Ne pomeni ne« (F32)
- Zadostuje, da ŠSD povzročitelju predstavi šolska pravila in posledice za njegova dejanja (F33)
- Spis o svojem neprimernem vedenju (F39)

Ocena lastnega dela na področju medvrstniškega spolnega nadlegovanja

- Pozitivni rezultati (A40), (B44), (C40), (E44), (F43)
- Dijaki se skozi čas odgovorneje obnašajo (B45)
- ŠSD težko oceni delo na področju medvrstniškega spolnega nadlegovanja (D38)
- Po razgovoru ŠSD preverja trenutno situacijo pri žrtvi (D39)
- Po razgovoru je potrebno opazovanje (D40)
- Učenci znajo reflektirati lastna dejanja (F44)

Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja

Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za žrtev

- ŠSD dela na tem, da za žrtev ne bo posledic (A38)

- Manj opazna, potuhnjena (B42)
- Lahko imajo psihološke posledice (B43)
- Ni posledic (C35)
- Drugačno vedenje (D34)
- Če je hitro prepoznano, ukrepano, ni posledic (E40)
- Umik (E41), (F36)
- Širjenje govoric (F37)

Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za povzročitelja

- Kazen za povzročitelja je odvisna od kršitve (A39), (F41)
- Ni posledic (B41)
- Zaradi otrok s PP za ni kazni (C33)
- Kazen bi učenec s PP dobil ob siljenju žrtve v spolni odnos ali drugem nasilnem vedenju (C34)
- Po razgovoru se nekaj časa obnaša normalno (D35)
- Normalno vedenje popusti, potreben je nov razgovor (D36)
- Povzročitelj ne dobi večjih kazni, če je slišan (E42)
- Zunanjsolska obravnava za povzročitelja (E43)

Posledice medvrstniškega spolnega nadlegovanja za razredno klimo

- Razredna klima se ne poslabša, ker mladostniki vedo, da bo šola poskrbela za njih in da bo povzročitelj dobil kazen (A37)
- Na šolski klimi ni posledic (B40)
- Na razredni klimi ni posledic (C36), (D37)
- Za dan ali dva se lahko zaznajo spremembe v razredni klimi (C37)
- Pojav konfliktov in govoric (F42)

Orodja socialnega dela v šoli

Spretnosti socialnega dela

- Vodenje svetovalnega pogovora (A43), (C41), (D41), (E46), (F45)
- Občutljivost (B46), (F46)
- Vsakdanji pogovor (B47)
- Nudjenje podpore (C42)
- Perspektiva moči (C43), (E47)
- Širina znanj (E45), (F47)

Socialno delo z družino

- Znanje o delu z družino (A43)

Preventivno delo o medvrstniškem spolnem nadlegovanju

Ozaveščenost učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju

- Ne poznajo vseh oblik spolnega nadlegovanja (B50)
- Dijaki premalo vedo o spolnem nadlegovanju (B52)
- Na stališča o spolnem nadlegovanju vpliva kulturno ozadje dijakov (B53), (B55), (D45)
- Starejši dijaki imajo bolj progresivna stališča glede spolnega nadlegovanja (B54)
- Učenci prepoznajo spolno nadlegovanje (C49), (C44), (E50), (F53)

- Kot opazovalci ne znajo prepoznati spolnega nadlegovanja (C50)
- Učenci za spolno nadlegovanje ne krivijo žrtev (C51)
- Nekateri učenci imajo konservativna stališča (D46)
- Polovica učencev je občutljivih do spolnega nadlegovanja (D47)
- Dober dostop dijakov do informacij (E52)
- Dijaki niso dovolj kritični (E 53)
- Stališče učencev je odvisno od situacije (F54)
- Učenci včasih krivijo žrtev (F55)

Ozaveščanje učencev o medvrstniškem spolnem nadlegovanju

- Dvournno predavanje za dijake o zdravi in varni spolnosti (A44)
- Po predavanju imajo dovolj znanja glede spolnega nadlegovanja (A45)
- RU le ob hujšem incidentu (A46)
- Nimajo delavnic o spolnem nadlegovanju (A47), (B58), (C54), (F58)
- Pogovorih o odnosih, primernem obnašanju, spoštovanju pravic drugih (B49)
- Razredne ure vodijo razredniki (B56), (C52)
- Razredne ure se eksplicitno ne dotikajo spolnega nadlegovanja (B57)
- Brošure o spolnosti (C47)
- Predavanje o spolnosti in nadlegovanju (C48)
- Razredna ura o prošnji za dovoljenje za dotik sošolca (C53)
- O spolnem nadlegovanju se pogovarjajo pri naravoslovju (D42)
- Predavanja zunanjih institucij (D43), (E48)
- RU o trgovini z belim blagom (D48)
- RU o prepoznavanju nasilja (D49)
- Delavnica o prepoznavanju spletnega nasilja (D50)
- Največ se naučijo skozi izkušnje (E51)
- RU o fizičnem izgledu (E55)
- RU kaj storiti, ko pride do spolnega nasilja (E56)
- Delavnica o varni rabi interneta (E58)
- RU debata o nasilju (F56)
- RU zrcalo lepih misli (F57)

Delo z učitelji

- Učitelje, ki so seksistični ŠSD opozarja in se z njimi pogovarja (A48)
- Izobraževanje zaposlenih o medvrstniškem spolnem nadlegovanju (B51)
- ŠSD opaža, da nekateri učitelji širijo seksistične stereotipe (D52)
- ŠSD se z učitelji pogovori, nato prenehajo (D53)
- Ozaveščanje (E49), (E59), (F59)
- Pogovor z učitelji o komunikaciji glede spletnega nasilja (E60)

Delo s starši

- ŠSD se s starši pogovarja njihovih o seksističnih pogledih (A49)
- Obveščanje in opolnomočenje staršev, če se zgodi hujši incident (B59), (F61)

- Starši občutijo sram in odklonijo sodelovanje (B60)
- Sestanek s starši zaradi razpošiljanja fotografij s spolno vsebino (C55)
- Starši bodo sodelovali na delavnici o nasilju (D55)
- Ozaveščanje (E49),
- Predavanja o nasilju za starše (E61)
- Roditeljski sestanek s starši o spolnem nadlegovanju (F59)